

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Mgr. Tereza Hejdová

Klášter klarisek v Panenském Týnci

Monastery of Poor Clares in Panenský Týnec

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Janu Zdichyncovi, Ph. D., za odborné rady a podněty, které mi umožnily tuto práci vytvořit, a pracovníkům Národního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Lounech.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Třtici dne 5. prosince 2015

.....
Mgr. Tereza Hejdová

Klíčová slova

Panenský Týnec; konvent klarisek; řeholní komunita a sousední šlechta; abatyše; role konventu v mikroregionu; středověk; raný novověk; rod Žirotínů; faráři; pražský arcibiskup; regionální paměť; odraz v literatuře; gotická architektura.

Key words

Panenský Týnec; convent of Poor Clares; religious community and the neighbouring nobility; abbesses; the role of the convent in the micro-region; Middle Ages; Early Modern Era; the family of Žirotín; parish priests; archbishop of Prague; regional memory; reflection in the literature; gothic architecture.

Abstrakt

Práce *Klášter klarisek v Panenském Týnci* mapuje historii ženského kláštera od jeho založení na konci 13. století do roku 1782, kdy byl klášter zrušen reformou Josefa II. Těžiště textu spočívá ve zpracování archivních pramenů, především dopisů abatyší a odpovědí různých osobností na ně. Tyto materiály byly při zpracování tematicky členěny na prameny týkající se majetkových záležitostí a duchovní správy. Práce se snaží zpracované okruhy práce uvést do širšího historického kontextu.

Okrajově se text dotýká i nedostavěného konventního chrámu, který přitahuje dodnes pozornost svou velikostí a v současnosti se kvůli němu stal městy Panenský Týnec velmi oblíbenou turistickou i „esoterickou“ lokalitou.

Bakalářská práce se věnuje i druhému životu kláštera v regionální literatuře. Zpracovává dílo Václava Beneše Třebízského a na jednotlivostech ukazuje, že se spisovatel, který je považován za autora historické prózy, klášterem a jeho historií pouze volně inspiruje.

Abstract

The work *The Convent of Poor Clares in Panenský Týnec* maps the history of the female convent since its beginning in the end of 13th century until the year 1782, when the monastery was abolished by the reforms of the Joseph II. The focal point of the text lies in the processing of archival sources, primarily the missives of the abbesses and the responses to the different personalities on them. These materials were divided by the source-analyse into the property matter and the ecclesiastical service. These processed circuits the work tries to bring into the wider historical context.

Marginally the text concerns also the unfinished convent temple, which attracts attention by its magnificence and because of him became a township Panenský Týnec very famous tourist and “esoteric” locality in the present.

The bachelor's work devotes also the second live of the convent in the regional literature. It processes work of Václav Beneš Třebízský and in the particulars is demonstrated, that the writer, who is considered as the author of the historical prose, uses the monastery with its history only for the free inspiration.

Obsah

1. Úvod	7
1.1 Prameny.....	9
1.2 Literatura	11
2. Charakteristika řádu klarisek	13
2.1 Vznik řádu.....	13
2.2 Klarisky v Čechách	15
3 Historie kláštera v Panenském Týnci	17
3.1 Založení kláštera	17
3.2 Vývoj kláštera ve vrcholném středověku a raném novověku s důrazem na vývoj stavební.....	20
3.3 Pravděpodobné sloučení týneckého kláštera s klášteřem sv. Anežky v Praze.....	25
3.4 Osudy klášterních budov od zrušení po současnost.....	26
4. Vnitřní život konventu.....	28
4.1 Abatyše.....	28
4.2 Řádové sestry	32
4.3 Kněží klášterních farností	35
5 Majetky kláštera v Panenském Týnci.....	40
5.1 Majetky kláštera zapsané v Registrech z roku 1549	41
5.2 Spory o majetky mezi klášteřem a světskými pány	44
5.3 Spory abatyše s poddanými.....	46
6. Nedostavěný chrám	48
7. „Druhý život“: Panenský Týnec v díle Václava Beneše Třebízského	51
7.1 Pan Plichta ze Žirotína	52
7.2 Jan Abatyše	55
7.3 Rodokmen Žirotínů rekonstruovaný na základě děl Třebízského.....	57
8. Závěr.....	58
9 Seznam pramenů a literatury	61
9.1 Nevydané prameny.....	61
9.2 Vydané prameny	62
9.3 Literatura	63
9.4 Internetové zdroje.....	66
Přílohy.....	68
Příloha č. 1 - Abatyše kláštera v Panenském Týnci.....	68
Příloha č. 2 - Majetky kláštera	73
Příloha č. 3 - Rodokmen rodu Žirotínů.....	75
Příloha č. 4 - Fotografie budov bývalého kláštera v Panenském Týnci	76

1. Úvod

Klášter klarisek v Panenském Týnci přitahuje pozornost badatelů i veřejnosti především neobvykle velkým polygonálním závěrem hlavní lodi gotického chrámu. Právě proto je v současnosti oblíbeným turistickým místem. Přesto jeho dějiny nebyly dosud soustavně historicky zmapovány. Záměrem této bakalářské práce původně bylo systematické zpracování dějin panenskotýneckého konventu klarisek od jeho založení přes zrušení konventu v roce 1782 až po současné využití klášterních budov, které se zachovaly. V průběhu vzniku práce se ukázalo, že v Národním archivu je k dispozici více rozmanitých pramenů, ze kterých lze čerpat. Jednalo se především o materiály z fondů *Archiv zrušených klášterů*, *Archiv pražského arcibiskupství*, *Stará manipulace* a *Česká účtárna*. Dalším bohatým informačním zdrojem pro novější dějiny konventu se stala farní kronika z roku 1745 uložená ve Státním okresním archivu v Lounech.

Vzhledem k široké pramenné základně a předpokládanému rozsahu práce bylo nutné vymezit, respektive zúžit, časové období, ve kterém by bylo možné dějiny konventu zkoumat hlouběji. Práce se proto soustředí na období od založení kláštera (poslední třetina 13. století) do pravděpodobného odchodu klarisek z Panenského Týnce (1629). S ohledem na dochované prameny a jejich obsah vykrystalizoval tematicky konzistentní celek sahající do počátku 17. století.

Prvotním záměrem práce bylo nejen zmapování historie konventu, ale také popis klášterního komplexu z hlediska architektonického. Vzhledem k tomu, že jsem v průběhu vzniku práce získala *Standardní stavebně-historický průzkum*,¹ který se touto tematikou do nejmenších detailů zabývá, bylo nadbytečné tuto oblast podrobně zpracovávat. Proto zcela cíleně došlo ke zúžení prvotního obsahového rámce.

Od samého začátku bylo jasné, že se nepodaří plně rekonstruovat ani vnitřní život kláštera, ani majetky, které k němu náležely, protože klášter několikrát vyhořel, a tudíž bylo možné předpokládat, že se zachovalo jen torzo pramenné základny. Bohužel se nedochovaly ani nekrologia či seznamy sester, které obvykle bývaly v kláštorech vedeny a jež by umožňovaly udělat si alespoň rámcovou představu o počtu řádových sester a každodenním chodu kláštera. Přesto se podařilo dohledat řadu zajímavých detailů k personáliím komunity.

¹ PATRNÝ, Michal: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci, Standardní stavebně-historický průzkum*, odd. SHP NPÚ/ÚP, 2009.

Vzhledem k oblíbenosti místa by se dalo očekávat, že řada zajímavých, objektivních informací o panenskotýneckém kostele bude k nalezení v turistických průvodcích. V průběhu práce se ale ukázalo, že tomu tak není, jelikož jednotliví autoři od sebe informace bez jakéhokoli ověřování přebírají a další nezjišťují. Proto tato průvodcovská literatura nebyla nakonec v práci použita. Stejně tak se nikde neobjevují jakékoli zmínky o esoterickém působení lokality, ačkoli přímo na místě ve vývěsních vitrínách jsou fotografie, které aktivity tohoto typu zachycují. Jediným písemným podkladem pro mystické působení nedostavěného konventního chrámu zůstávají internetové stránky městyse Panenský Týnec.²

Každý klášter při svém založení obdrží i pozemské statky, které mají zajistit živobytí jeho obyvatel. Proto by bylo zajímavé zjistit, zda se tyto majetky rozšiřují nebo nějak mění, a jak je jeptišky, které obvykle nesmí opouštět konvent vzhledem ke klauzuře, spravují. Otázkou je i soužití kláštera s obyvateli vesnice Panenský Týnec a dalších lokalit klášterního panství, případně kdo byl pro řádové sestry autoritou a ke komu se obracely s žádostí o pomoc či radu.

Základní strukturu práce tvoří šest tematických celků. První kapitola stručně nastiňuje vznik a rozšíření řádu klarisek, který díky Anežce Přemyslovně pronikl do Čech necelých 20 let po založení historicky prvního konventu v Assisi svatou Klárou.³ Tato část čerpá především z odborné literatury.

Následující tři kapitoly se opírají zejména o archivní prameny. Druhá kapitola popisuje historii kláštera od jeho vzniku, přes zrušení v roce 1782, až po současné využití klášterních budov. Informace z pramenů jsou doplněny z dostupné literatury. Vnitřním životem kláštera se zabývá třetí kapitola, která je pro větší přehlednost tematicky členěna. Čtvrtá kapitola, která je rovněž tematicky strukturována, se podrobněji zabývá klášterními majetky a jednotlivými spory, které klášter vedl.

I přes tematické zúžení bakalářské práce je uvedena stručná kapitola věnovaná nedostavěnému konventnímu chrámu. Je pozoruhodné, že v pramenech o něm není jediná zmínka, a proto se kapitola opírá zejména o sekundární literaturu, která se konventnímu kostelu věnuje.

Poslední kapitolu tvoří druhý život kláštera, tedy jeho zpracování v beletrii. Pro tuto část byla použita literární díla místního autora Václava Beneše Třebízského, který byl ve své době uznáván jako autor historických románů. Všeobecně se soudí, že své náměty čerpal

² *Městys Panenský Týnec*, [cit. 21. 12. 2014], dostupné z <http://www.panenskytynec.cz/>

³ HEIMBUCHER, Max: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, Paderborn: Schöningh, 1933–1934, str. 817.

především ze studia archivních materiálů.⁴ Právě tento přístup lze na konkrétních příkladech z jeho děl, které se týkaly Panenského Týnce, vyvrátit. Ukazuje se, že historický rámec byl pro Třebízského spíše prostředkem k výstavbě příběhu.

Pro přehlednost a větší názornost jsou k práci připojeny přílohy. Příloha č. 1 obsahuje přehled abatyší, jejichž jména se dochovala v archivních pramenech. Příloha č. 2 podává stručný soupis majetku kláštera spolu s mapkami pro ucelenou představu. Následuje rodokmen Žirotínů, kteří jsou zakladateli a donátory kláštera a s jejichž působením je vývoj kláštera spjat až do konce šedesátých let 15. století. Z tohoto rodu vzešlo i několik abatyší Panenského Týnce, jimž se věnuje i tato práce.

1.1 Prameny

Samotný klášterní archiv je uložený ve fondu *Archivu českých klášterů zrušených za Josefa II.*, jenž vznikl po zrušení klášterů, které se nevěnovaly podle panovníkova zdůvodnění výchově mládeže, či péči o nemocné. Veškerý aktový materiál z klášterních archivů přešel pod správu univerzitní knihovny a roku 1811 byly listiny převedeny do dvorního a státního archivu ve Vídni. V roce 1920 se navrátily zpět do Čech a byly uloženy v archivu ministerstva vnitra, dnešním Národním archivu. Do současné podoby uspořádali materiál Věra a Karel Beránkovi roku 1961.⁵ Archiv kláštera v Panenském Týnci je s největší pravděpodobností jen torzem původního pramenného souboru. Příčiny lze hledat v několika požárech, při kterých mohly listiny a další prameny shořet, dále pak ve spojení s klášterem klarisek v Praze. Ve *Spisech kláštera klarisek u bl. Anežky ve Starém Městě pražském a v Panenském Týnci* lze najít částečné informace k majetkům kláštera v Panenském Týnci, výpis posledního sporu, který klášter vede s rodem Žirotínů o vesnice, které by měly klášteru náležet. V těchto dokumentech převládá nad češtinou latina. Ve stejném fondu jsou dochovány latinské (výjimečně české) listiny, jež jsou digitalizované a dostupné na webových stránkách *Monasterium*⁶ a vždy obsahují krátký regist. Z listin, které se zabývají majetky, se jedná zejména o listiny z let 1321 a 1443, které potvrzují, popřípadě rozšiřují, nadání kláštera, a o česky psaný výpis z desk zemských z roku 1512. Ve fondu jsou dále zachovány listiny potvrzující volbu některých abatyší a královská potvrzení klášterních privilegií.

Prameny ke klášteru v Panenském Týnci lze najít i v materiálech *Kláštera benediktýnek u sv. Jiří na Pražském Hradě* uložených ve fondu *Archiv zrušených klášterů*, jedná se o dva dopisy psané týneckými abatyšemi (Annou Jelínkovou z Kvílic a Annou

⁴ BRABEC, Jiří a kol.: *Dějiny české literatury III.*, Praha: Československá akademie věd, 1961, str. 263.

⁵ BERÁNEK, Karel; BERÁNKOVÁ, Věra: *Archiv českých klášterů zrušených za Josefa II.*, inventář, Praha, 1973.

⁶ *Monasterium, Europe's virtual documents online*, [cit. 21. 12. 2014], dostupné z: <http://www.monasterium.net>. Jde o evropský projekt, jenž má za cíl zpřístupnění digitalizovaných listin evropských archivů.

Klárrou Stanickou z Bystřice) určené abatyši Žofii z Helfenburka z let 1624 a 1655. Dopisy svědčí o úzkých vztazích, které spolu kláštery udržovaly především kvůli sousedství svých statků ve Vrbně.

Nejobsáhlejším a nejpřínosnějším zdrojem informací jsou fondy *Archivu pražského arcibiskupství*, díl I., jenž obsahuje listiny a listy z let 1397–1820. Plněji jsou dochovány listiny od 60. let 16. století, kdy byla ukončena více jak stoletá sedisvakance pražského stolce. Od druhé poloviny 17. století dochází k nárůstu církevní agendy, která úzce souvisí se snahou o rekatolizaci. Původně byly jednotlivé dokumenty řazeny chronologicky, v rámci zpracování archivních fondů došlo k tematickému utřídění, kdy z přijatých listů a konceptů odeslaných listin byla vytvořena skupina *Historica*.⁷

Tento fond obsahuje zejména česky psané dopisy, které jsou většinou adresovány přímo arcibiskupovi. Z hlediska obsahového se listy zabývají majetkovými záležitostmi, spory kláštera s poddanými, které abatyše není sama schopná vyřešit, a dále problémy církevní správy (nevhodné chování klášterního kaplana, sesazení faráře, který nechce z farnosti odejít, ale i stížnost konventu na samotnou abatyši). V tomto fondu se také objevují opisy důležitých listin (např. potvrzení práv kláštera Vladislavem Jagellonským). Odesilatelem dopisů není jen, jak by se dalo předpokládat, abatyše či konvent. Většinou se k jednotlivým problémům vyjadřuje nejen abatyše, která bývá prvotní silou, jež dává podnět k řešení sporů, ale i další zúčastnění, ať už se jedná o světské poddané kláštera (např. mlynáře), o faráře (z Vrba – Havel, Pavel...), či o sousední vrchnost (např. Burian Voračický z Páběnic).

Z *Archivu pražského arcibiskupství* byla pro tuto práci použita ještě *Emanata*. Jedná se o neúplný soubor konceptů listin, které odešly z arcibiskupské kanceláře za působení Antonína Brusa z Mohelnice. Některé listiny byly svázané do knihy, jiné zůstaly na volných listech.⁸ *Emanata* pokračují dál, pro účely této práce byla analyzována jen *Emanata Brusova*.

Dalším podstatným zdrojem je fond *Stará manipulace*,⁹ jenž vznikl roztříděním spisů České kanceláře, českého místodržitelství a české komory. V tomto fondu jsou uloženy materiály, které se týkají majetkových sporů kláštera a jeho poddaných (např. spory z druhé poloviny 16. století ohledně závěti Macha z Hříškova a nevhodné chování manželů Vávrových), ale i podrobný soupis majetků kláštera z roku 1549.

⁷ DAVID, Karel a kol: *Archiv pražského arcibiskupství*, 1397-1820, díl 1., inventář, Praha, 1962.

⁸ ČÁŇOVÁ, Eliška: *Archiv pražského arcibiskupství - Emanata (Antonín Brus z Mohelnice)*, 1561–1580, inventář, Praha, 1972.

⁹ BERÁNEK, Karel; BERÁNKOVÁ, Věra: *Stará manipulace 14. stol.–1805 - inventář*, Praha, 1973.

Okrajově byl využit i fond *České státní účtárny*, z nějž byla hlavní pozornost směřována na *Departement duchovních nadací*, který mimo jiné vedl účetní knihy zrušených klášterů. Tyto zápisy umožňují udělat si ucelenou představu o tom, jaké majetky ke klášteru náležely v době jeho zrušení a částečně i o jeho vnitřním vybavení.

Mimo materiálů z Národního archivu jsou využívány i fondy ze Státního okresního archivu v Lounech, kde je uložena latinsky psaná farní kronika od Josefa Čížka, která ale neposkytuje velké množství informací ke klášteru, spíše je využita v soupise abatyší kláštera.

Ač byly upřednostňovány primární nevydané prameny, byly použity i vydané prameny, které se nepodařilo dohledat v archivním materiálu. Jedná se především o dvousvazkovou Emlerovu práci *Pozůstatky desk zemských pohořelých*¹⁰ a o *Archiv český*.¹¹

1.2 Literatura

Literatura, která se zabývá dějinami kláštera klarisek v Panenském Týnci, není početná. Nejvíce se klášteru věnuje František Štědrý, slavětínský farář a místní historik, který historii zpracovává v článcích i útlých historických dílech.¹² Problémem ovšem je, že si často protiřečí, prameny, ze kterých čerpá, nejsou jasně identifikovány a navíc často dochází k prolínání historie s ústně tradovanými příběhy. Protože nelze jeho závěry ověřit, nedalo se k dílu F. Štědrého přihlížet. Stejně tomu je i v případě Františka Broda, učitele v Toužetíně a autora řady historických prací z Lounska. Ten mimo jiné zpracovává i heslo Panenský Týnec v Ottově slovníku naučném. Nejčastěji odkazuje právě na Františka Štědrého a občas k archivním dokumentům. V *Lounských hlasech*, zejména v pátém ročníku, vychází několik článků, které se týkají dějin kláštera klarisek. Sám Brod ale říká, že historii nejlépe a pečlivě zpracoval F. Štědrý¹³ a on jen přidá jednotlivosti, na které narazil. Podává například jiný seznam abatyší, ale opět není jasné, z jakých zdrojů čerpá, proto i toto dílo zůstává spíš na okraji zájmu této práce. V současnosti se klášteru věnuje Václav Švajcr,¹⁴ bývalý starosta městyse.

¹⁰ EMLER, Josef: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., Praha: tiskem Jaroslava Pospíšila, 1870; EMLER, Josef: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., Praha: tiskem Jaroslava Pospíšila, 1872.

¹¹ PALACKÝ, František: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 3., Praha: Kronberger a Řivnáč, 1844; PALACKÝ, František: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 4., Praha: Kronberger a Řivnáč, 1846; ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 19, Praha, 1901; ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 33, Praha, 1918.

¹² ŠTĚDRÝ, František: *Farní osada vrbenská*, in: Sborník historického kroužku, Časopis historický, Praha: Družstvo Vlast, 1906, ročník VII, číslo 1–2; ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, in: Sborník historického kroužku, Praha: knihtiskárna družstva „VLAST“, 1906, ročník VII., číslo 1.–2., str. 172–179; ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, Praha, 1908.

¹³ *Lounské hlasy, List státoprávní pro volební skupinu okres Louny, Rakovník, Nové Strašecí, Kladno, Slaný a Velvary*, ročník V., č. 16, 23. dubna 1904, str. 1.

¹⁴ ŠVAJCR, Václav: *Panenský Týnec*, Vydáno k 890. výročí založení Panenského Týnce, Panenský Týnec, 2005.

Někteří autoři práci Štědrého neověřují a přímo na něj odkazují, jak tomu je např. u *Zaniklých kostelů Čech* Martina Čechury,¹⁵ nebo u Heleny Soukupové v díle *Anežský klášter v Praze*.¹⁶ Vzhledem k zaměření těchto děl ale zase nelze předpokládat, že každý pramen bude autor ověřovat. Další literatura primárně sice neodkazuje k dílu Štědrého (např. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku* od Karla Kučy,¹⁷ *Encyklopedie českých klášterů* od autorského kolektivu Vlček, Sommer a Foltýn¹⁸), ale vztahuje se zejména ke *Katalogu architektury V. Kotrby*¹⁹ nebo k *Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okrese Lounském II* od B. Matějky. Pokud se do těchto děl podíváme, zjistíme, že ta již k Františku Štědrému odkazují. Proto je nutné závěry jednotlivých autorů konfrontovat a snažit se ověřovat informace, které uvádějí. To se ne vždy podařilo. Pohybujeme se tak do jisté míry v nánosu mnohokrát opakovaných polopravd a nepřesností, které výzkum ztěžují, na druhou stranu se v této práci podařila přesnější revize této literatury. Oproti očekávání se o Panenském Týnci nezmiňuje Antonín Podlaha v *Posvátných místech království českého*²⁰.

Ve snaze uvést dějiny kláštera do kontextu i s dějinami řádu klarisek, bylo nutné zpracovat stručnou historii řádu, k čemuž posloužilo zejména dílo Maxe Heimbuchera,²¹ katolického teologa a církevního právníka. Dílo *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche* je dosud nejucelenějším zdrojem pro popis dějin jednotlivých řádů a jejich následné větvení. Autor se vždy snaží popsat vznik řádu, jeho pravidla a odlišnosti. Pro doplnění byla použita studie *Die Klarissen* Karla Suso Franka.²² Z české produkce bylo přihlédnutí k dílům *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy* od Josefa Svátka,²³ *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích* od Milana Bubna a Vlčkova a Foltýnova *Encyklopedie českých klášterů*.²⁴

¹⁵ ČECHURA, Martin: *Zaniklé kostely Čech*, Praha: Libri, 2012.

¹⁶ SOUKUPOVÁ, Helena: *Anežský klášter v Praze*, Praha: Vyšehrad, 2011, 2. vydání.

¹⁷ KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, 4. díl, MI-Pan, Praha: Libri, 2000.

¹⁸ VLČEK, Pavel; SOMMER, Petr; FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: Libri 1997.

¹⁹ KOTRBA, Viktor: *Katalog architektury*, in *České umění gotické 1350-1420*, Praha: Akademie věd, 1970, str. 77–111; KOTRBA, Viktor: *Architektura*, in *tamtéž*, str. 56–76.

²⁰ PODLAHA, Antotnín: *Posvátná místa království Českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a náboženství v království Českém*, díl V., vikariát Slánský, Praha: Nákladem dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1911.

²¹ HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*.

²² FRANK, Karl Suso: *Die Klarissen*, in: Friedhelm Jürgensmeier – Regina Elisabeth Schwerdtfeger (edd.), *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500-1700*, Band II, Münster: Aschendorff, 2005.

²³ SVÁTEK, Josef: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*; Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČR, 1966.

²⁴ BUBEN, Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, díl 3., 1. svazek, Žebravé řády, Praha: 2006.

2. Charakteristika řádu klarisek

2.1 Vznik řádu

Řád chudých sester svaté Kláry je v současnosti známější pod jménem klarisky. Řád byl založen pravděpodobně v roce 1212/1213²⁵ v Assisi, kdy bylo toto společenství také označováno jako Chudé sestry Damiánky.²⁶

Za zakladatelku řádu je považována Chiara Offreduccio di Favarone, později známá jako svatá Klára (16. července 1194–11. srpna 1253), nejstarší dcera florentských šlechticů Favorina Scifi di Offreduccia a Ortolany,²⁷ kterou patrně kolem šestnáctého roku ovlivnil život a učení sv. Františka.²⁸ Klára ve svých osmnácti letech²⁹ následovala Františka dokonce i přes odpor rodiny, v noci na květnou neděli utekla před smluveným sňatkem³⁰ a vstoupila tajně v Porziuncole³¹ do Františkova řádu. Jelikož žena nemohla žít ve Františkově volném společenství mnichů, našel pro Kláru místo v benediktinském klášteře sv. Pavla.³² Záhy poté se ke Kláře připojila její mladší sestra Anežka a další mladé dívky. František v rámci svého působení renovoval také chátrající církevní stavby, mezi něž patřil i klášter u sv. Damiána, který po dokončení oprav daroval Kláře a jejím následovnicím.³³ V roce 1215 se zde Klára stala abatyší, funkci představené kláštera vykonávala po celých 40 let, poté se této funkce vzdala a dožila v klášteře jako řadová řeholní sestra. 11. srpna 1253 v klášteře u sv. Damiána zemřela.

Ženské následovnice sv. Františka a sv. Kláry žijí podle přísných pravidel, chtějí přijmout život v naprosté chudobě (jak společné, tak soukromé), kázat, sloužit nejpotřebnějším (chudým, nemocným a tělesně postiženým), přitom ale netouží po uzavření do řeholního života.³⁴ To se ale v praxi nedaří udržet ani minoritům, natož pak damiánkám. Řád sv. Kláry byl schválen již roku 1216 papežem Inocencem III.³⁵ a podle pravidel 13. kánonu IV. lateránského koncilu byla klariskám předepsána Řehole sv. Benedikta.³⁶ Teprve

²⁵ Blíže viz: FRANK, K. S.: *Die Klarissen*, str. 125.

²⁶ Blíže viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 815.

²⁷ GIANDOMENICO, Nicola: *Umění a historie Assisi*, Česká edice, Firenze: Bonechi, 1994, str. 90.

²⁸ Blíže viz: Tamtéž, str. 90.

²⁹ Viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 815.

³⁰ MIKULKA, Jaromír: *Anežka Přemyslovna*, Praha: Melantrich, 1988, str. 4.

³¹ Antická kaple, která byla obklopena kouskem lesa – odtud název Porziuncola (= kousek, kousíček). Původně patřila benediktinům, ale ve Františkově době byla zchátralá a on ji nechal zrenovovat. V dnešní době je uvnitř baziliky Santa Maria degli Angeli, kterou nechal roku 1500 postavit Pius V. In GIANDOMENICO, N.: *Umění a historie Assisi*, str. 106-107.

³² Více viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 816.

³³ Blíže viz: GIANDOMENICO, N.: *Umění a historie Assisi*, str. 113.

³⁴ Srov.: MIKULKA, J.: *Anežka Přemyslovna*, str. 3–4.

³⁵ Více viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 816.

³⁶ Blíže viz: POLC, Jaroslav: *Svěťice Anežka Přemyslovna*, Praha: Česká katolická charita, 1988, str. 48.

poté bylo nutné sepsat pevné regule řádu, které jako první sestavuje kardinál Hugolin³⁷ roku 1218.³⁸ Ten, ve snaze zachovat jedinečnost řádu klarisek, připojil i požadavek na udržování ticha, dodržování půstu – ve středu o chlebu a vodě, v pátek o ovoci a zelenině. Důležité bylo rozdělení sester na tzv. *Dominae* a *Servientes*³⁹ (paralelou v češtině jsou chórové sestry a sestry konvršky, toto rozdělení funguje i u jiných ženských řádů, jako cisterciaček či premonstrátek). Hugolinova pravidla se neshodovala s představami Františka ani Kláry, a proto byla odmítnuta. Sporným bodem byl zejména požadavek na naprostou chudobu řádu, kterou Hugolin odmítl, v pozdější době jako papež udělil výsadu absolutní chudoby pouze několika klášterům (k nim patří i klášter sv. Anežky v Praze, viz níže).⁴⁰ Druhou úpravu pravidel řádu klarisek provedl opět Hugolin roku 1228,⁴¹ tedy už za svého pontifikátu. V této verzi se snažil dodržovat pravidla sv. Františka, ale přes to připsal klariskám řeholi benediktinek a odmítl naprostou chudobu řádu.⁴² Proto byl i tento návrh zamítnut.

S dalším návrhem předpisů přišel následující papež Inocenc IV. roku 1243, opět se ale setkal s Klářiným nesouhlasem.⁴³ Klára se nakonec rozhodla sepsat pravidla sama a papež Inocenc IV. je schválil 10. srpna 1253.⁴⁴ Tato regule odstranila veškeré sporné body a přidržela se Františkova textu *Forma Vivendi*, která má 12 bodů. Jednotlivé předpisy byly uvedeny v přísné formě, ale následovaly i úpravy, např. pro nemocné sestry.⁴⁵ Další změn se regule dočkala roku 1263, kdy papež Urban IV. k pravidlům Kláry přidal další. Jasně řád přiřadil k františkánským řádům, řád damiánek přebral označení Řád chudých sester svaté Kláry. Zároveň byla odstraněna absolutní chudoba řádu, společenství se stalo vlastníkem klášterních budov a byly mu určeny platy, ze kterých sestry žily.⁴⁶ Nebylo totiž možné, aby ženy, na rozdíl od mnichů, kázaly či si získávaly obživu žebráním.

Během života svaté Kláry došlo k rozšíření řádu nejen v rámci Itálie, ale i v dalších evropských zemích. Např. do Španělska, kde ale neměly v té době příliš velký úspěch. Oproti tomu se rozšíření řádu dařilo v zaalpské oblasti. V Čechách byl již roku 1233 založen ve Starém Městě pražském první klášter klarisek, až o tři roky později následoval německý Ulm. Tento klášter byl roku 1258 přesunut do Söflingenu (Dnes je již součástí města Ulm).⁴⁷ Po založení prvních řádových domů přibývaly další geometrickou řadou.

³⁷ Hugo ze Segni, pozdější papež Řehoř IX. (1227–1240).

³⁸ Blíže viz: FRANK, K. S.: *Die Klarissen*, str. 129.

³⁹ Blíže viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 820.

⁴⁰ Srov.: POLC, J.: *Světiце Anežka Přemyslovna*, str. 48.

⁴¹ Viz: tamtéž, str. 48.

⁴² Blíže viz: tamtéž, str. 49–49.

⁴³ Blíže viz: FRANK, K. S.: *Die Klarissen*, str. 129.

⁴⁴ Blíže viz: tamtéž, str. 129.

⁴⁵ Blíže viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 820–822.

⁴⁶ Blíže viz: FRANK, K. S.: *Die Klarissen*, str. 129–130.

⁴⁷ Blíže viz: HEIMBUCHER, M.: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 817.

2.2 Klarisky v Čechách

Do Čech roku 1233 přišlo pět sester damiánek z Tridentu na pozvání královské dcery Anežky Přemyslovny.⁴⁸ K tomuto společenství se přidalo dalších sedm dívek z předních českých šlechtických rodin a ty založily s podporou krále první klášter klarisek.⁴⁹ Tyto informace jsou zprostředkovány jen legendou, která neuvádí jména, protože pro tento žánr nejsou důležitá a nikde zatím nebyla dohledána. Vzhledem k pramennému dochování k tomu patrně ani nedojde.

Zatímco Klára, jako dcera významné florentské šlechtičny, vstupovala do řádu tajně, Anežčina obláčka⁵⁰ se konala za přítomnosti dvora a šlechty. Vstup královské dcery do městského žebravého řádu vzbuzoval velkou pozornost.⁵¹ Roku 1234 označil Řehoř IX. Anežku jako abatyši kláštera.⁵² Této funkce se sama vzdala roku 1238.

Na počátku vlády krále Václava I. vznikl v blízkosti kostela sv. Haštala na pravém břehu Vltavy klášter, kde se klarisky usídlily.⁵³ Vedle něho byl založen ještě špitál (pravděpodobně roku 1231⁵⁴) s označením sv. Haštala.⁵⁵ Roku 1238 se Anežka ještě v hodnosti abatyše vzdala i vlastnictví špitálu.⁵⁶

Anežka ve své době nebyla známá jako zakladatelka kláštera ve Starém Městě pražském, protože se řád se svými regulemi teprve formoval. Anežka proslula především jako zastánkyně dodržování pravidel sv. Františka. Dochovalo se několik dopisů papeži Řehořovi IX., ve kterých Anežka usilovala o prosazení ideálů sv. Františka a sv. Kláry, zejména co se týče chudoby.⁵⁷ Také prosadila dodržování pústů nikoli podle Hugolinových předpisů, ale podle toho, jak je dodržovaly řádové sestry v Assisi.⁵⁸ Tím vlastně nechtěla pouhou úpravu řehole, ale řeholi novou, což papež Řehoř IX. rázně odmítl.⁵⁹ Když Anežka neuspěla u papeže Řehoře IX., zkoušela to u následujícího papeže Inocence IV., ale i ten byl neoblomný a nezamýšlel Hugolinova ustanovení měnit. Pouze upravil pravidla života v pražském klášteře – vzhledem k jiným podnebním podmínkám dovolil sestrám konzumovat teplá jídla, víno, mléčné pokrmy a vejce mimo dny, na které připadá všeobecný půst.⁶⁰ K seznamu svátků,

⁴⁸ Blíže viz: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*, str. 49.

⁴⁹ Blíže viz: POLC, J.: *Svěťice Anežka Přemyslovna*, str. 44.

⁵⁰ Církevní obřad, při kterém je novici poprvé oblečeno řeholní roucho.

⁵¹ Blíže viz: ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin III., Doba gotické katolicty (1200–1400)*, Olomouc: Maticе Cyrilometodějská, 2007, str. 70.

⁵² Viz: VANÍČEK, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české II. (1197–1250)*, Praha: Paseka, 2002, str. 393.

⁵³ Blíže viz: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*, str. 47.

⁵⁴ Viz: tamtéž, str. 47.

⁵⁵ Dnešní nemocnice Na Františku; blíže viz: ZLÁMAL, B.: *Příručka českých církevních dějin III.*, str. 70.

⁵⁶ Blíže viz: tamtéž, str. 72.

⁵⁷ Blíže viz: POLC, J.: *Svěťice Anežka Přemyslovna*, str. 47-53.

⁵⁸ Blíže viz: tamtéž, str. 54.

⁵⁹ Blíže viz: ZLÁMAL, B.: *Příručka českých církevních dějin III.*, str. 71.

⁶⁰ Blíže viz: tamtéž, str. 61.

které měly být slaveny zvláštním způsobem, přidal české světce. Ke změně došlo roku 1253, kdy papež Inocencem IV. potvrdil reguli, kterou sepsala Klára.⁶¹

Ač se klarisky do Čech dostaly už 17 let po svém vzniku, trvalo delší dobu, než v českých zemích začaly vznikat další konventy tohoto řádu. První sídla klarisek byla zakládána v sousedství minoritských klášterů, které měly povinnost pečovat o materiální potřeby sester a zajistit jim kaplany.⁶² Asi po polovině 13. století byl založen klášter v Chebu, k roku 1274 je doložen klášter ve Znojmě, 1298 v Olomouci a k roku 1302 klášter klarisek v Opavě.⁶³ Všechny tyto kláštery vznikaly z iniciativy přemyslovských panovníků, až ke konci 13. a 14. století byly řeholní domy klarisek zakládány v poddanských městech.⁶⁴ Tak tomu bylo i v Panenském Týnci, kde byl klášter založen pravděpodobně okolo roku 1280. Je ovšem pozoruhodné, že Panenský Týnec nikdy nebyl městem a tudíž je zde založení kláštera klarisek velmi neobvyklé.

⁶¹ Viz: ZLÁMAL, B.: *Příručka českých církevních dějin III.*, str. 61.

⁶² Viz: FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie Moravských a slezských klášterů*, Praha: Libri, 2005, str. 85.

⁶³ Viz: tamtéž, str. 85.

⁶⁴ KAŠPÁRKOVÁ, Jaroslava: *Kláštery klarisek a františkánských terciárek v českých zemích v raném novověku*, dizertační práce, Olomouc, 2014. str. 28.

3 Historie kláštera v Panenském Týnci

První písemné zmínky o osadě Týnci jsou datovány lety 1115 a 1186, nicméně po bližším vědeckém prozkoumání byly oba prameny označeny za falza ze 13. století.⁶⁵ Za první skutečnou historickou zprávu je v současnosti považován dokument z roku 1239, kdy kladrubští benediktini Týnec prodali Žirotínům,⁶⁶ kteří přišli z Loun.⁶⁷ Tento rod pravděpodobně pochází od Gebharta (Habarta) z Hořovic, který založil hrad Žirotín.⁶⁸ V této době se objevují podoby pojmenování Týnec či Týnec Žirotínský,⁶⁹ přízvisko Panenský získala obec až po té, co zde delší dobu působily řádové sestry.

Dominantou Panenského Týnce býval klášter klarisek, jehož historií, vnitřním životem a majetky se zabývají jednotlivé kapitoly.

3.1 Založení kláštera

Založení samotného kláštera je obestřeno dohady, jelikož se nedochovala zakládací listina. Spekuluje se jak o době založení, tak i o osobě zakladatele. Obecně je možné říci, že klášter vznikl ke konci 13. století, v literatuře můžeme najít rok 1280⁷⁰ či 1293.⁷¹ Josef Svátek⁷² uvádí rok 1319, aniž by odkázal na pramen, který ho k tomuto tvrzení přivedl. Pro jeho domněnku může být podkladem listina, která při dokazování majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě přímo říká: „ten Tegneczky / Klášter geft teprwa zalozen w Lethu 1319“.⁷³ Ještě pozdější datum, tj. 1359, ovšem bez zdůvodnění uvádí poznámkový aparát *Velkých dějin zemí Koruny české*.⁷⁴

Za zakladatele kláštera je považován buď Plichta ze Žirotína či Habart ze Žirotína. Otázkou je, jakého Plichtu mají jednotliví autoři na mysli. Bartoloměj Paprocký z Hlohol považuje za zakladatele kláštera Plichtu, který padl v bitvě u Mühldorfu (1322), když uvádí:

⁶⁵ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 938.

⁶⁶ Viz: tamtéž, str. 938.

⁶⁷ Událost připomíná Dalimil, když popisuje nepravosti krále vůči české šlechtě, mimo jiné píše: „Žirotínským Louny odejmul“, in: *Kronika tak řečeného Dalimila*, Praha: Paseka, 2005, str. 161; blíže viz: VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí Koruny české III.*, str. 281.

⁶⁸ Dnešní Žerotín (okr. Louny); in: VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí Koruny české III.*, str. 202.

⁶⁹ Srov.: ČÍŽEK, Josef et al.: *Liber Memorabilium Administraturae Teinicensis Anno Domini 1745*, f. 1v, uloženo ve Státním okresním archivu v Lounech.

⁷⁰ ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174; VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 410.

⁷¹ BROD, František: *Týnec Panenský*, in: *Ottův slovník naučný*, 25. díl, T - Tzschirner, Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1906, str. 9-71.

⁷² SVÁTEK, J.: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*, str. 595.

⁷³ Listina od neznámého autora, která řeší, komu náleží kolatura ve Vrbně, zda klášteru svatého Jiří v Praze či Týneckému klášteru, jako argumenty uvádí, že kolaturu daroval klášteru sám král Vladislav II. a následně ji potvrdil Přemysl Otakar I. 28. října 1224, podpůrným argumentem pak je, že klášter v Týnci byl založen až v roce 1319 Plichtou ze Žerotína. Viz: NA, AZK, *Klášter benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě*, č. inv. 2585, sign. fasc. 18.

⁷⁴ BOBKOVÁ, Lenka; BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české IV. B (1310–1402)*, Praha: Paseka, 2003, str. 421 (pozn. č. 62).

„...Mezi ním naposléze Plichta ze Žerotína s rotou přijel. ...smrt téhož Plichty ze Žerotína stala se toho času... Z té bitvy toliko jeho a jiných pánů tělo bylo přivezeno a pochováno v klášteře sv. Františka v městečku Týnci, který založil a nákladně vystavěti dal.“⁷⁵ Hájkova kronika pak popisuje tu samou událost, jen o něco květnatěji: „W tom času podani gfu z wozów Rakuffanii rzetiezowé / kterýmiž naniekoliku Miitech swé hauffy přetahli: Plichta kdyz mezy nie potřetii wskočil / weliky nadmiru mezynimi mord učinil. A když na rzetiezy a zakopii přisřfel / tu sni[m] geh[h]o padl kůň / a Nie[m]cy gey palicemi a kladiwy železnými až do fmrti vmlatili.“ Josef Svátek předpokládá založení kláštera roku 1319, za fundátora tedy považuje téhož Plichtu ze Žirotína jako Paprocký či Hájek.⁷⁶ Martin Čechura a Pavel Vlček uvádějí jako pravděpodobné datum založení kláštera rok 1280, za zakladatele považují Jana Plichtu ze Žirotína.⁷⁷ Ottův slovník naučný a František Štědrý přisuzují zásluhy na vzniku kláštera Habartovi ze Žirotína.⁷⁸ Milena Bartlová uvádí v příslušném svazku *Velkých dějin zemí Koruny české* jako fundátora Habarta Staršího ze Žirotína.⁷⁹

Protože první dochovaná listina⁸⁰ ke klášteru z roku 1321 potvrzuje nadaci Habarta ze Žirotína, kterou Habartovi synové Plichta, Jaroslav a Habart ještě rozšiřují, je tedy zřejmé, že k založení muselo dojít před tímto rokem. Na základě Plichtovy podmínky, že výnosy z 10 lánů musí být napřed použity na dostavbu klášterních budov a teprve pak na šat jeptišek a ostatní věci, můžeme považovat rok 1319 za dobu založení. Na základě listiny z roku 1321 se lze domnívat, že fundátorem je Habart ze Žirotína: „dobré paměti Habart ze Žirotína, náš otec, když se těšil ze svého života [...] určil místo ve svém městečku Týnci pro umístění kláštera jeptišek řádu svaté Kláry.“⁸¹ Tomu odpovídá i papežský dispens z 21. srpna 1290, který Habart získal na sňatek čtvrtého stupně pokrevnosti se Scholastikou ze Šternberka.⁸² Logicky lze odvodit, že aby si byl Habart jist získáním povolení k sňatku, zavázal se právě k založení kláštera.⁸³ Přesně tuto logiku uplatňuje i František Štědrý, který rok 1290 označuje jako „post quam“ klášterní fundace.⁸⁴ Ale traduje se i jiný důvod. Podle legendy o blahoslavené Anežce, která vznikla pravděpodobně mezi lety 1319–1322,⁸⁵ byla „paní

⁷⁵ PAPROCKÝ z Hlohol, Bartoloměj: *Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha: Evropský literární klub, 1941, str. 47.

⁷⁶ Václav HÁJEK z Libočan: *Kronika česká*, 1819, List CCLXXXIV; Digitální knihovna ÚK FF MU – Staré tisky, [cit. 21. 7. 2013] dostupné z: <http://knihovna.phil.muni.cz/dl/oldbooks>.

⁷⁷ ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174; VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 410.

⁷⁸ BROD, F.: *Týnec Panenský*, in: Ottův slovník naučný, 25. díl, str. 971; ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, str. 172.

⁷⁹ Viz: BOBKOVÁ, L.; BARTLOVÁ, M.: *Velké dějiny zemí Koruny české IV. B*, str. 421 (pozn. č. 62). Pro lepší orientaci je v příloze č. 1 zpracován rodokmen rodu Žirotínů, založený na všech dostupných historicky doložitelných zprávách.

⁸⁰ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1304, *Monasterium, Europe's virtual documents online*, [cit. 21. 7. 2014], dostupné z: <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK/1304/charter?q=tynec>.

⁸¹ Viz: tamtéž.

⁸² Blíže viz: ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, str. 172–173.

⁸³ Srov.: ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, str. 173.

⁸⁴ Viz: tamtéž, str. 4–5.

⁸⁵ *Legenda o blahoslavené Anežce*, přeložil Zdeněk Kalista, Praha: Vilém Šmid, 1941, str. 11.

jménem Školastika, žena pana Habarta ze Žerotína v Čechách, nemocná, trpěla nádorem na levém boku, protože se ho žádným lékařům nepodařilo vyléčit“, tak se se svojí babičkou Scholastikou ze Šternberka odebrala do kláštera, na návštěvu ke svaté Anežce. Když se Scholastika loučila s Anežkou, „objala ji a při tom objetí bolestivý bok přitiskla na bok její [Anežčin] [...] ještě než vyšla z kláštera, cítila se podivnou mocí boží úplně uzdravena. [...] vystupujíc z kláštera, ihned před mnoha důvěryhodnými lidmi vyznávala, že pro zásluhy výtečné panny byla zbavena přetěžké nemoci.“⁸⁶ Toto zázračné vyléčení mohlo být popudem k založení kláštera podle vzoru sv. Anežky (a právě z pražského kláštera sem byly pravděpodobně uvedeny první řádové sestry).⁸⁷

Skutečný důvod vzniku kláštera v Panenském Týnci zůstane pravděpodobně utajen, stejně jako u mnoha jiných klášterů máme co do činění s historickou pamětí, která se jen ve slabé míře opírá o historický základ. Navíc motivace uváděné v arengách listin bývají buď stereotypní nebo jen velmi obecné. Po podrobné revizi dostupných pramenů a literatury, lze jen konstatovat, že zdejší konvent vznikl někdy ke konci 13. století díky Habartovi ze Žerotína.

Nejasné je také zasvěcení konventního. Ve výpisu ze zemských desek z roku 1359 se uvádí „klášter Swate Trogice v Taynczy“,⁸⁸ ale ve výpisu o rok starším lze přečíst „klášter Swateho ffrantiška a Swate Klary w Taynczy“. ⁸⁹ V listu z konzistoře, který není datován, ale vzhledem k jeho obsahu se lze domnívat, že pochází pravděpodobně z roku 1571, se píše „Pani Anna Abbatyffe kláštera Blahoflawene Trogicze Swate w Teynczi u Laun“. ⁹⁰ Zápis o svaté Trojici lze vysvětlit tím, že ke klášteru patřil kostel právě tohoto zasvěcení, v němž bývala hrobka Žerotínů a také hrobky abatyší konventu. ⁹¹ Samotný kostel se bohužel nedochoval, kusé jsou i prameny, které by kostel zmiňovaly. Spekuluje se o jeho založení spolu s klášterem, ⁹² Karel Kuča se zmiňuje, že kostel byl vystavěn až při rekonstrukci kláštera, který pobořili husité. ⁹³ Paprocký udává, že „tělo Plichtovo bylo přivezeno a pochováno v klášteře sv. Františka v městečku Týnci“. ⁹⁴ Josef Svátek uvádí: „další konvent klarisek je v Panenském Týnci u svatého Jiří.“ ⁹⁵ Je možné se domnívat, že spojil založení

⁸⁶ *Legenda o blahoslavené Anežce*, přeložil Zdeněk Kalista, str. 105.

⁸⁷ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 4–5.

⁸⁸ Výpisy z desk zemských z roku 1512, které vydává Václav z Chvojence, vznikly z rozkazu nejvyššího královského sudího Jiříka Bezdrůžického z Kolovrat. NA, AZK 45/II, signatura 2421, Monasterium, Europe's virtual documents online, [cit. 21. 7. 2014], dostupné z: <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK/2421/charter?q=tynec>.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

⁹¹ Viz: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 26.

⁹² Viz: tamtéž, str. 26.

⁹³ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, 4. díl, str. 937.

⁹⁴ PAPROCKÝ z Hlohol, B.: *Zrcadlo Čech a Moravy*, str. 47.

⁹⁵ SVÁTEK, J.: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*, str. 595.

kláštera a založení kostela sv. Jiří, ke kterému došlo pravděpodobně roku 1318 u příležitosti povýšení Plichty ze Žirotína do stavu rytířského.⁹⁶ V *Encyklopedii českých klášterů* je uváděn „zaniklý konvent klarisek u Panny Marie“,⁹⁷ Martin Čechura zmiňuje „kostel Panny Marie“,⁹⁸ opět je možné vidět spojení mezi zasvěcením kostela a kláštera. Ve *Velké encyklopedii měst a obcí ČR*, která je dostupná v přípravné fázi na internetu, se uvádí, že klášter je zasvěcen Anežce Přemyslovně, která zde měla na sklonku života žít a dokonce má být i „v nedaleké hrobce pochována“.⁹⁹ Této domněnce samozřejmě nahrává fakt, že hrob Anežky nebyl dosud objeven, a proto se otevírá prostor pro různé teorie. Myšlenka, že Anežka Přemyslovna je pohřbena v Panenském Týnci, opět vyplula na povrch, když archeolog Leo Vrzal objevil v kněžišti nedostavěného chrámu pravděpodobný hrob a domnívá se, že by mohlo jít právě o hrob Anežky.¹⁰⁰ Je třeba ale mít na paměti, že Anežka byla svatořečena až v roce 1989 a tudíž jí nemohl být zasvěcen klášter z konce 13. století. Navíc kdyby tomu tak bylo, klášter by se k odkazu světice jistě hrdě hlásil. Ale v dopisech abatyší najdeme pouze označení abatyše kláštera tejnického a konvent bývá nejčastěji označován jako konvent svaté Kláry. Proto je možné usuzovat, že týnecký klášter byl zasvěcen svaté Kláře. Toto zasvěcení je také vzhledem k řádu klarisek to nejlogičtější.

3.2 Vývoj kláštera ve vrcholném středověku a raném novověku s důrazem na vývoj stavební

Ani další vývoj konventu nelze na základě pramenů podrobněji zmapovat. K roku 1382 se uvádí, že klášter vyhořel.¹⁰¹ Řádové sestry ale místo neopustily, naopak začala oprava a gotická přestavba, do které lze pravděpodobně zahrnout i založení nového konventního kostela.¹⁰² Ten byl monumentální, počítal se síňovým trojlodím na půdorysu čtverce se čtyřmi pilíři, dlouhým sedmibokým presbytářem a tribunou jeptišek.¹⁰³ Počátek výstavby nového kostela také není jednoznačný. Helena Soukupová uvádí výstavbu chóru o sedmi stranách dvanáctiúhelníku již k roku 1321.¹⁰⁴ Jisté je, že kostel nikdy nebyl dostavěn a jeho výstavba je

⁹⁶ Srov.: *Městys Panenský Týnec*, [cit. 4. 6. 2014], dostupné z:

<http://www.panenskytynec.cz/index.php?nid=11104&lid=cs&oid=2672053>.

⁹⁷ Viz: VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 410.

⁹⁸ Srov.: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

⁹⁹ Viz: *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*, [cit. 21. 7. 2014], dostupné z: <http://www.encyklopediecr.eu/cz/e-shop/c24985/panensky-tynec.html>.

¹⁰⁰ *Mystický chrám může skrývat objev století – ostatky Anežky České*, [cit. 3. 11. 2014], dostupné z:

<http://www.novinky.cz/domaci/351589-mysticky-chram-muze-skrivat-objev-stoleti-ostatky-anezky-ceske.html>.

¹⁰¹ Srov. např.: KOTRBA, V.: *Katalog architektury*, in *České umění gotické 1350–1420*, str. 92.

¹⁰² Srov.: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, 4. díl, str. 937.

¹⁰³ Viz: tamtéž, str. 937.

¹⁰⁴ Soukupová spojuje výstavbu kostela s darovací listinou bratří ze Žirotína z roku 1321, (viz výše). In: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*, str. 228.

k roku 1410 přerušena.¹⁰⁵ Lze předpokládat, že když chrám nebyl dokončen, že nebyl ani nikomu zasvěcen, nicméně u M. Čechury a P. Vlčka se uvádí zasvěcení Panně Marii.¹⁰⁶ (viz předchozí výklad).

Husitské války se nejvíce podepsaly na zničení řady kostelů a klášterů. Regionální historik a místní učitel František Brod ve svých úvahách předpokládal, že se války podepsaly na týneckém klášteře stejně jako na ostatních, když uvádí: „jako na řadě klášterů Lounští po zboření vlastního kláštera dominikánského a vyvrácení kláštera v Postoloprtech Pražanům proti Zikmundovi na pomoc polem se brali, obořili se cestou na klášter Panensko-Týnecký, vypálili jej a jeptišky pobili.“¹⁰⁷ Ale objevuje se i zcela opačný názor. Ottova encyklopedie uvádí, že klášter byl sice poškozen, ale pouze jednou a to i přes to, že rod Žirotínů se přidržel katolického vyznání.¹⁰⁸ Nevystupují ale jako fanatičtí katolíci, naopak s umírněnými husity nacházejí společnou řeč.¹⁰⁹ To je důvod, proč se klášteru napříště husité vyhýbají i přesto, že leží mezi důležitými husitskými městy (Žatec, Louny, Slaný). Je možné uvažovat i o jiném důvodu. Podle Ottova slovníku mají Žirotínové stejný původ jako Valkounové z Adlaru.¹¹⁰ A právě Valkoun z Adlaru se řadil mezi husity, kteří roku 1419 odešli z Prahy spolu s Janem Žižkou, a v letech 1421–1422 patřil mezi zástupce pražského svazu.¹¹¹ Lze se tedy domnívat, že došlo k dohodě i díky příbuzenským vztahům. Otázkou ale zůstává, zda si byli příslušníci obou rodin tehdy vzájemné příbuznosti vědomi.

V průběhu husitských bouří se do kláštera v Týnci uchýlily i některé sestry z pražského kláštera klarisek na Starém Městě pražském. František Brod bez uvedení pramene upřesňuje, že sestry z kláštera svaté Anežky šly napřed k pražským dominikánkám ke svaté Anně a teprve potom do Týnce.¹¹² Ale ani zde se nemohly cítit v bezpečí, protože roku 1420 došlo ke značnému poškození kláštera husity,¹¹³ když Žatečtí a Lounští táhli na pomoc ku Praze.¹¹⁴ Přesto zde klarisky z Prahy zůstaly až do roku 1629. Jiný názor ale zastává Karel Kuča, který uvádí, že naopak klarisky z Týnce hledaly útočiště u řádových sester v Praze a do Týnce se navrátily o dvacet let později,¹¹⁵ což není možné už jen vzhledem k tomu, že

¹⁰⁵ Srov.: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, 4. díl, str. 937.

¹⁰⁶ Viz: VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 410; srov.: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

¹⁰⁷ BROD, František: *Některé paměti*, Lučan 5, 1898, č. 33.

¹⁰⁸ Viz: SEDLÁČEK, August: *z Žirotína*, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, Vůž - Žyžkowski, Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1908, str. 845.

¹⁰⁹ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 937.

¹¹⁰ Viz: SEDLÁČEK, A.: *z Žirotína*, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, str. 844. Tato informace se ale nevyskytuje v jiné literatuře, např. ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce I-IV.*, Praha: Historický ústav AV ČR, 1993.

¹¹¹ Viz: ČORNEJ, Petr: *Velké dějiny země Koruny české, svazek V. (1402–1437)*, Praha: Paseka, 2010, str. 223.

¹¹² BROD, Fr.: *Některé paměti*, č. 33. Toto tvrzení ale nelze zamítnout, jelikož klášter svaté Anny působil jako sběrné místo pro veškeré pražské jeptišky během husitských válek.

¹¹³ Srov. např.: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

¹¹⁴ Viz: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*, str. 255.

¹¹⁵ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 937.

anežský klášter byl ve dvacátých letech 15. století přeměněn na zbrojnici.¹¹⁶ Svoji verzi připojuje i Josef Svátek. Jako ostatní autoři uvádí, že roku 1420 přišly klarisky z Prahy do Týnce, ale k tomuto datu udává, že klášter v Týnci připadl pražským klariskám.¹¹⁷ V Ottově slovníku čteme, že husité v roce 1420 vyvraždili všechny jeptišky, Žirotínové se ale rozhodli klášter obnovit, a tak se zde usídlily sestry z Prahy.¹¹⁸ Spolehlivé prameny, které by mohly historické události v husitské době osvětlit, se zatím nepodařilo objevit, lze se tudíž jen domnívat, že klášter byl silně poničen a jeptišky vyvražděny. Není zřejmé, zda jednotliví autoři nepřebírají informace od sebe vzájemně, aniž by pro to měli náležité pramenné podklady. Situaci ještě ztěžuje to, že málokterý z uvedených zdrojů přesně cituje a jejich svědectví je třeba brát tedy s rezervou.

Po roce 1420 byl klášter znovu opravován. Přestavbu, která byla ukončena roku 1443, financoval Jaroslav ze Žirotína.¹¹⁹ Ottova encyklopedie a *Encyklopedie klášterů* uvádějí bez bližšího upřesnění, že oprava započala teprve roku 1443.¹²⁰ Ať už začala kdykoli, klášter byl opraven, konventní kostel však dostaven nebyl. Není zřejmé, zda výstavbě zamezil nedostatek financí, či něco jiného. K 23. listopadu 1443 je také datována pravděpodobně původní listina, která obnovuje nadání Habarta ze Žirotína na majetek, který byl klášteru během husitských válek odejmut a zastaven, ale už není uvedeno, o jaký majetek přesně šlo.¹²¹ Záhy se ale vztahy mezi klášterem a rodem Žirotínů zřejmě zhoršily. Důkazem může být i zápis z roku 1455 o majetkovém sporu abatyše Bětky s Jaroslavem Plichtou ze Žirotína,¹²² který končí až rokem 1465, kdy bylo pod správu kláštera převedeno městečko Týnec, ves Týneček a Úherce.¹²³

Další informaci o vývoji kláštera máme až k roku 1548, kdy byly dokončeny další stavební úpravy.¹²⁴ Západně od kostela byla vybudována nová klausura, v jádře této stavby zůstala zachována středověká klausurní budova.¹²⁵ Nad portálem kláštera je dodnes možné přečíst „AZL“ s letopočtem „1548“. Pro některé badatele to je důkaz toho, že přestavba byla prováděna za abatyše Anny z Litoměřic a byla dokončena roku 1548.¹²⁶ Tato poznámka ale celou situaci značně komplikuje. Ze seznamu abatyší (viz níže), je totiž možné zjistit, že

¹¹⁶ Viz: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter*, str. 213. Tuto informaci autorka přebírá od Vavřince z Březové, z historických dokumentů se jí zatím nepodařilo verifikovat.

¹¹⁷ Viz: SVÁTEK, J.: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*, str. 595.

¹¹⁸ Viz: BROD, F.: *Týnec Panenský*, in: *Ottův slovník naučný*, 25. díl, str. 972.

¹¹⁹ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 937.

¹²⁰ Viz: SEDLÁČEK, A.: z *Žirotína*, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, str. 845; KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 937; VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTYN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 411.

¹²¹ NA, AZK-L 45/I/2(3), sign. 1307.

¹²² PALACKÝ, F.: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 4., str. 552.

¹²³ Viz: SEDLÁČEK, A.: z *Žirotína*, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, str. 845.

¹²⁴ Viz: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

¹²⁵ Viz: VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTYN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 411.

¹²⁶ Viz: ŠVAJCAR, V.: *Panenský Týnec*, str. 22.

v roce 1548 nebyla v čele konventu Anna z Litoměřic. Ta se v dochovaných dokumentech poprvé objevuje 17. listopadu 1567, kdy píše knězi Linhartovi, proboštovi kláštera v Doksanech.¹²⁷ Poslední zmínka o ní je k 17. únoru 1588, kdy Kateřina z Kladna psala pražskému arcibiskupovi, že Anna z Litoměřic zemřela 13. února 1588.¹²⁸ Roku 1548 byla abatyší Dorota z Krumlova. První dochovaný dopis s jejím podpisem je z 10. května 1550, kde se mluví o dvou probíhajících sporech, které abatyše řešila.¹²⁹ Ale první zmínka, kde se Dorota objevuje jako abatyše týneckého kláštera, je už z roku 1539, kdy je v knihách půhonných dochování záznam o sporu mezi Dorotou a Eliškou z Krajku.¹³⁰ Co tedy znamená „AZL“ z portálu kláštera? Jedná se o iniciály plátce oprav? Snad by mohlo jít o potomka Žofie ze Žirotní a Mikuláše z Lobkovic. Nicméně z přípisu z 12. června 1516, který je na opisu listiny Vladislava Jagellonského,¹³¹ se lze dočíst, že „Pannie Annie z Kolowrath abbatyffe kláštera Teyneczkeho na Plnem saudu zemlkem“ bylo dáno za pravdu proti „P. Janowi z Lobkowicz a Na Hafyšteynie, který se prohlásoval, že gest Kolatorem toho kláštera, ale nicim toho nevkazal“. Následně je pak Janovi z Lobkovic vyměřena pokuta 1 000 kop grošů, tuto sumu měla vyčísřit abatyše za škody, které jí vznikly během soudního jednání.¹³² Logicky lze tedy předpokládat, že onu opravu dobrovolně potomek Lobkoviců neplatil, možná snad, že oprava byla hrazena z pokuty, kterou musel Jan uhradit klášteru, ale to opět nevysvětluje ono AZL.

Na další komplikaci ohledně roku přestavby kláštera upozornil *Stavebně historický průzkum*. Jedná se o rok přestavby, obecně se uvádí letopočet 1548, ale z roku 1549 se dochoval výpis majetku pro odvod daní, který uvádí, že klášter na tom není finančně dobře.¹³³ Je ale dost dobře možné, že v tomto daňovém přiznání abatyše svoji situaci záměrně vylíčila v temných barvách a snažila se tím snížit sumu, kterou bude muset odvést. *Stavebně historický průzkum* vycházel z toho, že roku 1548 byly provedeny jen drobné úpravy a ona razantní přestavba kláštera se odehrála později, až za působení Anny z Litoměřic na postu abatyše.¹³⁴

Poté prameny k „vnějším dějinám“ kláštera opět na několik desetiletí mlčí, podrobněji se z nich však dovídáme o vnitřním vývoji (viz níže). Doklad máme až k roku 1611, kdy došlo k dalšímu poničení kláštera při vpádu pasovských. Jeptišky přišly o většinu movitého

¹²⁷ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Viz: tamtéž, sign. J 23/2.

¹³⁰ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., str. 269.

¹³¹ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹³² Tamtéž.

¹³³ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1.

¹³⁴ PATRNÝ, M: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 11.

majetku, jak o tom svědčí list abatyše Anny Jelínkové svatojiřské abatyši Žofii z Helfenburka, ve kterém prosí o obutí, ošacení a ložní prádlo pro Pannu Lyduffku“, „poniwadz wflecckno wfllady tež Wogaczy nam dokonce Pobraly“. ¹³⁵ Během třicetileté války došlo k dalšímu poničení. Ruku v ruce s válečnými následky, které se na kláštere a jeho budovách podepsaly, se jedná o přesunutí sester do pražského anežského kláštera. ¹³⁶ Není ovšem jasné, zda k němu došlo už ve 20. letech 17. století, či později. Má se za to, že k roku 1629 byly sestry usídleny v Praze, jinak by nebylo možné vysvětlit četné stížnosti na nevhodné prostředí v anežském klášteře. ¹³⁷

K největším škodám došlo roku 1639, kdy klášter a celé městečko byly značně poničené při švédském vpádu. ¹³⁸ Z roku 1643 se dochovala zpráva abatyše Anny Kláry Stanické z Bystřice, která píše, že klášter je v tak žalostném stavu, že není v její moci, aby byl opraven, a proto klášter pronajímá za 200 kop ročního platu provinciálovi minoritského řádu Ferdinandu Vejhubovi. ¹³⁹ V roce 1722 požár poničil kostel sv. Trojice, který již nebyl obnoven a postupně chátral. ¹⁴⁰ K velkému požáru, který zasáhl městečko spolu s klášterem, ale podle farní kroniky došlo až roku 1743. ¹⁴¹ O rok později nechala abatyše Marie Anastazie Korbéliusová slít nové zvony. ¹⁴²

Řád klarisek byl zrušen císařským dekretem 12. ledna 1782, jeptišky se to dozvěděly o dva týdny později. ¹⁴³ Švajcr či *Ottův slovník naučný* uvádějí, že ke zrušení došlo již 26. června 1782. ¹⁴⁴ Rok 1783 uvádí M. Čechura. ¹⁴⁵ Datum zrušení kláštera se prozatím nepovedlo ověřit v pramenech. Ale protože 26. ledna 1782 došlo k soupisu majetku, ¹⁴⁶ lze usuzovat, že se jednalo o jakýsi základní přehled toho, co klášter má a co se bude po jeho zrušení rozdělovat. Podle studie Ondřeje Bastla bylo sice 12. ledna 1782 vydáno nařízení o

¹³⁵ NA, AZK, *Klášteř benediktýnek u sv. Jiří na Pražském Hradě*, č. inv. 2575.

¹³⁶ K přesunutí napomohlo i jedno z usnesení tridentského koncilu, které uvádí: „A protože kláštery mnišek, umístěné mimo hradby města či městyse, bývají často bez jakékoli ochrany vystaveny loupežím i jiným zločinům ze strany zlých lidí, ať se biskupové i jiní představení, bude-li se to zdát prospěšným, postarají, aby mnišky byly z těchto klášterů převedeny do nových, ale i starých klášterů uvnitř města nebo městyse, a bude-li to třeba, i za pomoci světského ramene. A ty, kteří by tomu bránili nebo neuposlechli, ať k poslušnosti nutí církevními cenzurami.“ viz: HRDINA, Ignác Antonín: *Dokumenty tridentského koncilu*, Praha: Krystal OP, 2015, str. 248–249. Na základě tohoto výroku žádá představený české minoritské provincie Michel Mansell z Drepana v roce 1628 Ferdinanda II. o převedení klarisek z Týnce zpět do Prahy, bez toho aniž by se napřed poradil s abatyši. Blíže viz: SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter*, str. 237.

¹³⁷ NA, APA, *Klášteř klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹³⁸ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 20.

¹³⁹ NA, APA, *Klášteř klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁴⁰ Srov.: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 26.

¹⁴¹ Čížek, J.: *Liber Memorabilium*, f. 3r.

¹⁴² Tamtéž, f. 4v.

¹⁴³ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 24.

¹⁴⁴ Viz: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 2, Viz: BROD, F.: *Týnec Panenský*, in: *Ottův slovník naučný*, 25. díl, str. 972.

¹⁴⁵ Viz: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

¹⁴⁶ NA, ČSÚ, *Klarisky u sv. Anežky*, inv. č. 2018.

zrušení klášterů, ale k samotné realizaci tohoto rušení docházelo mezi květnem 1782–1. říjnem 1784.¹⁴⁷

3.3 Pravidelné sloučení týneckého kláštera s klášterem sv. Anežky v Praze

Určité nejasnosti se objevují i v souvislosti se sloučením týneckého a pražského konventu. Jak bylo uvedeno výše, Josef Svátek se domnívá, že roku 1420 došlo k zániku konventu v Týnci. F. Brod v hesle o týneckém klášteře v *Ottově slovníku naučném* uvádí, že roku 1627 byl pražským klariskám navrácen klášter v Praze a týnecký konvent splynul s pražským.¹⁴⁸ Helena Soukupová vůbec nezmiňuje, že by k jakémukoli sloučení došlo. Jen zaznamenává, že kardinál Harrach roku 1628 rozhodl o přestěhování sester z Týnce do Prahy bez jejich vědomí. Abatyše Anna Klára Stanická z Bystřice se snažila stěhování zabránit, ale marně.¹⁴⁹ K roku 1629 se klarisky nuceně stěhovaly do pražského kláštera,¹⁵⁰ ale nemluví se o sloučení obou konventů či o zániku jednoho z nich. Informace o přestěhování sester lze najít např. i u kronikáře Jana Františka Beckovského, který je ale klade již k roku 1624: „Duchovní panny řádu sv. Kláry z městečka Tejnec v Čechách a v kraji Slánském (Tejnec Panenský to městečko se jmenuje) a z kláštera toho svého tejneckého, šest mil od Prahy a od města Laun jednu míli ležícího, pro nepokojné časy vojanské i pro příčiny jiné do Prahy se přistěhovaly a v Starém Městě pražském v domě u Štampachů dotad bydlely, dokad v klášteře u sv. Anežky v Starém Městě pražském příležitost k obývání svému nepůsobily. Bylo těch panen tehdež toliko osm.“¹⁵¹ Z této ukázky vyplývá, že byly přesídleny jeptišky z konventu týneckého, Beckovský se vůbec nezmiňuje o tom, že by zde byly i sestry z pražského kláštera. To ale může být i tím, že to pro jeho dílo nebyla podstatná informace.

Tomu, že týnecký konvent ve 20. letech 17. století nezanikl, nasvědčují listiny, které i po roce 1629 potvrzují zvolené abatyše v Panenském Týnci.¹⁵² Ludmila Kateřina Kozlovská byla potvrzena v letech 1649, 1656, 1668,¹⁵³ v roce 1678 provinciál minoritské provincie potvrdil Voršilu Železnou, obě abatyše jsou uváděny jako abatyše týneckého kláštera.¹⁵⁴ Výjimku ovšem tvoří listina z roku 1674, kdy byla dosazená abatyše A. M. Plantová uváděna jako abatyše klášterů sv. Anežky na Starém Městě pražském a v Panenském Týnci.¹⁵⁵

¹⁴⁷ BASTL, Ondřej: *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.* in: Historická geografie, 28, Praha: Historický ústav, 1995, str. 155–162.

¹⁴⁸ Viz: BROD, F.: *Týnec Panenský*, in: *Ottův slovník naučný*, 25. díl, str. 972.

¹⁴⁹ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁵⁰ Viz: SOUKUPOVÁ H.: *Anežský klášter v Praze*, str. 285.

¹⁵¹ BECKOVSKÝ, Jan František: *Poselkyně starých příběhův českých*, díl 2, (od roku 1526–1715), svazek 2. (1608–1624), Praha: Stýblo, 1879, str. 400–401.

¹⁵² NA, AZK-L 45/I/2.

¹⁵³ Pro rok 1649 viz: NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1310, rok 1656 viz: tamtéž, sign. 1311, rok 1668 viz: tamtéž, sign. 1312.

¹⁵⁴ Viz: tamtéž, sign. 1314.

¹⁵⁵ Viz: tamtéž, sign. 1313.

Korespondence Anny Kláry Stanické z Bystřice, která byla abatyší v období přesunů sester z Týnce do Prahy, je stejně nejednoznačná. Sama se podepisuje jako abatyše týnecká, ale na dva ze tří dochovaných listů z roku 1643 se podepsala jako „Anna Klara Staniczka z Bistrzycze Abbatiffé kláštera tegneczkeho rzadu fwate Pany Klary i u fwate aniffky“,¹⁵⁶ to by mohlo odpovídat tomu, že oba konventy byly nějakou dobu spojeny.

Naproti tomu v Národním archivu ve fondu Staré manipulace¹⁵⁷ se objevuje list, který jasně ukazuje, že oba konventy měly jednu abatyši. Je totiž určen pro „Wysocze Welebnaou, Wysocze Vro-/zenau, a w Krystu Nabožnau Panj, Pannu / Pannu Lidmilu Hartigowau, Rža-/du s[va]te Clarj, [...] Klastera / s[va]te Pannj Anissky w Kral[ovském] Sta- / rym Miestie Prazskym, a tez / Pannenskeho klastera Teynicz- / skeho Abbatisy.“ Samotný dopis není datován, ale víme, že Ludmila Hartigová, byla abatyší v roce 1733, podle žádosti o potvrzení artikulů cechovních řemesel poddaných klášteru sv. Anežky v Tejnici. (V tomto dokumentu najdeme označení „abbatysse u swaty Anežky“.) Jedná se o dobu, kdy klášter v Týnci byl již pronajat minoritům a 50 let po té definitivně zrušen.

Z dřívějších dob, kdy se řády potýkaly s nedostatkem členů, jsou dochovány případy, kdy jeden představený kláštera pro dva konventy není ničím neobvyklým. Bylo tomu například u benediktinů v případě klášterů v Břevnově a v Broumově. Do roku 1420 sídlil jediný opat obou konventů v Břevnově, s nástupem husitství přešel s celým břevnovským konventem do Broumova. Mniši zde zůstali až do roku 1939.¹⁵⁸ U cisterciáckých klášterů byla situace ještě o něco složitější. Od roku 1567 působil Ondřej Wiedmann jako opat v kláštorech v Plasích a ve Žďáru, v roce 1572 pak přibyly pod jeho opatskou správu další dva kláštery a to Sedlec a Skalice.¹⁵⁹

3.4 Osudy klášterních budov od zrušení po současnost

Po zrušení kláštera sloužila část klášterních budov jako sýpka. Celé město koupil ve veřejné dražbě pražský měšťan Jan Tuscaný za 90 000 zlatých. M. Čechura vyvodil, že ke koupi došlo již roku 1787,¹⁶⁰ stavebně historický průzkum uvádí konkrétní datum – 14. listopadu 1797.¹⁶¹ Noví majitelé se stěhují do bývalého kláštera, který opravují a přestavují,¹⁶² ponechávají renesanční portál a pavlač se třemi pilíři. V klášterních zahradách si roku 1842

¹⁵⁶ NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁵⁷ NA, SM, *Panenský Týnec + Cechy*, sign. P 106/T 32, č. inv. 2697, karton 1806.

¹⁵⁸ Viz: *Klášter Broumov* [cit. 3. 11. 2014], dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz/cs/>

¹⁵⁹ Viz: ZDICHYNEC, Jan: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, disertační práce, Praha: FF UK, 2006, str. 319; SCHUTOVÁ, Martina: *Žďárský klášter v prvních letech po jeho obnovení (1676–1705)*, Diplomová práce FF UK Praha, 2015.

¹⁶⁰ Viz: ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 174.

¹⁶¹ Viz: PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 25. Tato informace je ale převzata z farní kroniky, viz: ČÍŽEK, J. et al.: *Liber Memorabilium*, fol. 33.

¹⁶² Viz: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 2.

staví nový zámek.¹⁶³ Ottova encyklopedie spojuje zámek s budovou bývalého konventu, když uvádí, že „konvent byl 1797 upraven na zámek“.¹⁶⁴ Uvažuje se o tom, že v tomto období došlo k rozebrání trosk kostela svaté Trojice, a tím pravděpodobně i k vyzvednutí kosterních pozůstatků Žirotínů, které byly zakopány u schodů novostavby zámku.¹⁶⁵

Roku 1854 je panství prodáno Vojtěchu Rennerovi, který je v roce 1872 dále prodal Teresii z Herbersteina. Josef z Herbersteina nechal pozemky rozparcelovat a rozdělil je mezi drobné zemědělce.¹⁶⁶

Po druhé světové válce se uvažovalo o zřízení lázní, které by sídlily v zámecké budově. Dokonce Dorothea Maixnerová k tomu dostala povolení a potvrzení o pronájmu klášterního parku na 30 let. K realizaci tohoto záměru ale nikdy nedošlo. Po roce 1948 byli majitelé zámku vyhnáni a celý zámek byl postupně rozebrán do poslední cihly. V padesátých letech byla zbourána i zeď okolo nedostavěného kostela.¹⁶⁷

V současné době jsou budovy bývalého kláštera pod správou obce, která ho částečně opravila.¹⁶⁸ Nalézá se zde obecní úřad, knihovna a obřadní síň.

¹⁶³ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 938.

¹⁶⁴ Viz: *Ottova encyklopedie, Česká republika, Památky, Lidová kultura, Sport*, díl 3; Praha: Ottovo nakladatelství, 2006, str. 123.

¹⁶⁵ Viz: KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, str. 938.

¹⁶⁶ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 26

¹⁶⁷ Viz: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 11, 26.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 22.

4. Vnitřní život konventu

O vnitřním životě řeholního domu lze zjistit velmi málo. Je možné čerpat z jednotlivých listin a na jejich základě si udělat alespoň rámcovou představu o fungování konventu. Dopisy či další listiny vznikaly ve chvíli, kdy se děly nepravosti či bylo třeba vyřešit nestandardní situaci, proto následující oddíly zachycují převážně tyto problematické události, než aby se věnovaly běžnému každodennímu životu v konventu klarisek v Panenském Týnci, který nelze prozkoumat kvůli chybějícím pramenům.

4.1 Abatyše

V čele každého ženského kláštera stojí abatyše, která řídí chod kláštera podle přísných regulí řádu. Podle Řehole svaté Kláry¹⁶⁹ byla abatyše volena na doživotí, zároveň by neměla být za představenou kláštera zvolena sestra, která řádně nesložila sliby. Ve 2. polovině 16. století upravují dekrety tridentského koncilu mimo jiné i volbu představených kláštera, když říká, že by za abatyši neměla být zvolena řádová sestra mladší 40 let a která nežila v klášteře minimálně osm let od složení slibů.¹⁷⁰ S úbytkem členů konventů po husitské době přichází řada novinek. Např. ne každý konvent si udržel právo volit si svého představeného (opata, abatyši), pokud si tuto výsadu zachoval, pak tak, že řeholníci zvolili volitele, a ti předložili návrh na volbu opata (abatyše), který byl buď přijat, nebo byl vybrán jiný kandidát. Rozhodující slovo při ustanovení abatyše měl fundátor, či světský ochránce kláštera – ti se snažili na místo abatyše dosadit svoji kandidátku, nebo alespoň nástup nové matky představené váží na svůj souhlas.¹⁷¹

Ideální bylo, jestliže nová abatyše byla řádovou sestrou daného kláštera. Po husitských bouřích se ale stávalo, že se v konventu nevyskytovala žádná vhodná kandidátka na abatyši, protože sester bylo velmi málo. Pokud tedy chyběla vhodná kandidátka, docházelo k tomu, že se abatyše hledala v jiném konventu stejného řádu. To se stalo i v roce 1585, kdy bylo nutné najít abatyši pro „klášter swate Panny Klary v Mieftie Olomuczy“.¹⁷² Týnecká abatyše Anna z Litoměřic žádala v dopise arcibiskupa Martina Medka z Mohelnice, zda by nemohl domluvit minoritskému provinciálu Jeronýmovi, aby v jejím klášteře nehledal onu potřebnou abatyši. Protože „w konwentu našem Panna Katherzina gfaucz giz poniekud nedoftateczna a

¹⁶⁹ *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, Praha: Provincie kapucínů ČR, 2014, str. 191–207.

¹⁷⁰ Srov.: HRDINA, I. A.: *Dokumenty tridentského koncilu*, str. 250.

¹⁷¹ Viz: MACEK, Josef: *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha: Argo, 2001, str. 224.

¹⁷² Listina z 15. března 1585, adresovaná arcibiskupovi, ve které abatyše zpravuje Martina Medka z Mohelnice o nízkém počtu řeholnic a pouze jediné vhodné kandidátce na abatyši, která by ale pro své závazky měla zůstat v Týnci. Proto žádá arcibiskupa, aby se v týneckém klášteře nehledala nová abatyše do Olomouce. Viz: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

wieku feffleho“ a navíc „u dobrých lidí se vzdlužila a tu také platiti a Wyrownati má.“¹⁷³ Anna upozornila na to, že klášter byl navíc chudý, že si ani úředníka nemohl dovolit, a proto vše musely obstarávat samy sestry, kterých bylo navíc poskrovnu. Otázkou ale je, zda zmiňovaná věkem sešlá sestra Kateřina nebyla budoucí týneckou abatyší Kateřinou z Kladna, která se tohoto úřadu ujala roku 1588 právě po smrti Anny z Litoměřic. Nasvědčovat by tomu mohlo i to, že na Kateřinu z Kladna ve funkci abatyše byly mnohé stížnosti, v jedné z nich¹⁷⁴ se vyskytuje i označení Kateřiny jako „[...] ftara Pana [...]“. Navíc se sestra Kateřina zadlužila a dluhy jen s obtížemi splácela, stejná charakteristika se objevila právě i u abatyše Kateřiny z Kladna.

Několikrát se přihodilo, že se v klášteře ani v řádu nenacházela vhodná kandidátka na abatyši, a proto se jí stala sestra nejen z jiného kláštera, ale dokonce z jiné řehole. Winter uvádí, že se tak stalo také roku 1562 v klášteře u sv. Jiří na Pražském Hradě.¹⁷⁵ Nepíše už, kdo a kdy se novou abatyší stal. Borový uvádí, že „po roce 1576 panna Dorota z Krumlova abatyše u sv. Jiří pro sešlost věku k vlastní žádosti své téhož úřadu mocí arcibiskupskou byla zbavena.“¹⁷⁶ V Panenském Týnci byla zmiňována abatyše Dorota z Krumlova v letech 1550–1564, lze se tedy domnívat, že se jedná o stejnou osobu. Překvapující ovšem je, že by se již zavedená abatyše stala představenou jiného kláštera. Na druhou stranu Winter říká, že okolo „roku 1500 byly u sv. Jiří na Hradě jenom dvě panny“.¹⁷⁷ František Štědrý uvádí, že klášter sv. Jiří a klášter v Panenském Týnci byly vlastně sousedy ve vrbenské farní osadě, která byla rozdělena na tři díly. Jeden náležel klášteru v Týnci spolu s farou, druhý ke sv. Jiří až do roku 1850 a třetí část patřila klášteru Strahovskému; ta roku 1709 přešla k radonické farnosti.¹⁷⁸ Zarážející je, že se ve svatojiřském klášteře hledala abatyše od roku 1562, ale Dorota z Krumlova byla týneckou abatyší ještě 24. dubna 1564, neboť jí byl adresován dochovaný dopis z konzistoře, ve kterém bylo matce představené uloženo, aby potrestala jeptišku od sv. Jiří (viz níže). To minimálně svědčí o úzkých vztazích obou konventů. Možné je také uvažovat o tom, zda Dorota nebyla v jeden okamžik abatyší obou dvou konventů, to by mohlo vysvětlit i to, proč má trestat řádovou sestru od sv. Jiří. Je to možné i proto, že v dané době bylo ve svatojiřském i v týneckém klášteře velmi málo sester. Proti tomu ale mluví tridentský koncil, který ustanovuje, že pokud se abatyše objeví v čele dvou či více klášterů, musí do šesti

¹⁷³ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁷⁴ Listina adresovaná arcibiskupovi, v níž vikářka Voršila Tachovská popsala všechny nepravosti, jež se děly v klášteře za působení abatyše Kateřiny z Kladna. Popis obsahoval špatné zacházení se sestrami, které kvůli tomu opouštěly řád, stejně tak, jako problémy se správou majetku. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁷⁵ Srov. WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 736.

¹⁷⁶ BOROVIČ, Klement: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, Praha, 1873, str. 158.

¹⁷⁷ Srov. WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 704.

¹⁷⁸ ŠTĚDRÝ, F.: *Farní osada vrbenská*, str. 65–66.

měsíců rezignovat na funkci abatyše ve všech konventech s výjimkou jednoho.¹⁷⁹ Dorota z Krumlova se musela ve funkci abatyše osvědčit, když v době, kdy bylo v konventu jen několik jeptišek, dokázala financovat opravu kláštera, ke které v roce 1548 došlo, a to by mohl být důvod, proč byla dosazena do téže funkce v klášteře sv. Jiří, jenž si stále držel své výsadní postavení. Kdy ale skončila ve funkci abatyše v Panenském Týnci a přešla do kláštera svatého Jiří, není jasné.

Jmenování abatyše z jiného řádu nebylo pravděpodobně v 16. století příliš vzácným jevem. U klarisek ve Znojmě byla v roce 1577 abatyší sestra, která pocházela z cisterciáckého řádu.¹⁸⁰ Další takový dochovaný přesun řádových sester se odehrál v roce 1574, kdy byla cisterciácká abatyše Judita z Pohledu z rozkazu arcibiskupa sesazena a přesunuta do kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.¹⁸¹

Ačkoli byla matka představená volená řádovými sestrami příslušného kláštera a k její volbě byla potřeba většina hlasů,¹⁸² neznamena to, že v budoucnu nenastaly problémy. Podle právních předpisů by se měla abatyše opírat o celý konvent, tudíž by neměla být samovládkyní,¹⁸³ ale ne vždy se abatyše podle těchto předpisů chovala. Takovou komplikovanou osobností v týneckém klášteře byla podle dochovaných listů už zmiňovaná abatyše Kateřina z Kladna. Měla problémy nejen s vlastními sestrami, ale stěžovali si na ni i faráři a kaplani působící na patronátních farnostech kláštera. Kateřina byla na místo abatyše zvolena pravděpodobně v roce 1588. Z tohoto roku se dochoval list, který arcibiskupovi oznamoval, že matka představená Anna z Litoměřic zemřela 13. února, ale první list, ve kterém je Kateřina zmiňována jako abatyše, je až z roku 1592. První dopis, v němž se jednalo o oznámení nepravosti páchané abatyší Kateřinou z Kladna, se dochoval z roku 1600. Nešlo ale o první stížnost, naopak bylo zřejmé, že se spory již nějakou dobu táhly. V prvním listě¹⁸⁴ se vrbenský farář Pavel bránil nařčení, že je vinen tím, že panna Lída opustila klášter. Pavel tvrdil, že je vinna abatyše, protože ona sama nesvětila řádně svátky, nedodržovala půst a protivila se všem zákonům. „Tu gest ona [Kateřina z Kladna] Prziczina gakž y k giným mým

¹⁷⁹ Viz: HRDINA, I. A.: *Dokumenty tridentského koncilu*, str. 250.

¹⁸⁰ Viz: KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, diplomová práce, Olomouc, 2010, str. 13.

¹⁸¹ Viz: BOROVIČKA, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 66, ZDICHYNEC, J.: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, disertační práce, str. 354–355.

¹⁸² WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 734.

¹⁸³ Srov.: MACEK, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*, str. 224.

¹⁸⁴ List vrbenského faráře Pavla Zbyňkovi Berkovi z Dubé a Lipé se stížností na abatyši, kterou nejmenoval, ale z kontextu je jasné, že šlo o Kateřinu z Kladna, která kněze neprávem obviňovala z toho, že donutil sestru Ludmilu, aby opustila klášter. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

mnohým knieziem a przedkum mym aby se wadila a Panum arczibiskupum a Prelatum osoczila a zoffkliwila.“

Další dochovaná stížnost z 2. července 1601¹⁸⁵ byla napsána vikářkou¹⁸⁶ Voršilou Tachovskou z Tachova. Vikářka poukazovala na to, že z řádu odešla sestra Ludmila (jednalo se o výše zmiňovanou Lídu) a Dorota (ta ale byla z kláštera vykázána). Abatyše měla dokonce bránit dvěma novým členkám řádu v obláče, když je nechala rychtářem vyvést z konventu. Navíc se Kateřina protivila i nařízení arcibiskupa, protože neakceptovala ustanovení Voršily vikářkou. Abatyše byla povinna se s Voršilou Tachovskou o svých rozhodnutích (zejména ve věcech finančních) poradit, což ale nedělala, protože vikářka by většinu výdajů zamítla. Voršila vysvětluje arcibiskupovi, že není jiná možnost, než sesadit Kateřinu a nechat konvent zvolit abatyši novou. I přes to, že se nedochovala arcibiskupova odpověď, lze usoudit, že arcibiskup vikářku Voršilu vyslyšel, protože v roce 1602 se Voršila podepisuje již jako „abatyffe kláštera Teineckehe“.¹⁸⁷ Sesazení Kateřiny by odpovídalo i právním předpisům, které upozorňovaly na to, že pokud abatyše jedná bez vědomí konventu, či dokonce za jeho zády, je možné, aby byla ze svého úřadu sesazena.¹⁸⁸ V řeholi svaté Kláry je pak jasně psáno, že se abatyše nesmí zadlužit, pokud o tom její konvent nebude vědět a nedá jí k tomu svolení, zároveň se musí podřizovat vůli sester, neboť ona je jejich služebnicí. A pokud by řádové sestry viděly, že abatyše na svoji službu nestačí (neměla by jejich důvěru, nešla by jim příkladem, nejednala by se všemi členkami konventu stejně), pak mají právo zvolit si urychleně abatyši jinou.¹⁸⁹

Jak je uvedeno výše, abatyše v řádu klarisek byly voleny v konventu vždy na doživotí, popřípadě matka představená mohla ze své funkce pro vážné důvody odstoupit. Pokud se ale podíváme do seznamu abatyší (viz Příloha č. 1), je zřejmé, že existují i výjimky. Jméno Johanky z Tandorfu se totiž poprvé objevilo 21. září 1514 v listině, kterou král Vladislav

¹⁸⁵ Listina adresovaná arcibiskupovi, ve které vikářka Voršila Tachovská popsala všechny nepravosti, které se děly v klášteře za působení abatyše Kateřiny z Kladna. Popis obsahoval špatné zacházení se sestrami, které kvůli tomu opouštěly řád a problémy se správou majetku. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁸⁶ Slovo vikářka je odvozeno z latinského vicarius – zástupce, náhradník; jedná se o zástupkyni abatyše. V českém prostředí se častěji používá výraz převorka, který je odvozen z latinského slova prior – přední, první. Vikářka a převorka jsou v tomto kontextu v podstatě synonymickými výrazy. Svátek pak uvádí, že pro převorku u klarisek se častěji používá slovo vikářka. A to i přes to, že toto označení vikářka se nejčastěji používá ve spojení s evangelíky. In: Svátek, J.: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*, str. 595.

¹⁸⁷ Listina Voršily Tachovské z 29. června 1602 Gothardu Florianu Žďárskému, vlastníkovu Pozdně, ohledně dosazení faráře do pozdeňské farnosti. Podle nařízení arcibiskupa měla abatyše do Pozdně dosadit faráře římského svěcení, což ale nemohla učinit bez podpory vlastníků majetků v pozdeňské farnosti. Nicméně poddaní a někteří páni chtěli kněze podávajícího podobojí. Abatyše tudíž žádá rytíře Gotharda Florianá ze Žďáru, aby svým poddaným domluvil a nařídil, aby ctili kněze římského svěcení. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁸⁸ Viz: MACEK, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*, str. 224.

¹⁸⁹ Viz: *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, str. 197–198.

potvrdil abatyši klášterní majetky a slíbil jejich nedotknutelnost.¹⁹⁰ Další zmínka o Johance z Tandorfu se objevila až v roce 1517. Jenže z roku 1516 se dochoval půhon abatyše Anny z Kolovrat na Jana z Lobkovic, který se prohlašoval za kolátora kláštera.¹⁹¹ Tuto zmínku by bylo možné brát jako omyl v dataci, ale protože se na stejné listině, na které král Vladislav potvrzuje Johance z Tandorfu klášterní majetky, objevuje přípisek z 16. února 1516, který jasně říká, že abatyše Anna z Kolovrat doložila kolátorství kláštera, a proto jí dal soud za pravdu proti Janovi z Lobkovic, který následně musel zaplatit abatyši vzniklou škodu 1 000 kop grošů, je jasné, že v roce 1516 byla týneckou abatyší Anna z Kolovrat. Johanka z Tandorfu se pak na abatyšský stolec navrátila roku 1517. Lze se jen dohadovat, zda byla Johanka nemocná, že se svého úřadu vzdala, a po uzdravení byla opět zvolena abatyší, nebo zda byla z místa abatyše sesazena. K sesazení ale docházelo jen tehdy, pokud se abatyše provinila proti řádovým pravidlům, a to by pak mohla být po roce jen s obtížemi opět dosazena za abatyši. Nejjednodušší by tudíž bylo prohlásit Annu z Kolovrat za převorku (vikářku), ale ve zmíněných dokumentech se důsledně za jejím jménem objevuje titul „abbatysse klasstera Teyneckehe“.¹⁹² Ve Znojmě od roku 1675 pak nebyly abatyše potvrzovány na doživotí, ale pouze na tři roky. To ale asi není týnecký případ, protože Anna z Kolovrat byla abatyší přibližně rok a navíc znojemský postup byl ojedinělý. Stejná snaha o omezení času působení abatyše byla vyvíjena i v Brně, ale tam se neujala.¹⁹³

4.2 Řádové sestry

O řádových sestřích se v dokumentech moc často nemluví. Z 20. června 1405 se dochovalo z výpisu erekčních knih konventu kláštera v Týnci jméno sestry Sofie, z 13. května 1417 pak jména dvou sester – Anna a Marie.¹⁹⁴ Další jména jsou až z roku 1628, kdy je k latinskému dopisu Anny Kláry Stanické z Bystřice připojeno několik jmen sester z daného řádu: Johana Bechyňská, Kateřina Brenštajnová, Lidmila Kozlová.¹⁹⁵ Jména řádových sester se běžně uváděla v záznamech o volbě nové abatyše,¹⁹⁶ z těchto dokumentů si lze snadno udělat představu o velikosti jednotlivých řeholních domů. Jelikož se ale záznamy z voleb abatyší pro týnecký klášter nepodařilo dohledat, nelze odhadnout, jak velký konvent v Panenském Týnci opravdu byl.

¹⁹⁰ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁹¹ EMLER, Josef: *Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 241.

¹⁹² NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁹³ Viz: KAŠPÁRKOVÁ, J.: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, str. 14, 17.

¹⁹⁴ NA, AZK, *Kláster v Panenském Týnci*, 2756/4.

¹⁹⁵ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

¹⁹⁶ ŠMAHEL, František: *Husitské Čechy; Struktury, procesy, ideje*, Praha: Lidové noviny, 2008, str. 357.

Na velikosti konventů se navíc výrazně podepsalo husitství, jen s obtížemi se bude možné dobrat počtu zabitých či umučených členů řeholních společenství.¹⁹⁷ Obecně lze říci, že ačkoli po husitských válkách postupně opět vzrůstal společenský význam klášterů, nebylo mezi mladými lidmi mnoho těch, kteří chtěli prožít svůj život za klášterními zdmi.¹⁹⁸ V českých klášterech tak po prudkém poklesu členů v husitských válkách stoupal jejich počet velmi pomalu, ve Zlaté koruně v roce 1525 žili jen dva mniši, ve vzkvétajícím vyšebrodském klášteře počet řeholníků nepřekonal číslo dvacet.¹⁹⁹ V klášteře u sv. Jiří na Pražském hradě žily v roce 1550 jen dvě řádové sestry.²⁰⁰ Tuto tendenci je možné vidět i u klarisek. Ve Znojmě byly v roce 1577 doloženy dvě sestry, o tři roky později byly již tři.²⁰¹ Otázkou, kterou nastoluje *Husitský epilog*, je to, zda konvent o několika málo řeholnicích lze opravdu považovat za konvent plnohodnotný vzhledem k tomu, že neustále řeší boj o holé přežití a nemá tudíž tolik prostoru řídit se podle řádové regule.²⁰²

Týnecký klášter nebyl ani v tomto ohledu žádnou výjimkou. Stavebně historický průzkum dokonce uvádí, že v roce 1531 v klášteře nebyla žádná řeholnice (včetně abatyše). O opětovné dosazení řádových sester do kláštera se měl postarat vikář českých františkánů Jošt Rauš.²⁰³ (Jelikož je tato informace převzatá od Františka Štědrého, je nutné ji brát s určitou rezervou.) Z pramenů se dochovaly dvě zprávy o počtu řeholnic. První je v *Registrech* z roku 1549, kde je uvedeno, že v klášteře bylo šest řádových sester a ještě dvě panny světské, které byly v klášteře pravděpodobně na výchovu. V *Husitském epilogu* se uvádí, že v roce 1577 žila v Panenském Týnci jen jediná jeptiška stejně, jako v Českém Krumlově.²⁰⁴ O téměř deset let později (1585) Anna z Litoměřic sděluje arcibiskupovi, že v klášteře je nepatrný počet sester a navíc jsou tak chudé, že si nemohou ani držet úředníka a vše musí zastat samy.²⁰⁵

Macek upozorňuje na to, že řeholníci a řeholnice tvořili ve společnosti Čech a Moravy menšinu, odhadem jich mohlo být okolo tisíce, z toho polovina působila na Moravě. Jejich postupně narůstající důležitost se projevila i při vzniku Vladislavského zřízení zemského, které se podrobně zabývalo tím, jak podat žalobu na řeholníky. Dalším důkazem byl rok 1502

¹⁹⁷ ŠMAHEL, F.: *Husitské Čechy*, str. 358.

¹⁹⁸ MACEK, J.: *Víra a zbožnost Jagellonského věku*, str. 225.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 214.

²⁰⁰ Viz: WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 704.

²⁰¹ Viz: KAŠPÁRKOVÁ, J.: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, str. 13.

²⁰² Srov.: KAVKA, František; SKÝBOVÁ, Anna: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcie habsburské rekatolizace Čech*, Praha: Universita Karlova, 1968, str. 181.

²⁰³ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 9.

²⁰⁴ KAVKA, F.; SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcie habsburské rekatolizace Čech*, str. 183.

²⁰⁵ Listina z 15. března 1585, adresovaná arcibiskupu. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

a privilegium na červený vosk pro žďárské cisterciáky (do té doby byla tato výsada udělována jen aristokratům).²⁰⁶ Kláštery se mohly těšit i podpoře od šlechty. Stejně jako pro ni bylo prospěšné klášterní majetky zabavovat, tak pro ni bylo na druhou stranu výhodné udržovat klášter v chodu. Klášter totiž sloužil především jako místo pro výchovu šlechtických dcer a synů, popřípadě byl místem, kde se pečovalo o sirotky.²⁰⁷ V 16. století měly kláštery fungovat jako vzdělávací instituce i pro dcery z měšťanských rodin. Šlo o klarisky u sv. Anežky v Praze, v Českém Krumlově, v Chebu a Týnci.²⁰⁸ Ale tuto informaci se mi nepodařilo ověřit v žádném prameni.

Řeholní instituce, které vznikly v raném a vrcholném středověku za jiné společenské i duchovní situace, ztratily do značné míry svůj původní smysl a propadly nejen krizi ohledně nedostatku řeholníků, ale i krizi mravní, která byla odrazem hluboké vnitřní krize.²⁰⁹ Ta se napřed projevila porušováním slibů chudoby, pospolitého života, klauzury a slibu čistoty. V ženských kláštorech bylo nejčastějším prohřeškem porušování přísné klauzury.²¹⁰ Podle vizitačních protokolů olomouckého biskupa ze Znojma z roku 1580 se sestry převlékaly do světských šatů a opouštěly konvent, nebo klauzuru porušovali příbuzní a přátelé, kteří měli do kláštera volný přístup.²¹¹ Stejný případ se odehrál roku 1586 v klášteře magdalenitek v Zahražanech (nedaleko Mostu).²¹² Velmi častým prohřeškem také bylo udržování blízkého styku se světskými osobami, zejména u řeholníků bylo časté, že žili v konkubinátu.²¹³ Snaha o nápravu řeholního života šla ruku v ruce s trestáním nejruznějších provinění. Nicméně prohřešky a následné tresty, které byly řeholnicím uděleny, se nesměly vynášet za zdi kláštera.²¹⁴ (Jako důkaz by bylo možné vnímat případ v cisterciáckém klášteře v Pohledu, kde oficiál svedl ke hříchu jednu z řeholnic. Zatímco úředník byl souzen světskou mocí, sestra jako osoba duchovní byla souzena arcibiskupem.²¹⁵) Řehole svaté Kláry popisuje, že trest za prohřešek stanoví abatyše nebo ostatní sestry, napřed by měla být proviněná sestra dvakrát či třikrát napomenuta, pokud by to nebylo dostačující, má po několik dní jíst chléb a vodu na

²⁰⁶ MACEK, J.: *Víra a zbožnost Jagellonského věku*, str. 222.

²⁰⁷ Tamtéž, str. 223.

²⁰⁸ LENDEROVÁ, Milena; KOPIČKOVÁ, Božena; BUREŠOVÁ, Jana; MAUR, Eduard: *Ženy v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha: NLN, 2009, str. 84.

²⁰⁹ KAVKA, F.; SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, str. 182.

²¹⁰ Srov.: ZDICHYNEC, J.: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, str. 441–442.

²¹¹ Viz: KAŠPÁRKOVÁ, J.: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, str. 34.

²¹² Viz: BOROVIČ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 65.

²¹³ Srov.: KAVKA, F.; SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, str. 183; nebo: BOROVIČ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 41.

²¹⁴ ZDICHYNEC, J.: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, str. 444.

²¹⁵ Viz: BOROVIČ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 66.

zemi ve společném refektáři.²¹⁶ Nicméně v řeholi nenajdeme ani slovo o uvrhnutí do vězení či dokonce o exkomunikaci. Tyto tresty se objevují o něco později, pravděpodobně bylo nutné jednotlivé prohřešky od sebe odlišit, a proto byly tresty odstupňovány, např. za porušení klauzury hrozil trest exkomunikace.²¹⁷

Z týneckého kláštera se nedochovalo mnoho zpráv o přečinech sester. Možná je to i z toho důvodu, že klášter pravděpodobně nikdy nebyl hojně obsazen a navíc působil v malém městečku, kde bylo na každého člena společnosti víc vidět. Abatyše se pravděpodobně sama rozhodovala, jaký trest za jaký přečin udělit, ale současně o všem zpravovala příslušný úřad – buď kancelář arcibiskupa, nebo horní konzistoř. Dopis arcibiskupa²¹⁸ zachycuje problém se sestrou Annou, která již byla v minulosti trestaná a „opiet zapomenuwssy na przedeslawu tiezkoft swau a obzialowanij ... a polepfliti se nechcze“. Arcibiskup nařídil uvrhnout Annu do vězení a nepřipustit, aby se dostala k papíru a inkoustu, či aby k ní přišla bez vědomí abatyše jakákoli osoba. Bohužel v listu není uvedeno, jaký byl onen přestupek, který jeptišku Annu odsoudil k uvěznění v naprosté samotě. Ale vzhledem k tomu, že se během výkonu trestu nesměla dostat k papíru a inkoustu, se lze domnívat, že mohla napsat nějaký stížný dopis.

Druhý přestupek, za který si zasloužila trest řádová sestra Eva, se neodehrál v klášteře týneckém, ale u sv. Jiří. I přes to byl ale list²¹⁹ z konzistoře adresován „Dorotě, abatyši kláštera v Tejnici“. Jeptiška Eva se měla prohřešit proti duchovnímu slibu a oddala se světské rozkoši. Úředníci nařídili abatyši Evu uvrhnout do vězení a trest neměnit, pokud se nedostane z konzistoře povolení. V tomto případě je otázkou, zda abatyše Dorota nebyla napřed abatyší v Týnci a následně u sv. Jiří, popřípadě, zda se její působení v obou klášterech v určité době nepřekrývalo. (Viz výše.)

V archivních dokumentech se zachovaly pouze zprávy o dvou vážnějších přestupcích sester, nicméně podle jejich potrestání je vidět, že prohřešky nebyly natolik vážné, aby vedly ke krajnímu řešení, tedy exkomunikaci. Ale lze se také domnívat, že vzhledem k nízkému počtu sester nemohlo k exkomunikaci dojít, protože by byla ohrožena samotná existence konventu.

4.3 Kněžní klášterních farností

Roku 1321²²⁰ Plichta ze Žirotína nadal týnecký klášter patronátním právem nad kostely ve Vrbně (nad Lesy) a v Pozdni. Jaroslav a Habart ze Žirotína v téže listině přidali ke

²¹⁶ Viz: *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, str. 202–203.

²¹⁷ Viz: KAŠPÁRKOVÁ, J.: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, str. 59.

²¹⁸ List arcibiskupa abatyši Anně z Litoměřic z 28. prosince 1573. In: NA, APA, *Kopíř českých missivů*, sign. B 1/13, 27 r.

²¹⁹ BOROVIČ, K.: *Jednání a dopisy konzistoře, katolické i utrakvistické*, díl II., str. 380.

²²⁰ NA, AZK-L 45/1/2, sign. 1304, in: *Monasterium, Europe's virtual documents online*, [cit. 21. 7. 2014].

kláštera ještě patronátní právo nad kostelem v Hořovicích. Nicméně v „Registrech kláštera teyneckého“ z roku 1549, která jsou pořízena na přání krále pravděpodobně abatyší, se uvádí „poddaczi koftelni horziowfky – toho take nedrzijme“²²¹. O hořovickou farnost tedy klášter z neznámých důvodů, nejspíš někdy po husitských válkách, přišel. Zikmund Winter uvádí, že se na přelomu 16. a 17. století představení klášterů přiznávali k berni, mezi nimi je i abatyše týnecká, která mimo jiné uvádí, že k týneckému klášteru patří dvě farnosti, farnost ve Vrbně a v Pozdni.²²² Ztráta hořovické farnosti by mohla souviset se snahou pánů rozšiřovat své majetky tak, že se zmocní „mnišského zboží“.²²³ Josef Macek zároveň zmiňuje, že se klariskám v Panenském Týnci podařilo v době pohusitské zachránit jen trosky někdejšího zboží.²²⁴

23. července 1564 arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice povolil ve své diecézi a se svolením tridentského koncilu při mši podávání pod obojí způsobou za podmínky, že by kněz dopředu nahlásil, že tak bude činit.²²⁵ Arcibiskup spolu s papežem a Ferdinandem I. pravděpodobně doufali, že by rozhodnutí mohlo způsobit návrat protestantů zpět ke katolické církvi, pokud by mohli přijímat i z kalicha. Nicméně čas ukázal, že povolení nemělo takový dosah, protože mezi utrakvisty a katolíky nebyl sporným bodem jen způsob přijímání, ale např. ještě přijímání dětí, ze kterého kališníci nehodlali ustoupit.²²⁶ Proto bylo povolení udílet podobojí způsobou v roce 1622 zrušeno arcibiskupem Janem Loheliem.²²⁷

Zároveň ale nebyl v pražské arcidiecézi dostatečný počet katolických duchovních, kteří by se starali o fary a všechny farníky. Bylo běžné, že se kněz staral o dvě až tři farnosti, k ruce měl kaplana, který vykonával základní církevní úkony.²²⁸

V Pozdni se na začátku 17. století rozhořely spory o řádného, tj. římskokatolického kněze. Působil zde farář Václav, který podával pod obojí způsobou, což se některým farníkům nelíbilo a žádali po Voršile Tachovské, týnecké abatyši a zároveň držitelce kolatury pozdeňského záduší, aby zajistila „ffararzie swietzeni porziadneho Rzymfkeho.“²²⁹ Abatyše

²²¹ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 2r.

²²² Viz: WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 717.

²²³ Srov.: MACEK, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*, str. 223.

²²⁴ Viz: tamtéž, str. 210.

²²⁵ Srov.: KAVKA, F.; SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcí habsburské rekatolizace Čech*, str. 157.

²²⁶ Blíže viz: tamtéž, str. 154–158, 176, 186.

²²⁷ Srov.: BOROVIČ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 51.

²²⁸ Srov.: tamtéž, str. 90; KAVKA, F.; SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcí habsburské rekatolizace Čech*, str. 176.

²²⁹ List Voršily Tachovské z 29. června 1602 Gothardu Florianovi ze Žďáru. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

ale vysvětlovala, že ona sama kněze zajistit nemůže, protože jich není dostatek a navíc je nutná spolupráce se světským majitelem této vsi, kterým je Gothard Florián Žďárský ze Žďáru. Ten má podle abatyše alespoň lidem nakázat, aby do kostela chodili, protože od kněze nemusí přijímat pod obojí způsobou, ale jen pod jednou. Také není možné, aby se lidé kostelu vyhýbali a dokonce se ani nezpovídali. Navíc pokud na faře kněz již je, jediným, kdo ho může odvolat, je sám arcibiskup, na kterého se abatyše také obrací a žádá o radu a pomoc.²³⁰ Mezi tím se abatyše snažila vyhovět obyvatelům, aby mohli řádně světit svátky, a proto nabízela, že na pouť do Pozdně přijede sama se svým farářem. Jakmile se to v Pozdni rozneslo, přišla za abatyší delegace poddaných v čele s rychtářem, která tvrdila, že naopak nechtějí ve svém kostele faráře římského svěcení, že chtějí kněze pod obojí, a pokud se abatyše nechce z pouti vrátit s posměchem zpět, ať na pouť se svým farářem raději nejezdí. Jak celý spor dopadl, není známé, jelikož se nedochovaly žádné další dopisy, které by se touto tematikou zabývaly.

Je patrné, že v pozdeňské farnosti byli lidé rozděleni na dvě konfesní skupiny. Jedněm vyhovoval kněz Václav, jenž podával pod obojí způsobou, a druzí chtěli katolického kněze. Abatyše, jako členka katolického církevního řádu, se snažila své farníky přivést zpět do lůna církve, zatímco Gothard Florián Žďárský ze Žďáru píše císaři Rudolfovi II.,²³¹ že Pozdeňští nechtějí katolického faráře, jak tvrdí abatyše, ale chtějí ponechat svého utrakvistického faráře. Tento spor ukazuje i určitou rovnováhu sil mezi konfesijními skupinami.

Často v korespondenci šlo o mnohem jednodušší záležitosti, než byly otázky víry a vyznání. Běžné bývalo žalování na kněze či kaplana, které se týkalo podezření z obcování se ženami. Někteří dokonce své vztahy netajili a brali si kuchařky, jiní se za ženami vozili v kočáře, faráři si na farách nechávali cizí manželky. Další kněží pohoršovali pijáctvím a jinými výstřednostmi.²³²

A právě jeden piják působil i v Panenském Týnci jako kaplan. Abatyše Anna z Litoměřic v listě z 10. června 1586²³³ psala o kaplanu Bartoloměji, který velmi holdoval alkoholu a pokaždé, když byl opilý, choval se agresivně a něco vyvedl. Většinou se dobýval do kláštera, dožadoval se většího množství piva a jídla, a pak se snažil svádět sestry. Abatyše

²³⁰ List Voršily Tachovské z 30. ledna 1603 arcibiskupu Zbyňku Berkovi z Dubé a Lipé. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

²³¹ List Gotharda Floriana ze Žďáru z dubna 1603 králi Rudolfovi II. In: NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/7.

²³² Viz: BOROVIČ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 41-56, WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek první, str. 382. Této problematice se podrobně věnuje Zikmund Winter v kapitole Společenský a mravní život kněží, in WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 596-687.

Nad pokleslou úrovní života kněžstva se pozastavoval i arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice a v souladu s tridentským koncilem požadoval nápravu, kterou měli zajistit děkani, mimo jiné prostřednictvím vizitací jednotlivých far dvakrát do roka. In KAVKA, F., SKÝBOVÁ, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, str. 179.

²³³ List Anny z Litoměřic z 20. října 1571 místodržícím. In: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115

se uchýlila o pomoc k rychtáři, a když se Bartoloměj opět opilý snažil dostat do kláštera, chtěla mu v tom zabránit. Na rychtáře ale kaplan vytáhl sekeru a vyhrožoval mu zabitím. Abatyše napřed věřila, že celou záležitost by bylo možné vyřešit v klidu a to tak, že si s kaplanem promluví a on se bude kát, ale místo toho si jde Bartoloměj stěžovat do Prahy. Své pijácké epizody zamlčuje a naopak očerňuje abatyši, že nedostává řádné jídlo ani pití, a žádá nápravu. Anna z Litoměřic byla překvapená, a proto sama hledala radu, jak vše vyřešit u karlštejského děkana. Zajímavé je, že abatyše hledá podporu u karlštejského děkana a místodržících, tedy u světských autorit, nikoli u minoritů.

Z dochovaných pramenů se jeví v 16. století jako nejproblematictější farnost ve Vrbně. Největší spor se tu odehrával od roku 1571, kdy z fary odešel kněz Havel, který byl dosazen na faru v Radonicích, aniž by vše vypořádal podle práva. Na venkovských farách se vždy dbalo na to, aby byly spravedlivě rozděleny všechny požitky a to i tehdy, když jeden kněz odcházel a druhý přicházel. Mělo se to provádět tak, že pokud kněz z fary odchází, náleží mu polovice z úrody, kterou zasel a ta druhá náleží novému faráři, protože on měl výdaje se sklizní.²³⁴ Kněz Havel toto pravidlo neuznával a požadoval na abatyši Anně Litoměřické celou úrodu, protože on ji zasel na své náklady. Anna to odmítla, a tak se spor dostal před úředníky konzistoře, kde se záležitost projednávala. Protože abatyše již byla v té době nemocná a sama se nemohla k jednání dostavit, zachoval se hojný písemný materiál, ze kterého je možné vyčíst postoje obou stran ve sporu.

Anna tvrdila, že když kněz Havel přišel do Vrbna, dostal osení, které si zasel, a tudíž na něj nemá nárok, když odchází z fary. Navíc k tomu dodávala, že výnos z onoho obilí, které si Havel nárokoval, hodlala použít nikoli pro sebe či klášter, ale na opravu vrbenské fary, protože farář ji nechal zpustnout. Při svém odchodu navíc Havel sebral, co mohl – měděné hrnce, okov studně, zámky ode dveří... Dříví, které bylo původně zakoupeno k opravám na faře, prodal a peníze si nechal. Co nemohl ukrást, to měl alespoň rozbít. Abatyše připomínala, že bez vědomí kohokoli spálil a rozebral jednu stodolu.²³⁵

Kněz Havel se bránil, že nic z toho, co abatyše psala, nebyla pravda. On se naopak o faru staral, zpustnout ji nenechal, dokonce se o všech opravách radil s místními. Obvinění z krádeže zámek taktéž odmítal, protože on si vzal jen ty zámky, které koupil a připevnil, když před 26 lety do Vrbna na zpustlou faru přišel. A stejně tak nemá abatyše pravdu ve věci zcizeného obilí, protože on obilí první rok nedostal, nikde si ho nevybíral, a tudíž má nárok na obilí, když z fary odchází. Navíc dodává, že ten, kdo se nestará o své majetky, je sama

²³⁴ Bliže viz: BOROVIČKA, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 129.

²³⁵ List Anny z Litoměřic bez datace, ale musí být psaný mezi 14. lednem 1572 a před rokem 1573, adresovaný královským místodržícím. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

abatyše, která se teď soudí o obilí, protože chce pošpinit řádného faráře pod obojí a zisk použít pro svůj užitek.²³⁶

Dolní konzistoř nakonec rozhodla ve prospěch Havla, protože 20. dubna 1573 napsala Anně, aby knězi odvedla řádný desátek.²³⁷ Tečku za celým případem ale udělal až arcibiskup Brus z Mohelnice v roce 1573, který rozhodl, že abatyše žádné obilí knězi Havlovi nedluží.²³⁸ Arcibiskup pak roku 1574 nařídil, aby konzistoř vybrala do Vrbna vhodného duchovního správce.²³⁹

Klid ve Vrbně byl opět narušen 14. července 1595, kdy abatyše Kateřina z Kladna psala list²⁴⁰ s prosbou o pomoc Jiřímu Pontanovi z Breitenberka.²⁴¹ Arcibiskup totiž jmenoval na vrbenskou faru nového kněze Martina, jenže ten původní nechtěl faru opustit a navíc znemožňoval Martinovi užívat statky, které k faře náležely. Abatyše tedy žádala o zásah z vyšších míst, aby původní kněz odešel a aby o nově dosazeném faráři byli informováni farníci.

Překvapením ovšem bylo, že se za necelé dva roky (9. dubna 1597)²⁴² celá situace opakovala znovu, jen s tím rozdílem, že kněz Martin byl tentokrát z fary vypovězen, nechtěl odejít a uvolnit místo svému nástupci Pavlovi. Martin se ovšem hájil tím, že neměl z patřičných míst oznámení o tom, že má být vystřídán. Abatyše proto žádá arcibiskupa Zbyňka Berku z Dubé, aby kněze Martina opatřil novým místem a nakázal mu opustit vrbenskou faru.

²³⁶ List Havla, faráře radonického, bez datace, ale jde o reakci na předcházející list Anny z Litoměřic, adresovaný královským místodržícím. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H..

²³⁷ Páté, poslední poručení abatyši Anně z Litoměřic. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

²³⁸ Viz: BOROŮVÝ, F.: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, str. 171.

²³⁹ Tamtéž, str. 178.

²⁴⁰ List abatyše Kateřiny z Kladna ze 14. července 1595. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

²⁴¹ Probošt metropolitní kapituly 1594–1616.

²⁴² List Kateřiny z Kladna arcibiskupovi. In: NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

5 Majetky kláštera v Panenském Týnci

Řády a kláštery působí jako právnické osoby, které mohou nabývat a držet majetek, takže mohly a mohou být jako instituce i velmi bohaté.²⁴³ Jednotliví řeholníci bývají ale v držení jakéhokoli majetku velmi omezeni.²⁴⁴ Ještě složitější je to u žebravých řádů, které mají ve svých stanovách ukotvenu nejen chudobu pro jednotlivce, ale i společnou. Pravděpodobně tím reagovaly na situaci ve 13. století, kdy stávající řády hromadily majetek a s tím šel ruku v ruce i úpadek mravů.²⁴⁵ Klarisky se toužily přidržet přísných pravidel sv. Františka a sv. Kláry, proto chtějí přijmout život v naprosté chudobě, kázat a sloužit nejpotřebnějším.²⁴⁶ To se ale nedaří ani františkánům, natož pak jejich ženské odnoži. Z čistě praktického hlediska je totiž třeba, aby měl klášter majetky, ze kterých by mu plynuly příjmy na udržení kláštera v chodu. Ač tedy františkáni majetek vlastní, mají v držení nesrovnatelně menší majetky než kláštery kontemplativních řádů.²⁴⁷

Majetek klášterů byl získáván fundacemi, dary či odkazy. Důchody pak vycházely z úroků, desátků, robot, a dalších zdrojů.²⁴⁸ Je zajímavé, že žebravé řády získávaly většinu majetku z darů, tedy ještě za života fundátora, který stanovoval podmínky pro užívání a zároveň měl možnost na řádné plnění dohod dohlížet. V českých zemích se hojně uplatňovalo to, že dárce neztrácel právo k tomu, co poskytl, tudíž mohl ovlivňovat jeho případný prodej či běžné hospodaření. Byla to určitá cesta pro uchránění rodového majetku, či jeho části, před politickými změnami. Běžnou praxí se taktéž stávalo, že kolátor mohl využívat (a mnohdy spíš zneužívat) pohostinství a výpomoc kláštera.²⁴⁹

Jednotlivé kláštery nezískávaly majetek pouze od laických dárců, ale bylo běžnou praxí, že dívka, která vstupovala do kláštera, s sebou zároveň přinášela věno. Z toho jasně vyplývá, že prestižnější kláštery, kam vstupovaly zejména urozené dívky, na tom byly

²⁴³ Množství majetku je závislé nejen na lokalitě, ve které se klášter nachází, ale i na dalších investicích. Bývá běžné, že klášter hotové peníze vkládá do polností, dvorů, mlýnů, apod., ze kterých klášterům plyne pevně stanovený plat. Blíže viz: ČECHURA, Jaroslav: *Dvě studie k sociálně ekonomickému vývoji klášterního velkostatku v předhusitských Čechách*, in: Sborník Národního muzea v Praze, Řada A, Praha: Národní muzeum, 1988, str. 11–22.

²⁴⁴ Viz: WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 716.

²⁴⁵ Blíže viz: VAŠEK, Zdeněk: „... aby se jim více líbilo modlit se dnem u nocí za nás.“ *Donace v českých zemích ve vrcholném středověku*, diplomová práce, Praha: FF UK, 2008, str. 13.

²⁴⁶ Srov.: MIKULKA, J.: *Anežka Přemyslovna*, str. 3–4.

²⁴⁷ ZDICHYNEC, J.: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, str. 158.

²⁴⁸ Viz: WINTER, Z.: *Život církevní*, svazek druhý, str. 716–717.

²⁴⁹ Blíže viz: VAŠEK, Z.: „... aby se jim více líbilo modlit se dnem u nocí za nás.“ *Donace v českých zemích ve vrcholném středověku*, str. 13–27; VANĚČEK, V.: *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě, 12.–15. století*; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: *K otázkám vztahu duchovní a světské moci v Čechách ve druhé polovině 14. století*, Československý časopis historický 24, 1976, s. 244–277; ZDICHYNEC, Jan: „*Ex fastigio dignitatis assumpte et regie nostre maiestatis*“. *Panovnická moc a cisterciácké kláštery v Horní a Dolní Lužici ve 13.–15. století*, in: Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám, edd. Lenka Bobková a Mlada Holá, Paseka, Praha – Litomyšl, 2005, s. 205–218.

z hlediska majetku rozhodně mnohem lépe, než kláštery, kam převážně vstupovaly dcery z měšťanských rodin. Věno ale nebylo pevně stanoveno a ani nebyvalo povinné, záleželo pouze na tom, jak vysoké věno si mohla každá rodina dovolit darovat, na prestiži rodiny i na zvyklostech konkrétního kláštera.²⁵⁰

Stejně jako se husitství podepsalo na výrazném úbytku řeholníků (viz kap. 3. 1.), podepsalo se i na majetcích klášterů. Nicméně za značné ztráty vlastnictví nemohou jen husité, často si v tomto nepokojném období k majetkům pomůže i šlechta, a to i katolická, prostřednictvím zabavení církevních majetků.²⁵¹ Husitské bouře se nevyhnuly ani Panenskému Týnci, kdy pravděpodobně v roce 1420 došlo k napadení a poškození kláštera, při kterém shořela většina klášterních listin, proto dochází o 20 let později k obnovení nadace kláštera (viz. kap. 3.1). Mezerovitě dochované dokumenty jsou důvodem, proč jsou následující kapitoly, které se zabývají právě vlastnictvím týneckého kláštera, řazeny spíše tematicky, nikoli přísně chronologicky.

5.1 Majetky kláštera zapsané v Registrech z roku 1549

Lze jen těžko říct, co vše ke klášteru patřilo, navíc je třeba počítat s tím, že se majetky proměňovaly v čase. Z dochovaných listin si lze však udělat alespoň rámcovou představu. Nejucelenější obraz o držení majetku poskytují Registra,²⁵² která vznikla z králova rozkazu roku 1549 a přehledně uvádějí, kdy jaký majetek klášter nabyt a zda ho i v roce vzniku soupisu ještě měl ve svém vlastnictví a jaké důchody ze všeho plynuly. Tehdejší abatyše uvedla, že vše pečlivě dohledala a zaznamenala, a v závěru nezapomněla zdůraznit, že konvent je za její vlády chudý a stěžívá se užívat. Ač v soupise není uvedeno, z jakého důvodu ho král požaduje, lze předpokládat, že soupis majetku byl třeba pro lepší vybírání daní královskou komorou, což by mohlo souviset s tím, že v roce 1541 shořely zemské desky Českého království, a tudíž neexistoval žádný přehled majetku.²⁵³ Proto je možné, že abatyše část majetků zamlčuje, aby klášter neplatil zbytečně vysoké daně.²⁵⁴

Ačkoli se nedochovala žádná zakládací listina, víme, jaké majetky ke klášteru náležely v době vzniku. V listině ze 14. prosince 1321²⁵⁵ se dochoval výčet jmění, jímž zakladatel Habart ze Žirotína klášter nadal. Mělo jít o dvě popluží v Týnci, 4 lány a les, který byl nedaleko vesnice. Všechny majetky a z nich plynoucí výnosy měly klášteru přináležet dědičně. Listina z roku 1321 ještě rozšířila klášterní majetky, protože Plichta ze Žirotína, syn

²⁵⁰ Blíže viz: KAŠPÁRKOVÁ, J.: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, str. 71–73.

²⁵¹ Blíže viz: ČORNEJ, P.: *Velké dějiny země Koruny české*, svazek V., str. 385–391.

²⁵² Registra vznikla na rozkaz krále. NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1.

²⁵³ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., str. XVIII.

²⁵⁴ Srov.: PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 11.

²⁵⁵ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1304, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

Habarda, daroval klášteru dalších 10 lánů v Týnci, opět dědičně i se všemi příjmy, ale pod podmínkou, že sestry použijí zisky na dostavbu konventu a teprve poté na ošacení a běžný chod kláštera. Plichta ještě klášteru přenechal patronátní právo kostelů ve Vrbně a Pozdni. Kostel v Hořovicích klášteru dává spolu se svými bratry, Jaroslavem a Habartem.

K dalšímu rozšíření majetku kláštera došlo 22. prosince 1359,²⁵⁶ kdy Habart Starší ze Žirotína věnuje klášteru „dwuor popluzni k kteremuz przisluffegi Trzi lany bez gedne cztwrti diediny S diedinau lukami lefy y sewřim toho przisluffenřtwim“. Z uvedených Register kláštera Týneckého z roku 1549 vyplývá, že tato donace měla být ještě rozsáhlejší. K popluží měl Habart ještě přidat pivovar, ke kterému patřila i pšenice s chmelem, a vinici, ze které měly sestry víno potřebné k bohoslužbě a k domácímu spotřebování. Autor Register ještě dodává, že „k popluzi dwuge konie chowame a pacholky“,²⁵⁷ aby to ale nevypadalo, že se klášter mohl obohatit, nezapomněl ještě připojit „Item seno zLuk řotwie nam wyřtiha na konie a dobytek.“ Roční plat i s důchody od lidí z Týnce měl vycházet na 23 kop a 25 grořů.²⁵⁸

Týž pán ze Žirotína 15. července 1360 přenechal klášteru své dědictví v Hřířkově. Jedná se o kmecř dvory se zahradami, ze kterých byl roční plat 2,5 kopy grořů prařských.²⁵⁹ Z tohoto majetku i s důchody od lidí měl klášter mít 9 kop a 7 grořů.²⁶⁰

Klášter ale nebyl pouze obdarováván. Bratři Plichta, Habart a Habeř ze Žirotína se domluvili (3. srpna 1382) se svojí sestrou a abatyří Eliřkou o výměně pozemků.²⁶¹ Abatyře bratrům přenechala ves Libčeves (poplužní dvůr, 15 kmecřích dvorů s platem, půl lesa) a získala dědinu v Úhercích se všim přířluřenřtvim s platem 18 kop a 21 grořů, kmecř dvory (odhad platu 1,5 kopy a 18 grořů), mlýn v Kvílicích, ze kterého se platí 3 kopy a 9 grořů. Registra z roku 1549 ale uvádějí, že od mlynáře z Kvílic získávala roční plat 18 kop a 9 grořů.²⁶² Z doby o 50 let později se dochovala smlouva o pronájmu kvílického mlýna mlynářii Kobylovi datovaná ke dni 20. řijna 1600.²⁶³ Smlouva byla platná po dobu tří let a stanovila celkovou platbu za pronájem 300 kop mířeňských grořů, vykrmení 2 vepřů, 15 slepic a čiřřění struh. Abatyře se zavázala dát mlynářii dostatečné množství osení, které mlynář Kobyla ponechá ve mlýně při vyprření nájemní smlouvy, zároveň slíbila, že pokud bude na mlýně potřebná větřii oprava, bude se na ní klášter finančně podílet. Smlouva umožnila platbu za

²⁵⁶ Výpis z desk zemských pořizený roku 1512. NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

²⁵⁷ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 1r.

²⁵⁸ Tamtéž, f. 1r.

²⁵⁹ NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

²⁶⁰ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 1r.

²⁶¹ NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

²⁶² NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 1v.

²⁶³ Smlouva mezi mlynářem Kobylou a abatyřii Kateřinou z Kladna o pronájmu mlýna v Kvílicích. NA, APA, *Klášter klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

pronájem v pololetí (konkrétně na svátek sv. Havla a sv. Jiří), nebo čtvrtletně. O dva roky později (1602) se mezi mlynářem a abatýší kláštera rozhořel spor, o kterém dnes víme z mlynářova listu pražskému arcibiskupovi Zbyňkovi Berkovi z Dubé a Lipé.²⁶⁴ V listu z 28. září 1602 se mlynář Kobyla obhajoval z nařčení nové abatýše, že neplatil včas za pronájem mlýna. Je pozoruhodné, že novou abatýší mlynář označoval jako Lidmilu Tachovskou, ačkoli se jmenovala Voršila Tachovská. Jedna z možností, proč k záměně jmen mohlo dojít, je záměna světského a nově získaného řádového jména. Otázkou ale je, zda Voršila Tachovská působila v Týnci ještě před vstupem do kláštera a zda si ji lidé natolik zafixovali, aby si i po letech pamatovali její jméno před vstupem do kláštera.

Někdy abatýše s konventem rozšířily své nemovitosti zakoupením dalších majetků. K tomu došlo například roku 1410, kdy Plichta ze Žirotína prodal sestře Elišce, týnecké abatýši, své dědictví v Hříškově – poplužní dvůr s příslušenstvím, sad, louky, lesy za 30 kop grošů.²⁶⁵ Klášter měl tyto statky vlastnit dědičně, „na wieczne czasy“, ale roku 1549 se v Registrech píše, že dotyčné pozemky už klarisky nevlastnily.²⁶⁶

31. října 1414 Voldřich Zajíc z Házmburka prodal své dědictví v Toužetíně klášteru v Týnci (tvrz, poplužní dvůr, ves, kmetcí dvory, lesy, potoky, rybníky, sady, chmelnice) za 1000 kop grošů.²⁶⁷ Tento majetek ale k roku 1549 již klášter nevlastnil.²⁶⁸

Ke 13. červnu 1500 je do zemských desek zapsáno, že abatýše Markéta z Prantu zakoupila od Jana Hasištejnského z Lobkovic dědictví v Klobucích za 150 kop grošů českých. Jednalo se o dva kmetcí dvory s poplužím, ze kterých nájemce platil 5,5 kop grošů českých a 6 slepic. K zakoupenému zboží ještě přináležela dědina, louky a lesy, ze kterých za rok plynulo ještě 5,5 kop grošů českých.²⁶⁹

Z výše zmiňovaných Register jasně vyplývá, že k roku 1549 klášter řadu starších majetků již nevlastnil. Lze se ovšem pouze domnívat, zda je konvent prodal, aby měl finance na obnovu a přestavbu kláštera, která vrcholila právě v období vzniku soupisu majetku, nebo zda k jejich ztrátě či prodeji došlo jinak, protože v Registrech je pouze konstatování „Toho neдрzime“.²⁷⁰ Zatímco v seznamu je vždy napsáno, za kolik abatýše s konventem majetky zakoupila, u nemovitostí, které již konvent neдрží, autor soupisu sumu, za kterou byly prodány, neuvedl.

²⁶⁴ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. I 35/4.

²⁶⁵ NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

²⁶⁶ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 1v.

²⁶⁷ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 112.

²⁶⁸ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 2 r.

²⁶⁹ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 530.

²⁷⁰ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 2 r.

5.2 Spory o majetky mezi klášterem a světskými pány

Dalším velmi cenným zdrojem informací o majetcích kláštera jsou záznamy z knih pŕuhonných, popřípadě prameny ke sporům, které se táhly delší dobu a zúčastněné strany hledaly spravedlnost u zemského soudu či u arcibiskupa.

V knihách pŕuhonných se dochovaly podrobné zprávy o dvou sporech souvisejících s klášterem. Z prvního pŕuhonu se lze dočíst, že abatyše Anna z Kolovrat 16. února 1516 pohnala před zemský soud Jana z Lobkovic a na Hasištejně,²⁷¹ který se prohlašoval za dědičného pána kláštera, a tudíž poslal svého poddaného (Linharta Štampacha) do Týnce. Linhart přesvědčoval lidi, že Jaroslav Plichta ze Žirotína odkázal Janu z Lobkovic kolátorství Týnce, a proto mají obyvatelé městečka Janovi slíbit človehčenství a zaplatit mu 5 000 kop grošů českých. Lidé se samozřejmě bránili, protože plat odváděli řádně klášteru, ale Linhart Štampach tvrdil, že na to klášter neměl od krále povolení, a tudíž platba nebyla opodstatněná. Z přípisku na opisu listiny krále Vladislava²⁷² vyplývá, že soud dal za pravdu abatyši, protože Jan nebyl schopen doložit jednoznačné důkazy, zatímco abatyše předkládá dokumenty, které jasně dokládají, že kolátorství náleží klášteru. Jan tudíž musel uhradit vzniklou škodu, tu abatyše vyčísnila na 1 000 kop grošů.

Celý spor se s největší pravděpodobností odvíjí od roku 1464, kdy Jaroslav Plichta ze Žirotína převedl kolátorská práva na své vnuky – Jana Hasištejnského z Lobkovic (syn Mikuláše Hasištejnského z Lobkovic a Žofie ze Žirotína) a na syny Soběslava z Miletínka (manžel Kateřiny ze Žirotína). Přestože městečko Týnec a vesnice Týneček a Úherce byly součástí prvotní nadace kláštera, převedl je Jaroslav Plichta ze Žirotína roku 1465 (tedy o rok později) pod správu samotného kláštera.²⁷³ Z toho je vidět, že ač Jaroslav převedl kolátorská práva na klášter, tak s majetky stále volně nakládal.

Převod kolátorství z roku 1464 je problematický a v současnosti nejde přesněji analyzovat, neboť se nedochoval dostatek pramenů. Jak uvádí V. Vaněček, vůči své církevní fundaci se každý pán má v dobovém pojetí chovat jako král,²⁷⁴ ale jelikož Vladislav Jagellonský²⁷⁵ v roce 1514 potvrzuje klášteru na žádost abatyše Johanky z Tandorfu majetky („Prziwolugem aby gmenowane abbatyffe a Panny konwenthu toho niniegffli neb budauczy

²⁷¹ Jan Hasištejnský z Lobkovic se narodil 1450 jako syn Žofie ze Žerotína a Mikuláše II. Hasištejnského z Lobkovic, působil jako hejtman Žateckého kraje, umírá 21. 1. nebo 8. 8. 1517, pohřbený je v rodinné hrobce Lobkoviců v Kadani. Genealogy.eu [cit. 29. 9. 2014], dostupné z: <http://genealogy.euweb.cz/lobkow/lobkow1.html>.

²⁷² Výpis z listiny krále Vladislava Jagellonského z roku 1514, ve které král potvrzuje práva kláštera a (na žádost abatyše Johanky z Tandorfu) zakazuje připisovat klášterní majetky (statky, platy, lidi) komukoli, pokud o to sama abatyše s konventem nepožádají. Zároveň král dává abatyši právo se soudit, pokud jí bude činěno bezpráví, či někdo nebude odvádět platy včas. NA, APA *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

²⁷³ Viz: SEDLÁČEK, A.: z Žirotína, in: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, str. 845.

²⁷⁴ Blíže viz.: VANĚČEK, V.: *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.–15. století)*, část první, str. 50.

²⁷⁵ V Národním archivu uložen opis královské listiny, in: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H.

mohli a mocz mieli na wŕŕeligaka zbozie od toho klawŕtera zapsana“²⁷⁶) a zároveň celý konvent „... Pod obranu naffi a budaucznych kralúw czieskych pozústawiti raczili.“, lze usoudit, že původně panský klášter přešel do královského držení bez ohledu na to, že Jaroslav Plichta ze Žirotína předal fundátorská práva svým zeřům. To ale podle Vaněčka není ničím neobvyklým, bylo tomu tak např. u kláštera v Milevsku, v Oseku, ve Žďáru, apod.²⁷⁶

Druhý zápis v knihách půhonných se týká roku 1539, kdy abatyše Dorota z Krumlova žalovala Elišku z Krajku, která byla poručnicí dětí Jiřího Popela z Lobkovic,²⁷⁷ protože přijímala plat z jedné třetiny Hříškova, lesu a jednotlivých lidí (rychtář Matěj, Václav Kulhavý, Jan Janák, Linhart na Rekově, Duchek Šípek) i přes to, že se jednalo o klášterní majetky, na které neměla Eliška právo. Dorota z Krumlova své tvrzení doložila výpisem nadací Habarta a Plichty ze Žirotína s povolením Václava IV.²⁷⁸ Konec sporu není znám, ale jelikož se v Registrech (viz kap. 5.1) nezmiňuje, že by daný majetek klášter nevlastnil, lze z toho vyvodit, že i tento soud skončil pro klášter vítězně.

Spory abatyše nevedla vždy jen s neoprávněným majitelem, ale i s majiteli původního panství Žirotínů. Tak tomu bylo i v případě sporu Doroty z Krumlova s Fridrichem Míčánem z Klimštejna a z Roztok o lán dědiny u Hřivčic. Z 23. dubna 1558 se dochoval zápis z jednání, které tento spor řešilo.²⁷⁹ Je doložena smlouva mezi dřívější abatyší Kateřinou z Řičan a Janem Míčánem z Klimštejna a z Roztok, kteří se domluvili na tom, že lán dědiny dají k užívání vrbenskému faráři, který výnos z dané půdy mohl použít jen k zajištění chodu a opravám fary ve Vrbně. Nicméně tuto smlouvu Fridrich Míčán nedodržel a zmíněný lán a výnosy z něj si přivlastnil. Z jiného listu adresovaného českému králi vyplývá, že lán u Hřivčic byl vázán na majitele vsi Pátku. Tím se po Janu Míčánovi stal Jan Žatecký z Weikersdorfu, který ale lán dědiny vyjmul z vrbenského záduší a sám ho užíval. Pak ale majetek, pro abatyši z neznámých důvodů, přešel na Fridricha Míčana z Klimštejna a Roztok, který ale také používal vyňatý lán ke svým potřebám, což abatyše odmítla a uchýlila se k soudní obraně.²⁸⁰ Není známo, jak celý spor skončil. Ze zápisu vyplývá, že soud spor nerozhodl, protože Fridrich Míčán doložil, že „geho ta wecz diediczna nenij“,²⁸¹ a proto soud nemohl spor ukončit a doporučil odvolání k arcibiskupovi. Z toho by se dalo usoudit, že

²⁷⁶ Blíže viz.: VANĚČEK, V.: *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.–15. století)*, část první, str. 12–13.

²⁷⁷ Eliška z Krajku je manželka Jiřího, po jeho smrti 1534 je poručnicí jejich společných dětí: Anny, Děpolta a Jindřicha. Genealogy. eu [cit. 29. 9. 2014], dostupné z: <http://genealogy.euweb.cz/lobkow/lobkow9.html>.

²⁷⁸ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., str. 269.

²⁷⁹ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/3.

²⁸⁰ Tamtéž, sign. J 23/3.

²⁸¹ Tamtéž.

Fridrich nebyl přímým potomkem Jana z Míčan, ale jaké mezi nimi byly příbuzenské vztahy, se zatím nepodařilo dohledat.

5.3 Spory abatyše s poddanými

Ne vždy vedla abatyše spory pouze s držiteli celého panství. Klášterní poddaní mnohdy měli vlastní představu o správě majetku či nakládání s ním, a pokud se s abatyší nedomluvili, celá záležitost končila u vyšších instancí.²⁸²

Vyhrocený spor vedla abatyše Dorota z Krumlova se selskou rodinou Vávrových. První záznam se dochoval v listu Doroty z Krumlova, který je adresován nejvyššímu písaři království českého Volfovi z Vřesovic²⁸³ z 10. května 1550.²⁸⁴ Zde je možné se dozvědět, jaká byla příčina sporu. Manželé Vávrovi chtěli prodat svůj statek a odstěhovat se, byli ale poddaní konventu, a tak měla abatyše právo dohlédnout na to, kdo statek koupí. Vávrovým se zdálo, že abatyše vše zbytečně protahovala, a proto si stěžovali. V již zmíněném listu abatyše uvedla důvody, proč statek ještě nebyl prodán – přišel jen jeden zájemce, který nebyl schopný prokázat, zda je svobodný, kde předtím působil, či doložit jakékoli reference na svou osobu. To vše vedlo k tomu, že ho abatyše jako případného zájemce o statek odmítla. Nový kupec se neobjevil. Vávrovi byli velmi nespokojení, a proto se snažili abatyši vydírat, a tím ji donutit k tomu, aby statek odkoupila přímo ona, nebo aby přijala kupce (který byl podle abatyše nastrčený a nepřinesl by nic dobrého). Abatyše písaře Volfa upozornila i na to, že o pomoc při řešení celého sporu požádala světského pána – Václava Míčana, který ale podle pozdějších záznamů (15. 6. 1550²⁸⁵, 18. 8. 1553²⁸⁶) držel při Vávrových proti abatyši. Z listin vyplývá, že v průběhu sporu Vávra zemřel, protože v listině z 15. 6. 1550 se už mluví jen o samotné Kateřině Vávrové. Dorota se snažila celý spor ukončit a Kateřině Vávrové dokonce něco zaplatila, té se to ale nezdálo dost. Abatyše žádala komorní soud, aby celý spor rozhodl a ukončil. Své žádosti dodala naléhavost i tím, že doložila, jak se zhoršily vztahy v Týnci – každý už měl Kateřiny Vávrové dost, stěžovali si na ni, jeden muž dokonce na Vávrovou mířil ručnicí a vyhrožoval zabitím.²⁸⁷ Další důkaz špatného chování Vávrových je zachován v krátké zprávě²⁸⁸ podomka, který u Vávrových sloužil. Stěžuje si, že mu neplatili, bili ho,

²⁸² ČECHURA, Jaroslav: *Sedláci si dělají, co chtějí, sborník vybraných prací profesora Jaroslava Čechury*, Praha: NLN, 2012.

²⁸³ Volf z Vřesovic (1532–1569) působil ve funkci hejtmana Pražského hradu, nejvyššího písaře a nakonec předsedal královské komoře. In: HALADA, Jan: *Lexikon české šlechty*, Praha: Akropolis, 1992, str. 180–181.

²⁸⁴ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/2.

²⁸⁵ List Doroty z Krumlova, ve kterém popisuje celý spor s Kateřinou Vávrovou, přiznává svoji bezradnost a prosí o pomoc při řešení. Tamtéž, sign. J 23/8.

²⁸⁶ List abatyše Doroty z Krumlova ze 17. 10. 1553, ve kterém abatyše popisuje zhoršení vztahů v Týnci, které je způsobeno dlouhou se táhnoucím sporem s Kateřinou Vávrovou. Tamtéž, sign. J 23/9.

²⁸⁷ Tamtéž, sign. J 23/9.

²⁸⁸ Tamtéž, sign. J 23/8.

nedávali mu dostatek jídla – to vše považoval za důvod k pomstě a oznámil, že se bude veřejně mstít. Ve zprávě ještě nezapomněl zmínit, že za špatné vztahy nemohli jen Vávrovi, ale i majitel panství Míčan, který na panství dosazoval své lidi a usedlíky se snažil připravit o majetek.

Další spor, o kterém se dochovaly záznamy, se týká poddaného kláštera v Hříškově. Poddaný Mach zemřel, a ač k němu abatyše několikrát osobně došla a kladla mu na srdce, že by měl sepsat závěť, Mach tak neučinil.²⁸⁹ Po jeho smrti si příbuzní majetek rozdělili a navíc žádali abatyši, aby uvolnila i statky, které podle nich nebožtík řádně odkázal svým blízkým za přítomnosti svědků. V závěti měl pamatovat na všechny – svou manželku, dcery, zetě, vnuka, strýce. Martin Přeč, Machův zeť, si stěžoval u nejvyššího hofmistra Zdislava Berky z Dubé, že abatyše odmítla uvolnit majetek zesnulého, a tím bránila pozůstalým v jeho řádném užívání. Kněz Blažek se zastal abatyše, když popsal, že ona byla do celého sporu zavlečena nevinně, protože ač nabádala Macha k sepsání závěti, neučinil tak. Jakmile zemřel, Dorota z Krumlova zjišťovala, jak je to s majetkem mrtvého. Když zjistila, že rodina mluví o závěti svorně, začala ji hledat. Protože ji v písemné podobě nenašla, vyptávala se pozůstalých, jak se věci mají. Ti jí odmítli cokoli sdělit a stěžovali si na vyšších místech. Jediné, co se abatyši podařilo zjistit, bylo to, že majetek odkázaný vnukovi spravovala jeho babička Dorota, která nakládala s penězi podle svého, nikoli v zájmu dítěte. Když ji abatyše napomenula, k nápravě věci nedošlo, a proto Dorotu uvrhla abatyše do vězení. To se ale nelíbilo Martinu Přečovi, zeťovi uvězněné, a proto požádal o její propuštění. Nejvyšší hofmistr Zdislav Berka z Dubé pak napsal abatyši a nařídil jí urovnání celé záležitosti s Machovou pozůstalostí a zároveň žádal propuštění Přečovy tchýně.²⁹⁰ Ač v listech nebylo zaneseno, kdy Mach zemřel, lze předpokládat, že na konci 40. let 16. století, protože nařízení Zdislava Berky z Dubé bylo vydáno 17. září 1550.

²⁸⁹ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/2.

²⁹⁰ Tamtéž.

6. Nedostavěný chrám

Záhadami je obestřen nedostavěný klášterní chrám v Panenském Týnci. Není jasné, kdy začala jeho výstavba, ale vzhledem k tomu, že na obou vrchních stranách gotického portálu je žirotínská orlice, zřejmě musel stavbu financovat někdo z rodu Žirotínů. Protože tento rod vymřel Jaroslavem Plichtou ze Žirotína ke konci 60. let 15. století, s výstavbou chrámu se muselo začít před druhou polovinou 15. století. Jelikož klášter byl za husitství poničen, i když není jasné, jak velké toto poškození bylo, lze předpokládat, že stavba musela začít ještě před rokem 1420. V listině z roku 1321²⁹¹ není o stavbě kostela žádná zmínka, proto je možné se domnívat, že se se stavbou začalo až po tomto roce. V. Kotrba jako jediný uvádí rok, kdy se s výstavbou kostela začalo, a to rok 1382, kdy nejprve došlo k velkému požáru kláštera, poté následovala jeho oprava a výstavba konventního kostela.²⁹² O stejném roku mluví i Jiří Spěváček, který navíc píše, že za počátkem výstavby stojí královna Žofie, která byla mecenáškou řady dalších církevních staveb. Stavba podle Spěváčka byla dokončena roku 1410.²⁹³ Je ovšem známé, že stavba kostela byla přerušena a již nikdy se nenašly finanční prostředky na její dokončení. Předpokládá se, že finance, které by se mohly prostavět v kostele, byly investovány do opravy konventu po husitských bouřích. A vzhledem ke stavu konventu v 16. a 17. století se již nenašly prostředky k dostavbě velkolepého chrámu.

S hypotézou, že klášter nebyl dostavěn, nesouhlasí Karel Guth, protože tomu odporuje bohatá výzdoba jižního portálu, která „zmizela teprve před několika lety“.²⁹⁴ Již nebere v potaz to, že zdivo nebylo nikdy omítnuto a stejně tak nebyly zaslepeny kapsy po vestavěném lešení, které jsou dodnes dochovány místy až v patnácti řadách.²⁹⁵ S podobnou hypotézou přicházejí i ti autoři, kteří píší, že kostel byl zasvěcen Panně Marii.²⁹⁶ Není totiž možné, aby byl chrám, který nikdy nebyl dokončen (s největší pravděpodobností nebyl ani částečně zaklenut), již zasvěcen.

I přes to, že kostel zůstal nedostavěn, patří k výrazným dílům umění 14. století.²⁹⁷ Pokud by ale byl dokončen, jednalo by se o jednu z nejvýznamnějších vrcholně gotických staveb na celém území České republiky.²⁹⁸ Původně zamýšlený trojlodní chrám se rozkládá

²⁹¹ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1304, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

²⁹² Viz: KOTRBA, V.: *Architektura*, in: České umění gotické 1350–1420, str. 66.

²⁹³ SPĚVÁČEK, Jiří: *Václav IV., 1361–1419, K předpokladům husitské revoluce*, Praha: Svoboda, 1986, str. 474.

²⁹⁴ GUTH, Karel: *Zříceniny klášterního kostela v Panenském Týnci*, in: Časopis společnosti přátel starožitností československých 23, Praha, 1915, str. 125.

²⁹⁵ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 39–40.

²⁹⁶ ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 175; VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 410, 412.

²⁹⁷ LÍBAL, Dobroslav: *Gotická architektura*, in: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Od počátků do konce středověku, Praha: Academia, 1984, str. 193.

²⁹⁸ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 70.

na téměř čtvercovém půdorysu (18x20m),²⁹⁹ na nějž navazuje protáhlý presbytář o třech klenebních polích a paprscitým polygonálním závěru, uzavřený sedmi stranami dvanáctiúhelníka. Celá stavba je z pískovce – kamenické články, ostění oken, svazové přípony, sedile a hlavní jižní portál.³⁰⁰ V téměř plné výši byla vybudována severní stěna presbytáře, stěny s okny byly ukončeny asi ve dvou třetinách zamýšlené výšky.³⁰¹ Z náznaků je vidět, že se počítalo s bohatou výzdobou. U pilířů trojlodí bylo plánováno členění masivními pruty, u presbytáře byly pod římsu v koutech osazeny dekorativní sochařské prvky, ze kterých se dochovala busta bezvousého muže s dlouhými vlnitými vlasy a stojacím límcem, zbytky další busty se nacházejí na protější straně.³⁰² Vysoká úroveň kamenické práce a výzdoby ukazuje na úzkou spolupráci stavitelů s pražskými stavebními hutěmi, které jsou silně ovlivněny parléřovskou hutí.³⁰³ K jejím nejryzejším projevům se hlásí i velmi monumentální jižní portál lodi, který se pyšní široce rozevřenou, bohatě členěnou architektonickou kompozicí.³⁰⁴ Inspirací mu byl patrně jižní svatovítský portál, či portál týnského chrámu na Starém Městě pražském.³⁰⁵

Ač se do areálu konventního kostela stavebně nezasahovalo, výjimkou je zvonice, která byla vestavěna do jihovýchodního pole nedokončené lodi kostela. Stojí na původním dochovaném pilíři zamýšleného chrámu, který je vysoký asi 3 metry, není ale jasné, kdy k jeho výstavbě došlo, pravděpodobně v souvislosti s renesanční přestavbou.³⁰⁶ Do dnešní podoby byla zvonice upravena v roce 1745.³⁰⁷

Dnes je prostor nedostavěného chrámu známý a hojně navštěvovaný především esoteriky. V místě, kde by mělo být kněžiště, se má podle nich nacházet pozitivní energie, jejíž síla je násobena tím, že se v daném místě kříží. Spirituální síla by se měla kumulovat i v kamenných zdech torza kostela. Pozitivní zóna má mít účinek na zdravotní stav lidí, tlumí deprese, přináší dobrou náladu, elán a radost ze života. Při dlouhodobějším pobytu nebo častých návštěvách by se mělo ulevit lidem po mozkové obrně, mozkové mrtvici a po veškerých úrazech hlavy.³⁰⁸ V pořadu České televize *Za zrcadlem, Místa posvátná a*

²⁹⁹ ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, str. 175.

³⁰⁰ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 39–40.

³⁰¹ Tamtéž, str. 69.

³⁰² Tamtéž, str. 40.

³⁰³ Tamtéž, str. 70.

³⁰⁴ LÍBAL, D.: *Gotická architektura, in Dějiny českého výtvarného umění I/1*, str. 193.

³⁰⁵ VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*, str. 412.

³⁰⁶ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 46.

³⁰⁷ ČÍŽEK, J. et al.: *Liber Memorabilium*, f. 4v.

³⁰⁸ Viz: *Internetový průvodce Kudy z nudy*, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-akce/Aktivity/Nacerpejte-energii-mezi-zdmi-a-sloupy-tajemne-stav.aspx>.

energeticky silná,³⁰⁹ který byl odvysílán 3. srpna 2010, mluví známý psychotronik a záhadolog Ing. Josef Schrötter o telurických proudech³¹⁰, které v nedostavěném konventním kostele působí. Hovoří o tom, že sice neexistuje žádný přístroj, který by mohl telurické síly změřit, ale na psychotronické stupnici, která má rozmezí 1–12, označuje intenzitu pozitivní energie v Panenském Týnci hodnotou 8.

Ve stejném pořadu vystoupil i fyzik doc. Luděk Pekárek, který pomocí měření elektromagnetického pole tvrzení o jakýchkoli silách vyvrací, naopak je podle něj magnetické pole v kostele v Panenském Týnci slabší, než je na většině území České republiky.

Zajímavá je i nově zmiňovaná souvislost s hrobem svatě Anežky. Přibližně v místech, kde mají léčivě působit telurické proudy, by se podle naprosto aktuálních úvah archeologa Lea Vrzála měla nacházet i hrobka Anežky Přemyslovny (viz kap. 3. 1.).

Pokud se ale podíváme do pramenů, které jsou uváděny v seznamu literatury, nenajdeme v nich zmínku ani o hrobu Anežky, ani o jakýchkoli léčivých místech na půdě celého konventu. Lze předpokládat, že přenesení ostatků tak významné osoby by nějaký odraz v pramenech zanechalo a snad by mohlo sloužit i určité alespoň lokální účtě, přinejmenším v době po bitvě na Bílé hoře. O pozitivně působících silách se mluví až ve druhé polovině 20. století a lze je tudíž považovat za součást snahy o oživení turistického ruchu. To ale nic nemění na tom, že nedostavěný chrám má osobitou atmosféru, která láká nejen turisty, ale i filmaře. Záběry z Panenského Týnce se objevují ve filmech *Svědék umírajícího času*, *Kytice* či *Post coitum*. V letních měsících je torzo chrámu vyhledáváno pro svoje romantické vzezření i jako místo svatebních obřadů.³¹¹

³⁰⁹ Česká televize, *Za zrcadlem*, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185998354-za-zrcadlem/206562210600009-mista-posvatna-a-energeticky-silna/>.

³¹⁰ Elektrické proudy v zemské kůře, které jsou indukovány změnami magnetického pole Země.

³¹¹ Viz: *Turistika.cz*, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z: <http://www.turistika.cz/mista/panensky-tync-nedostaveny-chram>.

7. „Druhý život“: Panenský Týnec v díle Václava Beneše Třebízského

Václav Beneš, římskokatolický kněz, autor historických povídek a románů, se narodil 27. února 1849 v Třebízi u Slaného. Odtud přízvisko Třebízský, které mu ke jménu přidal redaktor časopisu *Lumír*, aby ho odlišil od dalšího soudobého autora, Václava Beneše Šumavského. Václav Beneš Třebízský absolvoval školu v Kvílicích, od roku 1861 chodil do německé hlavní školy ve Slaném, odkud později přešel na německé gymnázium do Prahy. Ve studiích pokračoval v arcibiskupském semináři. Roku 1875 byl vysvěcen na kněze a jmenován kooperátorem v Litni u Berouna. Následujícího roku nastoupil na místo kaplana v Klecanech u Roztok, kde působil i jako jednatel Ústřední matice školské pro pražské okolí. Zde setrval do roku 1882, kdy se vydal na cestu z Čech do Drážďan. O dva roky později (20. června 1884) umírá v Mariánských Lázních, kde se léčil z opakovaných zápalů plic.³¹²

K psaní Třebízský tíhl pravděpodobně díky rodinnému zázemí. Jeho děd i otec byli „vlastenecky uvědomělými písmáky a horlivými čtenáři“. Sám Václav Beneš začal s literární tvorbou již v době studií, kdy své verše zveřejňoval ve studentském almanachu *Zora*.³¹³ Později přešel k historické próze, kterou se snažil psát tak, aby zaujala co největší množství čtenářů.³¹⁴ Inspiraci našel v díle Waltera Scotta podobně jako např. Alois Jirásek.³¹⁵ Největší pozornost Třebízský věnoval husitství,³¹⁶ v němž spatřoval první národní rozmach, a proto ho oslavoval,³¹⁷ ačkoliv byl katolickým knězem. Psal novely, romány i historické povídky, které byly vydávány v různých výběrech a souborech.

Ačkoli Václav Beneš nehledal nové literární postupy, vymkl se tradici historických próz, neboť nelíčil tzv. velké historické události, ale všímal si jejich odrazu v životě lidí. Svérázný autorský styl se silnou bezprostřední emocionalitou a patosem odlišil od suchého a strohého slohu soudobé historické prózy. Místy Třebízský sklouzl k rozcitlivělosti až sentimentu, některé z postav působily nereálně.³¹⁸ Ve svých prózách využil motivy z lidových pohádek a pověstí, např. osudovost jako odvěký zákon, který i po sto letech trestal prohřešky předků.³¹⁹ „Velký význam však mělo Třebízského dílo tím, že posilovalo opravdový národní

³¹² FORST, Václav a kol.: *Lexikon české literatury, Osobnosti, díla, instituce I, A–G*, Praha: Academia, 1985, str. 197.

³¹³ Blíže viz: tamtéž, str. 197.

³¹⁴ Blíže viz: CHALOUPKA, Otakar: *Příruční slovník české literatury*, Brno: Kma, s. r. o., 2007, str. 65.

³¹⁵ NOVÁK, Arne; NOVÁK, Jan. V.: *Přehledné dějiny literatury české literatury*, Brno: Atlantis, 1995, str. 438.

³¹⁶ Blíže viz: FORST, V.: *Lexikon české literatury*, str. 197.

³¹⁷ Srov.: CHALOUPKA, O.: *Příruční slovník české literatury*, str. 65.

³¹⁸ Viz: BRABEC, Jan a kol.: *Dějiny české literatury III.*, Praha: Československá akademie věd, 1961, str. 263.

³¹⁹ Srov.: FORST, V.: *Lexikon české literatury*, str. 198.

cit, vychovávalo k obětavosti, probouzelo smysl pro spravedlnost a lásku ke svobodě.³²⁰ Děj prací Třebízského se omezil na oblasti, ve kterých sám působil – Slánsko, Berounsko a Roztocko.³²¹

Třebízského díla, jejichž děj je spjatý s rodem Žirotínů a klášteřem v Panenském Týnci, jsou pouze dvě: povídka *Jan Abatyše*³²² a román *Pan Plichta ze Žirotína*.³²³ U obou lze sledovat stejný autorský postup. Do rámce velkých historických událostí autor vložil osudy několika historických jedinců. V případě románu *Pan Plichta ze Žirotína* šlo o bitvu na Moravském poli a následné události. Povídka *Jan Abatyše* se zabývala počátky i rozkvětem husitství a v závěru zmiňovala bitvu u Lipan.

Podle Brabce, od kterého toto tvrzení přebrali i další autoři, jsou prózy Třebízského vnímány jako historicky korektní, protože „náměty a podklady nevyhledával v historických dílech, ale ve starých zápisech, archivech, místních kronikách, nebo pamětech.“³²⁴ Pokud porovnáme Třebízského zmínky o Panenském Týnci s výsledky historického bádání, zjistíme, že tu fikce jednoznačně převažuje nad historickou skutečností.

7.1 Pan Plichta ze Žirotína

V románu *Pan Plichta ze Žirotína* Třebízský uvedl, že se v klášterním kostele otvírá hrobka pánu ze Žirotína, a „celým klášteřem se ozývají žalozpěvy.“³²⁵ Chystá se totiž pohřb Plichty a Zdeňka, kteří padli v bitvě na Moravském poli (26. srpna 1278).³²⁶ Z popisované události vyplývá, že klášter v této době byl plně funkční, proto se se stavbou muselo začít nejpozději na začátku sedmdesátých let 13. století. Třebízský tím uvádí nejranější datum založení kláštera. Klášter a kostel nechal v gotickém stylu vystavět otec obou zesnulých bratří,³²⁷ kterého autor ale nepojmenoval. Klášter popsal jako monumentální dílo: „smělé pilíře podepírají štíhlou střechu, která se pne do oblak, věže jsou zakončeny zlatými křížemi, s orlicí Žirotínů v letu, s křídlyma rozepjatýma, jakoby brániti chtěla panenskou svatyni před drápy krkavce.“³²⁸ Jelikož ale žádné listiny, které se do současnosti zachovaly, neuvádí datum založení kláštera, ani podobně monumentální popis, lze předpokládat, že se jedná o autorovo zobrazení historické reality vytvořené bez jakýchkoli skutečných pramenných dokladů.

³²⁰ BRABEC, J. a kol.: *Dějiny české literatury III.*, str. 263.

³²¹ Blíže viz: FORST, V.: *Lexikon české literatury*, str. 198.

³²² Vydáno posmrtně. BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, Václav: *Jan Abatyše* in *Historické romány a povídky V. Beneše Třebízského*, Praha: Josef Vilímek, 1933.

³²³ Poprvé vyšlo v cyklu *Bludaři*, roku 1873. (BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, Václav: *Pan Plichta ze Žirotína*, Slaný a Louny: Nakladatel Frant. Neubert, 1873.) Samostatně podle *Lexikonu české literatury* až v roce 1877.

³²⁴ Blíže viz: BRABEC, J. a kol.: *Dějiny české literatury III.*, str. 263.

³²⁵ BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Pan Plichta ze Žirotína*, str. 1.

³²⁶ Tamtéž, str. 1.

³²⁷ Tamtéž, str. 150.

³²⁸ Tamtéž, str. 146.

Zároveň Třebízský čtenáři předkládá i jméno první abatyše – Krescencie, která se před vstupem do kláštera jmenovala Václavka, pocházela z rodu Žirotínů a byla sestrou padlých hrdinů.³²⁹ Toto jméno se objevuje pouze u františkánského spisovatele Klemense Minaříka († 1988),³³⁰ kde je jmenovaná jako dcera Plichty ze Žirotína a jeho manželky Eufemie, nicméně v dosud prozkoumaných pramenech se neobjevuje ani jméno Eufemie a v této době ani jméno Plichty. Proto lze předpokládat, že Třebízský chtěl jen doložit sepětí rodu Žirotínů s klášteřem, což mohl nejjednodušeji provést právě tím, že první abatyše bude z daného rodu. Zajímavou zmínkou v souvislosti s Krescencí je informace, že než byl konvent klarisek v Týnci dostavěn, působila Krescencie v klášteře dominikánek svaté Anny na Újezdě v Praze.³³¹ Historicky se podařilo zjistit bližší spolupráci jen s klášteřem benediktýnek u svatého Jiří na Pražském Hradě, ke které docházelo zejména kvůli tomu, že s klariskami sousedily majetkem ve Vrbně (viz výše, kap. 4.1). Jakákoli spolupráce s dominikánkami u svaté Anny se zatím v historických materiálech neobjevila.

V románu *Pan Plichta ze Žirotína* Žirotínové vystupují jako spravedlivý, poctivý, starý rod plný hrdinů, který neopustil krále Přemysla Otakara II. i přes to, že jim „vzal Louny“.³³² Třebízský své tvrzení ještě podtrhl tím, že na pana Zdeňka, jako na příslušníka rodu Žirotínů, lid vzpomíná s úctou, protože dokud sídlil na tvrzi Třebíz, všem se dařilo dobře. Sám ale tvrz přenechal Rýzmburkům, kteří byli nespravedliví a obyvatele utiskovali.³³³ V rodokmenu Žirotínů (viz. Příloha č. 2) se jméno Zdeněk neobjevuje, nicméně v románu Třebízského se můžeme dočíst, že spolu s Bořitou Peruckým táhl Zdeněk do svaté země k Ježíšovu hrobu.³³⁴ Stejně tak se v pramenech nepodařilo dohledat, že by Třebíz kdy Žirotínům patřila.

Druhého z padlých bratrů – Plichtu – vylíčil Třebízský také jako hrdinu. Uvedl, že se účastnil v roce 1260 po boku Přemysla Otakara II. bitvy u Kressenbrunn, kde hrdinně bojoval a málem přišel o život. Svůj osud pak zpečetil právě na Moravském poli, kdy svého krále, na rozdíl od jiných šlechticů, neopustil a položil spolu s ním i život.

Hlavní dějová linka románu se rozvíjí kolem postavy mladšího Plichty ze Žirotína, 18letého mladíka, který byl synem Habarta ze Žirotína, jenž se také účastnil bitvy na Moravském poli a jako jediný člen rodu přežil. Dílo překvapivě nepopisuje celý život tohoto Plichty, ale pouze jeho začátky. Autor na několika místech vstupuje do děje jako „vševědoucí

³²⁹ BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Pan Plichta ze Žirotína*, str. 8.

³³⁰ MINAŘÍK, Klemens: *Klarisky v zemích koruny České*, in: Sborník historického kroužku, ročník 26, Praha: Družstvo Vlast, 1925, str. 50.

³³¹ BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Pan Plichta ze Žirotína*, str. 9.

³³² Tamtéž, str. 9.

³³³ Tamtéž, str. 35.

³³⁴ Tamtéž, str. 69.

vypravěč“ a naznačuje, kam se život hlavního hrdiny bude ubírat. Při líčení Plichtovy nemoci, kdy se neví, zda přežije, se objevuje autorská promluva, kde je jasně řečeno, že Plichta onu zákeřnou nemoc nejen přežije, ale ještě bude bojovat v bitvě 28. září 1323³³⁵ u Mühldorfu, kde hrdinně padne. Zde má Třebízský pravdu, Plichta se opravdu bitvy u Mühldorfu zúčastnil a jeho hrdinnou smrt dokonce opěvují doboví kronikáři (viz kap. 3. 1.), nicméně Třebízský uvádí nesprávný rok bitvy, ta se totiž uskutečnila o rok dříve – 28. září 1322.

V celém díle nehraje panenskotýnecký klášter důležitou roli, je spíše kulisou, která propojila jednotlivé postavy a dodala dílu historické zázemí. Důležitost kláštera jako instituce se odrazila na konci románu, kdy je v zimě roku 1279 popisováno řádění braniborských a jejich spojenců v Čechách, vraždy, vypalování vesnic, hradů... Braniborští napadli i Žirotín, který vypálili. Požár se šíří rychle „dál ku Tejnici, odkudž první plameny na zadním konci vyšlehly a větrem pobouřeny dál a dál po celé čáře se šířily.“³³⁶ „Celý den hořela dědina podhradní a plameny, jež vysoko vyšlehovaly, větrem rozedmuty v prudší žár, v ohnivě sloupy se družily a chvílemi zas rozlévaly v moře zlatorudé. Na Tejnici jedině klášter klárisek bez pohromy stál; vše obětovalo rukou svých ku zachránění páně Plichtovy a podařilo se to jim.“³³⁷ Třebízský zde poukazuje na důležitost kláštera a na to, jak si ho cení místní lidé, kteří se raději snaží uchránit klášter před požárem, než uhasit své, již hořící, obydlí. (Tuto pasáž lze jednoznačně označit za romantické vnímání skutečnosti, protože každý by se napřed staral o svoji střechu nad hlavou.) Požár nezasáhl jen Týnec a Žirotín, ale i „Kokovice s Klobuky dopola byly vypáleny a na druhé straně Vrbno s Řivčicemi.“³³⁸

V celém díle nebylo zmíněno zasvěcení kláštera, uvádí se jen klášter v Panenské Tejnici. Stejně tak nebylo ani uvedeno jméno klášterního kostela, ve kterém měli Žirotínové hrobku. Buď proto, že dodnes není jisté, zda hrob Žirotínů byl v kostele Nejsvětější Trojice, který dnes již nestojí, nebo zda jméno neuvádí úmyslně, aby si čtenář, znající alespoň trochu prostředí Panenského Týnce, myslel, že hrobka byla v dnešním torzu monumentálního kostela. Třebízský měl potřebu upozornit na to, jaký řád zde působil a jak se příslušné sestry poznají, když psal: „Paní, kláriska podlé šerého hábitu, škapulíře a pláštíku“.³³⁹ Nic bližšího se ale čtenář z monastického kontextu nedozví.

³³⁵ BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Pan Plichta ze Žirotína*, str. 213.

³³⁶ Tamtéž, str. 211.

³³⁷ Tamtéž, str. 217.

³³⁸ Tamtéž, str. 223.

³³⁹ Tamtéž, str. 7.

7.2 Jan Abatyše

V povídce *Jan Abatyše* autor popsal události po smrti Václava IV., tedy od roku 1419 do poloviny roku 1420.

Jednou z hlavních postav je Ofka (Žofie) ze Žirotína, dcera Jaroslava Plichty ze Žirotína a Alžběty. V historicky doložitelném rodokmenu, který je uveden v Příloze č. 3 této práce, se Žofie vyskytuje a to dokonce i jako dcera Jaroslava Plichty ze Žirotína, jehož manželkou je Zdeňka z Potštejna³⁴⁰ a nikoli Alžběta, jak uvádí Třebízský. Další nepřesností je v povídce osud Žofie ze Žirotína. Ta byla provdána za Mikuláše Hasištejnského z Lobkovic,³⁴¹ zatímco Třebízský v souladu s literární licencí nechává Žofii roku 1419 vstoupit do kláštera a ke konci téhož roku z ní dokonce udělá abatyši (po smrti stávající abatyše Kunhuty). Ze seznamu abatyší (viz Příloha č. 1) vyplývá, že k roku 1419 není žádná představená konventu historicky doložena, dokonce by mohlo být i možné, aby se od roku 1417 do roku 1419 vystřídal dvě abatyše, takže toto tvrzení nelze vyvrátit. Zarážející je také věk Žofie, která by se abatyši podle údajů Třebízského musela stát ve dvanácti či třinácti letech. Třebízský sám na tuto problematiku upozorňuje: „Vždyť je ta Ofka z nich nejmladší. Že raději nezvolili Peruckou Bohunku?“³⁴², ale hned podává vysvětlení: „V Peruci nic nemají, a proto nemohou klášteru ničeho dát. Sotva se tam sami najedí. A ze Žirotína byla každá abatyši.“³⁴³

Třebízský dovedl osud Žofie až k tragickému konci, kdy popsal její smrt v roce 1420, když do kláštera vtrhli husité pod vedení Jana z Třebíže. Napřed zapálili střechy, pak „vylomili dveře do chrámu a naházeli planoucích pochodní na kůr, kde se klarisky modlily hodinky.“³⁴⁴ Hejtman ale válečníky nenechal jeptiškám ublížit či vyplnit klášter, jak bývalo zvykem. Třebízský se snažil toto Janovo chování ospravedlnit, vysvětloval ho nenaplněnou touhou: „Pro tebe [pro Ofku] jsem dal klášter zapálit, abych tě vyrval těmto stěnám násilím!“ Nicméně Žofie zůstává věrná své víře a Jana odhání. „Ofka se zachytila oběma rukama mramorového sloupu, oltář zahalil se černým dýmem a chrámem se rozlehl hromový rachot. Zdálo se, že v ohlušujícím lomozu bylo slyšet pronikavé, úpěnlivé výkřiky...“³⁴⁵ Pokud by ale Žofie opravdu zemřela při plenění kláštera, pak bychom jistě našli zmínku v historických dokumentech a místní paměti, minimálně v pamětní knize Josefa Čížka.³⁴⁶ Navíc víme, že

³⁴⁰ Viz: *Rodokmen pánů z Potštejna*, [cit. 21. 11. 2014], dostupný z: <http://www.patricus.info/Rodokmeny/Potstejn.txt>.

³⁴¹ Viz: MAŠEK, Petr; KASÍK, Stanislav; MŽYKOVÁ, Marie: *Lobkowiczové – dějiny a genealogie*, České Budějovice: Veduta, 2002, str.

³⁴² BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Jan Abatyše*, str. 28.

³⁴³ Tamtéž, str. 28.

³⁴⁴ Tamtéž, str. 30.

³⁴⁵ Tamtéž, str. 32.

³⁴⁶ ČÍŽEK, J.: *Liber Memorabilium*.

skutečná Žofie ze Žerotína zemřela až v roce 1459. Opět je tedy vidět, že Třebízský vychází z historických postav a událostí, které ale dotváří velmi volně pro cíle svého díla.

V samém závěru povídky se čtenáři osvětlí název díla. Do Třebíze přichází cizinec, kterého přijmou ho na tvrzi, kde si vyslechne, co vše se událo. Pak autor doplní: „Byl to Jan. Od seče sudoměřské takřka neschoval meč do pochvy a všech výprav na cizáky se zúčastnil. Ale na Ofku ze Žerotína nezapomněl do dneška, nemohl. Vždyť mu i přijmí dali po ní – Abatyše. [...] A sám si zvykl na tu přezdívku, že i tak se podepisoval. Levou rukou však nemohl dobře vládnouti do dneška. Byla to památka z Týnického požáru. [...] Jan Abatyše z Třebíze byl jedním z nejvytrvalejších zápasníků Tábora.“³⁴⁷

Třebízský se o týneckém klášteře zmiňuje v této povídce na několika místech. Píše například, že v klášteře byla již řada žen z rodu Žerotínů ve funkci abatyše, dokonce uvedl jméno první z nich, kterou prý byla Václavka ze Žerotína, jež později přijala jméno Krescencie.³⁴⁸ S tímto jménem Třebízský pracuje i v románu *Pan Plichta ze Žerotína*, nicméně historicky jméno údajné první abatyše není doložitelné. Důležitý je popis Žofiiny obláčky: „Slečna Ofka vyšla před oltář s tváří usměvavou. Světlé vlasy, spletené v jednoduché vrkoče, nebylo jí téměř viděti. Jasným, stříbrozvukým hlasem odříkávala za převoříši sliby řeholní, že chce do smrti nosit roucho svaté zakladatelky a že chce do smrti zachovati čisté panenství ženichu nebeskému.“³⁴⁹ Třebízský rituál obláčky zažil, a proto ho věrně popisuje.

V této povídce hraje důležitou roli také konventní chrám, ale opět není uvedeno jeho zasvěcení. Podle užití substantiva chrám je možné se domnívat, že tentokrát nemyslí kostel Nejsvětější Trojice či kostel sv. Jiří, ale nedostavěný kostel, což ukazuje na Třebízského způsob využívání historie k tvorbě příběhu.

Z předcházejícího popisu vyplývá, že Václav Beneš Třebízský jako spisovatel používal historické prvky (jména, místa), které kreativně propojoval tak, aby naplnil svůj záměr. Historií se pouze volně inspiroval, jeho cílem nebyl skutečný historický obraz, ale fiktivní příběh, ve kterém se dějiny staly kulisou. Autorovým záměrem bylo analyzovat morální postoj hrdiny, ozřejmit, že vina i trest může být generační zátěží. Charakteristiky

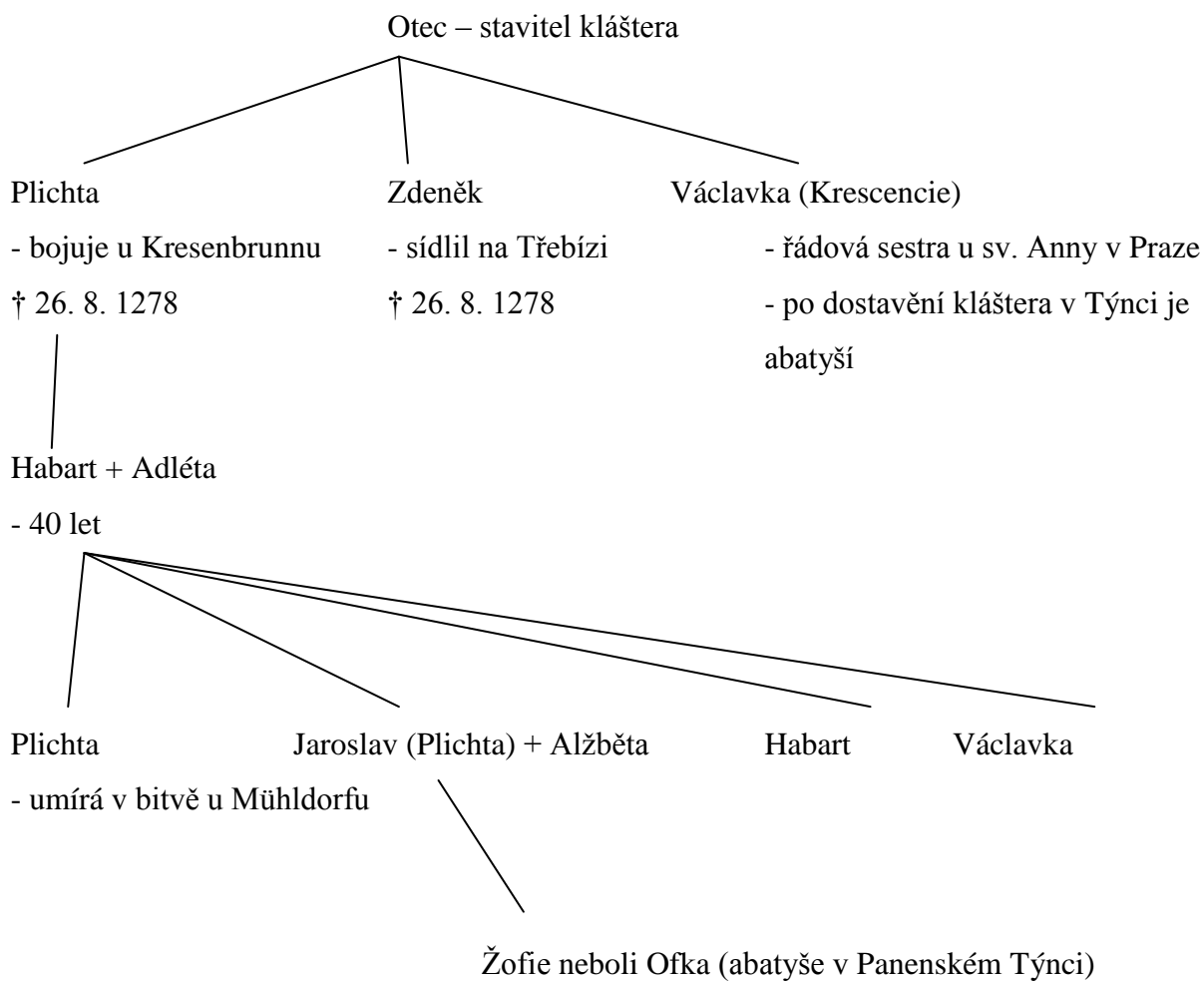
³⁴⁷ BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, V.: *Jan Abatyše*, str. 36–37.

³⁴⁸ Tamtéž, str. 20.

³⁴⁹ Tamtéž, str. 21.

slovníků a dějin literatury o tom, že Třebízský je autorem historických a historicky věrných povídek a románů z českých dějin,³⁵⁰ nelze proto brát doslovně.

7.3 Rodokmen Žirotínů rekonstruovaný na základě děl Třebízského

³⁵⁰ JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Beneš Třebízský Václav*, in MENCLOVÁ, Věra; VANĚK, Václav a kol.: *Slovník českých spisovatelů*, Praha: Libri, 2005, str. 69.

8. Závěr

S klášterem jsou spjata mnohá tajemství. Jeho historii totiž mapují povětšinou místní autoři, a jak se ukázalo, ti velmi často nerozlišují historická fakta od tradovaného vyprávění či beletristického zpracování historie. Proto se tato práce snažila jednotlivé linie oddělit a svá tvrzení zakládat především na archivních pramenech.

Už samotné usazení klarisek v lokalitě jako Panenský Týnec je překvapující, protože kontemplativní ženský řád potřebuje podporu města (ochranu, dlouhodobé finanční zabezpečení, atd.). Nevelký městeček Panenský Týnec tento předpoklad nesplňoval, ačkoli byl významný jakožto sídlo rodu Žirotínů, který působil i na královském dvoře. Habart ze Žirotína je k roku 1287 zmiňován v pramenech jako zemský sudí. Habartova syna Plichtu ze Žirotína pak za odvalu a statečnost v boji po boku Jana Lucemburského vyzdvihuje např. Václav Hájek z Libočan.³⁵¹ Dokonce se má za to, že král Jan Lucemburský byl přítomen vysvěcení kaple sv. Jiří nedaleko od klášterních budov.³⁵²

V současnosti odborníky i laickou veřejnost udivuje architektonická velkorysost a monumentálnost nedostavěného konventního chrámu. U laiků tato velikost probouzí představy mimořádného místa spojeného s pozitivní energií, případně naději na objevení místa posledního odpočinku Anežky Přemyslovny, jejíž hrob se doposud nenašel. Pro tuto teorii hovoří prokazatelné propojení klarisek týneckých a pražských ve středověku a raném novověku. Odborníci potvrzují sepětí Panenského Týnce s pražskou stavební hutí, což podtrhuje význam kláštera a možný podíl královny Žofie na počátku jeho výstavby.

Husitské války bohužel přerušily stavební vývoj kláštera, konvent byl poničen, dokonce se předpokládá, že vyhořel. Klášter byl husity pobořen jen jednou. Došlo k rychlé obnově, protože již v průběhu první poloviny 15. století měly do Panenského Týnce přijít i klarisky z pražského kláštera sv. Anežky. Bohužel se nepodařilo dohledat dokumenty, které by přesněji datovaly přesídlení sester, či jež by uváděly nějaké informace k přestavbě konventu. Tu lze přisoudit následujícímu období. Po 16. století, pro klášter relativně klidným, došlo k opakovanému drancování a vypálení kláštera (vpád pasovských, třicetiletá válka; dílo zkázy dokonale vpád Švédů v roce 1639). Právě na konci 20. let či na začátku 30. let 17. století byly sestry převedeny z Týnce zpět do Prahy. Je zajímavé, že ač konventy nebyly spojeny z hlediska církevního práva (jak o tom svědčí pozdější dopisy, kde se abatyše podepisuje jako abatyše klášterů sv. Anežky a v Panenském Týnci), do Prahy odešly všechny sestry. Odchod

³⁵¹ Václav HÁJEK z Libočan: *Kronika česká*, Praha: 1819, List CCLXXXIV; Digitální knihovna ÚK FF MU – Staré tisky, [cit. 21. 7. 2013] dostupné z: <http://knihovna.phil.muni.cz/dl/oldbooks.>; Václav HÁJEK z Libočan: *Kronika česká*, edd. Jan Linka, Praha: Academia, 2013, str. 689–690.

³⁵² ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 12. Toto tvrzení se ale nepodařilo ověřit.

je možné přisoudit tomu, že v této době neposkytovalo městečko řádovým sestrám přílišné bezpečí, stejně tak jako nízkému počtu sester v obou konventech. S odchodem sester, které konvent vlastnily až do zrušení řádu klarisek v roce 1782, klášterní budovy chátraly, jelikož finanční prostředky řádových sester nebyly dostatečné pro jakékoli rozsáhlejší opravy.

Archivní materiál neposkytl jen možnost zachytit (ač neuceleně) dějiny konventu, ale i revidovat seznam abatyší, který sestavil František Štědrý.³⁵³ I přes to, že se nedochoval žádný dokument, který by se např. věnoval oblačce nově příchozích sester, kde by byla uvedena jména a sociální zázemí nově příchozích, jsou v listech ojediněle jmenovány některé řádové sestry. Podle přídomku je pak zřejmé, že v klášteře působila řada žen z rodu Žirotínů, zakladatelů kláštera. Dvě z nich, Eliška a Anna, dosáhly funkce abatyše.

Díky analýze jednotlivých listů se podařilo vytvořit rámcový přehled majetků, jež klášter vlastnil, a zároveň problémy, s nimiž se sestry při správě majetků potýkaly. I když se může zdát, že spory řeší zdánlivě banální každodenní problémy (co si odnáší farář z fary, platy z pudy, mlýna, pronájem pozemků, neprávem rozoraná lada, zaopatření poddaných...), vypovídají o základních stránkách lidské existence. Nejprve je nutné zajistit živobytí a zabezpečit primární potřeby, aby se mohla rozvíjet také duchovní rovina řeholního života. Nepřekvapuje tedy, že podobné problémy musí řešit v průběhu času všechny panenskotýnecké abatyše, stejně jako představené dalších klášterů.

Archivní materiál také poodhalil problematiku duchovního života konventu. Umožnil nahlédnout na problematiku role abatyše v konventu, dále dokládá některé vnitřní disciplinární problémy, kontakty s pražským arcibiskupstvím při řešení jednotlivých prohřešků. Stejně tak listy poukazují i na konfesní problematiku a jednotlivé spory s faráři a poddanými.

Po zpracování listů z hlediska obsahového byly některé z nich podrobeny i jazykové analýze, které v této práci není věnován příliš velký prostor. Jedná se o dopisy podepsané abatyšemi Annou z Litoměřic a Kateřinou z Kladna z let 1567–1600. Při bližším jazykovém zkoumání vykazují archaizující prvky hláskoslovné roviny, v lexiku je patrný vliv latiny. Z hlediska syntaxe je zřejmé, že dopisy byly diktovány (vyšinutí z větné vazby, chybná rekce

³⁵³ ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, str. 32–34.

preposicí se substantivy či adjektivy, vynechání slov...), což potvrzuje, že i panenskotýnecká abatyše si držela písaře či písařku, stejně jako představení jiných klášterů.³⁵⁴

Tato práce se věnovala i druhému životu kláštera – tematizaci v beletrii. To, že byl klášter zbudován v malém městysu, bylo vskutku neobvyklé. A tak by se dalo předpokládat, že stavba neujde pozornosti autorů historické prózy zvláště, když nějaký spisovatel z tohoto kraje pochází, jako je to v případě Václava Beneše Třebízského. Přesto se klášteru takřka nevěnuje, ačkoli např. fabuluje příběh z části života Anežky Přemyslovny. Panenský Týnec poslouží jen jako kulisa v romantické povídce *Jan Abatyše*, která zpracovává motiv nenaplněné lásky v době husitské. Více se spisovatel městce a kláštera dotýká v románovém příběhu *Plichta ze Žirotína*. I jeho osud je spíše fiktivním životopisem, než historickou skutečností.

³⁵⁴ Blíže viz: HEJDOVÁ, Tereza: *Co prozradí dopisy? Korespondence abatyší v Panenském Týnci z let 1567–1600*, in: *Porta Bohemica, Sborník historických prací 7*, Litoměřice: Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 2015, str. 199–207.

9 Seznam pramenů a literatury

9.1 Nevydané prameny

Národní knihovna Praha

Fr. Balthasara Kocibia, provinciála řádu bratří menších sv. Františka, Potvrzení nově zvolené abatyše klarisek klášterů Týneckého a sv. Anežky v Starém Městě pražském Anastasie Korbeliusky, uloženo v Národní knihovně, rukopis, sign. XVII E 45.

Fondy Národního archivu Praha

Archiv zrušených klášterů (AZK)

č. inv. 2575, sign. fasc. 8 – *Klášter benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě.*

č. inv. 2583, sign. fasc. 16 – *Klášter benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě.*

č. inv. 2585, sign. fasc. 18 – *Klášter benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě.*

č. inv. 2756/4, sign. fasc. 1, č. 2-12, karton 49 – *Klášter v Panenském Týnci.*

Archiv zrušených klášterů – listiny (AZK-L)

45/I/2, sign. 1304 – listina z roku 1321, in: Monasterium, Europe's virtual documents online, [1. 11. 2014], dostupné z: <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-NA/AZK/1304/charter?q=tynec>.

45/I/2, sign. 1305–1310, listiny z let 1375–1678.

45/I/2, sign. 1310–1314 – listiny potvrzující volbu abatyši z let 1649–1678.

45/II, sign. 2421 – výpisy z desk zemských, Monasterium, Europe's virtual documents online, [1. 11. 2014], dostupné z: <http://www.mom.-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-NA/AZK/2421/charter?q=tynec>.

Archiv pražského arcibiskupství (APA)

I 35/4, sign C 121/5 H, č. inv. 3505, karton 2115 – *Klášter klarisek v Panenském Týnci.*

sign. B 1/13 – *Kopíř českých missivů.*

Česká účtárna (ČSÚ)

č. inv. 2018, karton 302 – *klarisky u sv. Anežky – hlavní soupis majetku a nadační listiny (1782–1795).*

Staré manipulace (SM)

sign. P 106/T 32, č. inv. 2697, karton 1806 – *Panenský Týnec + cechy.*

sign. J 23/1-10, č. inv. 1546 – *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci.*

Státní okresní archiv v Lounech

ČÍŽEK, Josef et al.: *Liber Memorabilium Administraturæ Teinicensis Anno Domini 1745*.

9.2 Vydané prameny

BECKOVSKÝ, Jan František: *Poselkyně starých příběhův českých*, díl 2, (od roku 1526–1715), svazek 2. (1608–1624), Praha: Stýblo, 1879.

BENEŠ, Václav Třebízský: *Jan Abatyše in Historické romány a povídky V. Beneše Třebízského*, Praha: Josef Vilímek, 1933.

BENEŠ, Václav Třebízský: *Pan Plichta ze Žirotína*, Slaný a Louny: Nakladatel Frant. Neubert, 1873.

BOROVÝ, Klement: *Jednání a dopisy konzistoře, katolické i utrakvistické*, díl II., Praha: I. L. Kober 1869.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 19, Praha, 1901.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 33, Praha, 1918.

EMLER, Josef: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., Praha: tiskem Jaroslava Pospíšila, 1870.

EMLER, Josef: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., Praha: tiskem Jaroslava Pospíšila, 1872.

HÁJEK z Libočan, Václav: *Kronika česká*, 1819, List CCLXXXIV; Digitální knihovna ÚK FF MU – Staré tisky, dostupné z: <http://knihovna.phil.muni.cz/dl/oldbooks>.

HÁJEK z Libočan, Václav: *Kronika česká*, edd. Jan Linka, Praha: Academia, 2013.
Kronika tak řečeného Dalimila, Praha: Paseka, 2005.

Legenda o blahoslavené Anežce, přeložil Zdeněk Kalista, Praha, 1941.

PALACKÝ, František: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 3., Praha: Kronberger a Řivnáč, 1844.

PALACKÝ, František: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, díl 4., Praha: Kronberger a Řivnáč, 1846.

PAPROCKÝ z Hlohol, Bartoloměj: *Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha: Evropský literární klub, 1941.

Spisy sv. Františka a sv. Kláry, Praha: Provincie kapucínů ČR, 2014.

9.3 Literatura

- BASTL, Ondřej: *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.* in: Historická geografie, 28, Praha: Historický ústav, 1995, str. 155–162.
- BRABEC, Jiří a kol.: *Dějiny české literatury III.*, Praha: Československá akademie věd, 1961.
- BOBKOVÁ, Lenka; BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek IV. B (1310–1402)*, Praha: Paseka, 2003.
- BOROVÝ, Klement: *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, Praha, 1873.
- BROD, František: *Některé paměti*, in: Lučan: časopis věnovaný národním a společenským zájmům města Loun a okolí, roč. 16, 1898.
- BROD, František: *Týnec Panenský*, in: Ottův slovník naučný, dvacátý pátý díl, T – Tzschirner, Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1906.
- BROD, František: *Týnecké abatyše*, in: Lounské hlasy, List státoprávní pro volební skupinu okres Louny, Rakovník, Nové Strašecí, Kladno, Slaný a Velvary, ročník V., č. 32, 20. srpna 1904, str. 2–3.
- BROD, František: *Z archivu Panensko-Týneckého*, in: Lounské hlasy, List státoprávní pro volební skupinu okres Louny, Rakovník, Nové Strašecí, Kladno, Slaný a Velvary, ročník V., č. 16, 23. dubna 1904, str. 1.
- BUBEN, Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, díl 3., 1. svazek, Žebravé řády, Praha: Libri, 2006.
- ČECHURA, Jaroslav: *Dvě studie k sociálně ekonomickému vývoji klášterního velkostatku v předhusitských Čechách*, in Sborník Národního muzea v Praze, Řada A – Historie, svazek 42, číslo 1, Praha, 1988, s. 1–72.
- ČECHURA, Jaroslav: *Sedláci si dělají, co chtějí, sborník vybraných prací profesora Jaroslava Čechury*, Praha: NLN, 2012.
- ČECHURA, Martin: *Zaniklé kostely Čech*, Praha: Libri, 2012.
- ČORNEJ, Petr: *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek V. (1402–1437)*, Praha: Paseka, 2010.
- FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie Moravských a slezských klášterů*, Praha: Libri, 2005.
- FORST, Václav a kol.: *Lexikon české literatury; Osobnosti, díla, instituce I, A – G*, Praha: Academia, 1985
- FRANK, Karl Suso: *Die Klarissen*, in Friedhelm Jürgensmeier – Regina Elisabeth Schwerdtfeger (edd.), *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500–1700, Band II*, Münster: Aschendorff, 2005.
- GIANDOMENICO, Nicola: *Umění a historie Assisi*, Česká edice, Firenze: Bonechi, 1994.

- GUTH, Karel: *Zříceniny klášterního kostela v Panenském Týnci*, in: *Časopis společnosti přátel starožitností československých* 23, Praha, 1915.
- HALADA, Jan: *Lexikon české šlechty*, Praha: Akropolis, 1992.
- HEIMBUCHER, Max: *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, Paderborn: Schöningh, 1933–1934.
- HEJDOVÁ, Tereza: *Co prozradí dopisy? Korespondence abatyši v Panenském Týnci z let 1567–1600*, in: *Porta Bohemica, Sborník historických prací* 7, Litoměřice: Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 2015, str. 199–207.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: *K otázkám vztahu duchovní a světské moci v Čechách ve druhé polovině 14. století*, in: *Československý časopis historický* 24, Praha: Československá akademie věd, 1976, s. 244–277.
- HRDINA, Ignác Antonín: *Dokumenty tridentského koncilu*, Praha: Krystal OP, 2015.
- CHALOUPKA, Otakar: *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*, Brno: Kma, s. r. o., 2007.
- JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Beneš Třebízský Václav*, in: Menclová, Věra; Vaněk, Václav a kol.: *Slovník českých spisovatelů*, Praha: Libri, 2005.
- KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila: *Ženské kláštery v české františkánské provincii v raném novověku*, diplomová práce, Olomouc, 2010.
- KAŠPÁRKOVÁ, Jaroslava: *Kláštery klarisek a františkánských terciářek v českých zemích v raném novověku*, dizertační práce, Olomouc, 2014.
- KAVKA, František; SKÝBOVÁ, Anna: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, Praha: Universita Karlova, 1968.
- KOTRBA, Viktor: *Architektura*, in: *České umění gotické 1350–1420*, Praha: Akademie věd, 1970, str. 56–76.
- KOTRBA, Viktor: *Katalog architektury*, in: *České umění gotické 1350–1420*, Praha: Akademie věd, 1970, str. 77–111.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, 4. díl, Ml-Pan, Praha: Libri, 2000.
- LENDEROVÁ, Milena; KOPIČKOVÁ, Božena; BUREŠOVÁ, Jana; MAUR, Eduard: *Ženy v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha: NLN, 2009
- LÍBAL, Dobroslav: *Gotická architektura*, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/1, Od počátků do konce středověku*, Praha: Academia, 1984, str. 144–215.
- MACEK, Josef: *Víra a zbožnost Jagellonského věku*, Praha: Argo, 2001.

- MAŠEK, Petr; KASÍK, Stanislav; MŽYKOVÁ, Marie: *Lobkowiczové – dějiny a genealogie*, České Budějovice: VEDUTA, 2002.
- MATĚJKA, Bohumil: *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století, politický okres Lounský*, Praha: nákladem Archaeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1897.
- MIKULKA, Jaromír: *Anežka Přemyslovna*, Praha: Melantrich, 1988.
- MINAŘÍK, Klemens: *Klarisky v zemích koruny České*, in: Sborník historického kroužku, ročník 26, Praha: Družstvo Vlast, 1925.
- NOVÁK, Arne; NOVÁK, Jan, V.: *Přehledné dějiny literatury české*, Brno: Atlantis, 1995.
- Ottova encyklopedie, Česká republika, Památky, Lidová kultura, Sport*, díl 3; Praha: Ottovo nakladatelství, 2006.
- PATRŇÝ, Michal: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, Standardní stavebně-historický průzkum, odd. SHP NPÚ/ÚP, 2009.
- PODLAHA, Antotnín: *Posvátná místa království Českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a náboženství v království Českém*, díl V., vikariát Slánský, Praha: Nákladem dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1911. POLC, Jaroslav: *Světice Anežka Přemyslovna*, Praha: Česká katolická charita, 1988.
- RIEGER, František Ladislav: *Slovník naučný IX.*, Praha: Kober & Markgraf, 1872.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl osmý, Rakovnicko, Slánsko*, Praha: Argo, 1996, str. 219–224.
- SEDLÁČEK, August: z *Žirotína*, in: Ottův slovník naučný, dvacátý sedmý díl, Vůž – Žyžkowski, Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto, 1908.
- SOUKUPOVÁ, Helena: *Anežský klášter v Praze*, Praha: Vyšehrad, 2011.
- SPĚVÁČEK, Jiří: *Václav IV., 1361–1419, K předpokladům husitské revoluce*, Praha: Svoboda, 1986.
- SVÁTEK, Josef: *Organizace řeholních institucí v Českých zemích a péče o jejich archivy*, Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1966.
- ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce I–IV.*, Praha: Historický ústav AV ČR, 1993.
- ŠMAHEL, František: *Husitské Čechy; Struktury, procesy, ideje*, Praha: Lidové noviny, 2008.
- ŠTĚDRÝ, František: *Farní osada vrbenská*, in: Sborník historického kroužku, Časopis historický, Praha: Družstvo Vlast, 1906, ročník VII, číslo 1.–2.
- ŠTĚDRÝ, František: *Týnec Panenský*, in: Sborník historického kroužku, Praha: knihtiskárna družstva „VLAST“, 1906, ročník VII., číslo 1.–2., str. 172–179.
- ŠTĚDRÝ, František: *Týnec Panenský*, Praha, 1908.

ŠVAJCR, Václav: *Panenský Týnec*, vydáno k 890. výročí založení Panenského Týnce, Panenský Týnec, 2005.

VANĚČEK, Václav: *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.–15. století)*, část první, Praha, 1933.

VANÍČEK, Vratislav: *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek III. (1250–1310)*, Praha: Paseka, 2002.

VAŠEK, Zdeněk: „... aby se jim více líbilo modlit se dnem u noci za nás.“ *Donace v českých zemích ve vrcholném středověku*, diplomová práce, Praha: FF UK, 2008.

VLČEK, Pavel; SOMMER, Petr; FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: Libri 1997.

WINTER, Zikmund: *Život církevní*, svazek druhý, Praha, 1896.

ZDICHNEC, Jan: „*Ex fastigio dignitatis assumpte et regie nostre maiestatis*“. *Panovnická moc a cisterciácké kláštery v Horní a Dolní Lužici ve 13.–15. století*, in: Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám, Praha – Litomyšl: Paseka, 2005, s. 205–218.

ZDICHYNEC, Jan: „*Ex malis moribus meliores leges natas esse*“, *Krize kláštera Marienthal v dobách konfesijního štěpení*, in: Cysterki w dziejach i kulturze ziem polskich, dawnej Rzeczypospolitej i Europy Środkowej, Materiały z siódmej Międzynarodowej Konferencji Cystersologów odbytej z okazji 800. rocznicy fundacji opactwa cysterek w Trzebnicy. Trzebnica 18–21 września 2002, Wyrwa, Andrzej M. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2004, str. 976–1015.

ZDICHYNEC, Jan: *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století*, disertační práce, Praha: FF UK, 2006

ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin III., Doba gotiky katolicity (1200–1400)*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007.

9.4 Internetové zdroje

Česká televize, *Za zrcadlem*, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185998354-za-zrcadlem/206562210600009-mista-posvatna-a-energeticky-silna/>.

Genealogy. eu [cit. 29. 9. 2014], dostupné z: <http://genealogy.euweb.cz>.

Internetový průvodce *Kudy z nudy*, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z:

<http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Nacerpejte-energii-mezi-zdmi-a-sloupy-tajemne-stav.aspx>.

Klášter Broumov, vzdělávací a kulturní centrum, [cit. 3. 11. 2014], dostupné z:

<http://www.klasterbroumov.cz/cs/>.

Městys Panenský Týnec, [cit. 4. 6. 2014], dostupné z:

<http://www.panenskytynec.cz/index.php?nid=11104&lid=cs&oid=2672053>.

Mystický chrám může skrývat objev století – ostatky Anežky České, [cit. 3. 11. 2014], dostupné

z: <http://www.novinky.cz/domaci/351589-mysticky-chram-muze-skryvat-objev-stoleti-ostatky-anezky-ceske.html>.

Rodokmen pánů z Potštejna, [cit. 21. 11. 2014], dostupný z:

<http://www.patricus.info/Rodokmeny/Potstejn.txt>.

Turistika.cz, [cit. 23. 11. 2014], dostupné z: <http://www.turistika.cz/mista/panensky-tynec-nedostaveny-chram>.

Velká encyklopedie měst a obcí ČR, [cit. 21. 7. 2014], dostupné z:

<http://www.encyklopediecr.eu/cz/e-shop/c24985/panensky-tynec.html>.

Přílohy

Příloha č. 1 - Abatyše kláštera v Panenském Týnci

Seznam abatyší kláštera v Panenském Týnci byl vytvořen na základě nevydaných archivních dokumentů, proto není vždy uveden rok či datum, kdy byla abatyše ve své funkci potvrzena, ale pouze datum prvního dokumentu, ve kterém je jmenována, či datum listiny, pod kterou je podepsána. Stejně tak není doloženo, kdy abatyše ve svém úřadu končí, ale je uvedeno datum, kdy se její jméno vyskytuje naposledy. Jedinou výjimkou je Anna z Litoměřic, u které je známo přesné datum úmrtí.

Přehled nebere v potaz seznam abatyší, který sepsal František Štědrý, protože není jasné, z jakých materiálů čerpal, a navíc jsou jeho informace značně nepřesné.³⁵⁵ Další seznam, který uvedl nedávný *Standardní stavebně-historický průzkum*, vychází z přehledu Františka Štědrého. Autor ale sám upozorňuje na to, že seznam se snaží původní podobu částečně revidovat.³⁵⁶ Protože není jasné, kde k revizi došlo, nepřihlíží se ani k tomuto seznamu.

Ve starší literatuře se setkáváme s některými jmény představených kláštera. Většinou se uvedená data neshodují s prameny, jež jsem využívala ve své práci. Nejproblematičtější jsou údaje týkající se Anny z Litoměřic. V. Švajcer uvádí, že ve funkci abatyše byla v letech 1539–1564,³⁵⁷ jak ale uvidíme níže, v pramenech je poprvé zmiňována ke dni 17. listopadu 1567. Jde o jedinou abatyši, u které se dochovalo i přesné datum úmrtí, a to 13. února 1588.³⁵⁸ Švajcer patrně opominul dvě předcházející abatyše – Kateřinu z Říčan a Dorotu z Krumlova.

³⁵⁵ Jako příklad lze uvést tvrzení, kterého se Štědrý přidržoval, že za rekonstrukcí kláštera v roce 1548 stojí abatyše Anna z Litoměřic, ačkoli podíváme-li se do jeho seznamu, k tomuto roku lze v jeho přehledu najít abatyši Dorotu z Krumlova. ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, str. 32–34.

³⁵⁶ PATRNÝ, M.: *Bývalý konvent klarisek v Panenském Týnci*, str. 37–38.

³⁵⁷ Viz: ŠVAJCR, V.: *Panenský Týnec*, str. 22.

³⁵⁸ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

Jméno abatyše	První zmínka	Poslední zmínka	Obsah pramene
Eliška ze Žirotína	9. 8. 1386		Smlouva mezi bratry Plichtou, Habešem a Habartem ze Žirotína a jejich sestrou Eliškou o směně dědiny v Úhercích za klášterní dědiny v Libčevsi. ³⁵⁹
		10. 3. 1411	Eliška prodává pole „Ojmovské“ Šimonovi, sedlákovi v Úhercích. ³⁶⁰
Anna ze Žirotína	31. 10. 1414		Voldřich z Házmburka prodal Anně své dědictví v Toužetíně. ³⁶¹
		13. 5. 1417	Zápis z knihy erekční. ³⁶²
Bětká ³⁶³	1455		Spor abatyše Bětky s Jaroslavem Plichtou ze Žirotína. ³⁶⁴
Dorota	30. 10. 1455		Spor o majetek v Toužetíně, ze kterého přináležejí plat 30 kop grošů abatyši a celému konventu. ³⁶⁵
		1460	Výpis sporu abatyše Doroty s Jaroslavem Plichtou ze Žirotína. ³⁶⁶
Markéta z Prantu	13. 6. 1500		Jan Hasištejnský z Lobkovic své dědictví v Klobucích (dva kmecí dvory s platem bez panství) prodává Markétě z Prantu. ³⁶⁷
Johanka z Tandorfu	21. 9. 1513		Král Vladislav potvrzuje abatyši Johance klášterní majetky a zároveň slibuje jejich nedotknutelnost. ³⁶⁸
Anna z Kolovrat	16. 2. 1516		Anna z Kolovrat pohání před soud Jana z Lobkovic, který se neoprávněně prohlašuje za kolátora kláštera. ³⁶⁹

³⁵⁹ NA, AZK 45/II, signatura 2421, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

³⁶⁰ NA, AZK 45/II, signatura 1306, in: Monasterium, Europe's virtual documents online.

³⁶¹ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 112.

³⁶² NA, AZK, *Kláster v Panenském Týnci*, sign. 2756/4.

³⁶³ Riegrův slovník naučný uvádí k roku 1443 abatyši Alžbětu z Kladna, lze předpokládat, že je to tatáž osoba, ale protože tento údaj nelze potvrdit v dosud prozkoumaných pramenech, není v seznamu tato informace zohledněna. RIEGER, František Ladislav: *Slovník naučný IX.*, Praha, 1872, str. 681.

³⁶⁴ PALACKÝ, F.: *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské*, díl 4., str. 552.

³⁶⁵ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 271.

³⁶⁶ NA, AZK, *Kláster v Panenském Týnci*, sign. 2756/9.

³⁶⁷ Tamtéž, str. 530.

³⁶⁸ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

³⁶⁹ Přípisek na výpisu z listiny Vladislava Jagellonského z roku 1513, ve které král potvrzuje klášterní majetky. NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115; nebo EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 241.

Johanka z Tandorfu	1517		Abatyše pohání před soud Volfa z Kukštejna. ³⁷⁰
		1. 7. 1525	Karel Minsterberský, nejvyšší hejtman, obesílá abatyši Johanku z Tandorfu, kvůli sporu s fundátorem Jiříkem Popelem z Lobkovic. ³⁷¹
Kateřina z Řičan	5. 7. 1532		Smlouva Kateřiny a Jana Míčana z Klinštejna, z Roztok a na Pátku o lán dědiny u vsi Hřivčice. ³⁷²
Dorota z Krumlova	1539		Dorota z Krumlova žaluje Elišku z Krajku, která neprávem přijímala plat z klášterních majetků v Hříškově. ³⁷³
		24. 4. 1564	Pražský arcibiskup poroučí abatyši kláštera v Týnci, aby jeptišku Evu vsadila do vězení. ³⁷⁴
Anna z Litoměřic	17. 11. 1567		List abatyše Anny proboštovi kláštera Doksanského knězi Linhartovi, ve kterém abatyše vyjadřuje nedůvěru k italským vizitátorům. ³⁷⁵
		17. 2. 1588	Dopis Kateřiny z Kladna se zprávou, že Anna z Litoměřic zemřela hodinu před svítáním 13. 2. 1588. ³⁷⁶
Kateřina z Kladna	1592		Abatyše prodává statek Urbanu Kalimachovi. ³⁷⁷
		2. 7. 1601	List vikářky kláštera Voršily Tachovské pravděpodobně arcibiskupovi Zbyňku Berkovi z Dubé, v němž si stěžuje na chování abatyše Kateřiny z Kladna a žádá její výměnu. ³⁷⁸

³⁷⁰ ČELAKOVSKÝ, J.: *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské*, díl 19, str. 488.

³⁷¹ Tamtéž, str. 328.

³⁷² NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign J 23/3, inv. č. 1546.

³⁷³ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl I., str. 269.

³⁷⁴ BOROVIČ, K.: *Jednání a dopisy konzistoře, katolické i utrakvistické*, díl II., str. 380.

³⁷⁵ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Výpis z gruntovních knih týneckého kláštera ohledně kalimachovského statku, který je zachován ve fondu benediktinek u sv. Jiří. NA AZK, *Kláster benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě*, č. inv. 2571, č. 155.

³⁷⁸ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

Voršila Tachovská z Tachova ³⁷⁹	19./29. 6. 1602 ³⁸⁰		Dopis Gothardu Floriánovi Žďárskému ze Žďáru, který řeší dosazení faráře římského svěcení na faru v Pozdni, jejíž kolátorkou abatyše je.
		1609	List arcibiskupu Karlovi z Lamberka o tom, že abatyše se v klášteře stará o pozůstalé (vdovu a její dceru) po zedníku Kryštofovi, ale jelikož vdova vede sirotka ke všemu zlému a neustále si stěžuje, abatyše oznamuje, že se o matku odmítá nadále starat. ³⁸¹
Anna Jelínková z Kvílic	22. 6. 1611 ³⁸²		Žádost Anny k Žofii z Helfenburku, abatyši v klášteře sv. Jiří v Praze, o ošacení, obutí, plátno na lůžko a peřinu pro Lidušku, chráněnce v Týneckém klášteře.
Ludmila Magdalena Slámová	10. 1. 1622		Dopis ohledně dluhu Karla z Lichtenštejna, který je vybízen, aby abatyši vše neprodleně splatil. ³⁸³
Anna Klára Stanická z Bystřice	2. 12. 1624		List Žofii z Helfenburku, abatyši u sv. Jiří. ³⁸⁴
		28. 11. 1643	Anna upozorňuje na bídný stav kláštera v Týnci, který ji donutil klášter pronajmout minoritskému provinciálu Františku Vejhubovi. ³⁸⁵
Ludmila Kateřina Kozlovská	25. 11. 1649		Potvrzení Ludmily do funkce abatyše generálním komisařem a definitorem české minoritské provincie Ant. Spechtem. ³⁸⁶
		17. 7. 1668	Potvrzení Ludmily do funkce abatyše provinciálem české minoritské provincie D. Rotbauerem. ³⁸⁷
A. M. Plantová	5. 11. 1674		Potvrzení A. M. Plantové do funkce abatyše provinciálem české minoritské provincie N. Rosatiem. ³⁸⁸

³⁷⁹ Od roku 1601 je vikářkou.

³⁸⁰ Problém s datací, dopis uvádí „w ftrziedu 19 Juni Letha 1602“, nicméně 19. 6. 1602 byla podle Historické chronologie (BLÁHOVÁ, Marie: *Historická chronologie*, Praha: Libri, 2001, str. 532) sobota, středa byla 29. 6.; in: NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

³⁸¹ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

³⁸² Listina uvádí „we ftrzedu den S^o Achaczya Letha Panie 1611“, Historická chronologie (BLÁHOVÁ, M.: *Historická chronologie*, str. 510), ale uvádí, že 22. 6. 1611 byla sobota; viz: NA, AZK, *Kláster benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě*, č. inv. 2575, č. 584.

³⁸³ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/5, inv. č. 1546.

³⁸⁴ NA, AZK, *Kláster benediktýnek u sv. Jiří na Pražském hradě*, č. inv. 2583; sign. fasc. 16, č. 1321.

³⁸⁵ NA, APA, *Kláster klarisek v Panenském Týnci*, sign. C 121/5 H, inv. č. 3505, karton č. 2115.

³⁸⁶ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1310.

³⁸⁷ Tamtéž, sign. 1312.

³⁸⁸ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1313.

Voršila Železná	30. 11. 1678		Potvrzení Voršily do funkce abatyše provinciálem české minoritské provincie M. K. Hankem. ³⁸⁹
Ludmila Hartiková	4. 5. 1733		Žádost o potvrzení artikulů cechovních řemesel poddaných klášteru sv. Anežky v Tejnici. ³⁹⁰
Maria Anastasia Korbeliusová³⁹¹	13. 10. 1743		Provinciál minoritského řádu menších bratří sv. Františka F. Kocibius potvrzuje nově zvolenou abatyši klarisek již sloučených klášterů – v Panenském Týnci a u sv. Anežky. ³⁹²

³⁸⁹ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1314.

³⁹⁰ NA, SM, *Panenský Týnec + cechy*, P 106/T 32.

³⁹¹ Anna Korbeliusová již figuruje v dokumentech jako abatyše od roku 1740, to je ale zmiňována pouze jako abatyše v klášteře u svatě Anežky. Listy řeší výdaje kláštera (platby a majetek). Viz: NA, ČSÚ, *Klarisky u s. Anežky*, inv. č., karton 302.

³⁹² Fr. Balthasara Kocibia, provinciála řádu bratří menších sv. Františka, Potvrzení nově zvolené abatyše klarisek klášterů Týneckého a sv. Anežky v Starém Městě pražském Anastasie Korbeliusky, uloženo v Národní knihovně, sign. XVII E 45.

Příloha č. 2 - Majetky kláštera

Následující přehled majetků přináležejících ke klášteru je zpracován na základě dostupných archivních dokumentů. Jelikož je popis obecný, nelze určit, kde se přesně dané pozemky v konkrétních lokalitách nacházely. Proto jsou na přiložené mapce zvýrazněny pouze lokality, ve kterých klášter majetky vlastnil.

Místo	Co klášteru náleží	Od koho majetek je	Doba zápisu
Týnec	4 lány, les ³⁹³	Habard ze Žirotína	před 14. 12. 1321
	10 lánů ³⁹⁴	Plichta ze Žirotína	14. 12. 1321
	poplužní dvůr, tři lány, louky, lesy a část dědiny, pivovar ³⁹⁵	Habard ze Žirotína	22. 12. 1359
Týneček ³⁹⁶		Habard ze Žirotína	před 14. 12. 1321
Hříškov	kmetcí dvory se zahradami ³⁹⁷	Habard ze Žirotína	15. 7. 1360
	poplužní dvůr, sad, louky, lesy ³⁹⁸	koupě od Plichty ze Žirotína	1410
Úherce	dědina s kmetčími dvory ³⁹⁹	výměnou za Libčeves s pány ze Žirotína	3. 8. 1382
Kvílice	mlýn ⁴⁰⁰		
Toužetín	tvrz, poplužní dvůr, ves, kmetcí dvory, lesy, potoky, rybníky, sady, chmelnice ⁴⁰¹	koupě od Voldřicha Zajíce z Házmburka	31. 10. 1414
Klobuky	dva kmetcí dvory s poplužím, dědina, louky, lesy ⁴⁰²	koupě od Jana Hasištejnského z Lobkovic	13. 6. 1500
Hřivčice	lán dědiny (přičleněn k vrbenské farnosti) ⁴⁰³	není známé	

³⁹³ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1304, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online.

³⁹⁴ Tamtéž.

³⁹⁵ NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, f. 1r, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online.

³⁹⁶ NA, AZK-L 45/I/2, sign. 1304, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online. Dnes zaniklá osada, u které není jasné, kde se nacházela.

³⁹⁷ AZK-L 45/II, sign. 2421, f. 1r, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online.

³⁹⁸ Tamtéž. V roce 1549 již tento majetek klášter nevlastní. Srov.: NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 2r.

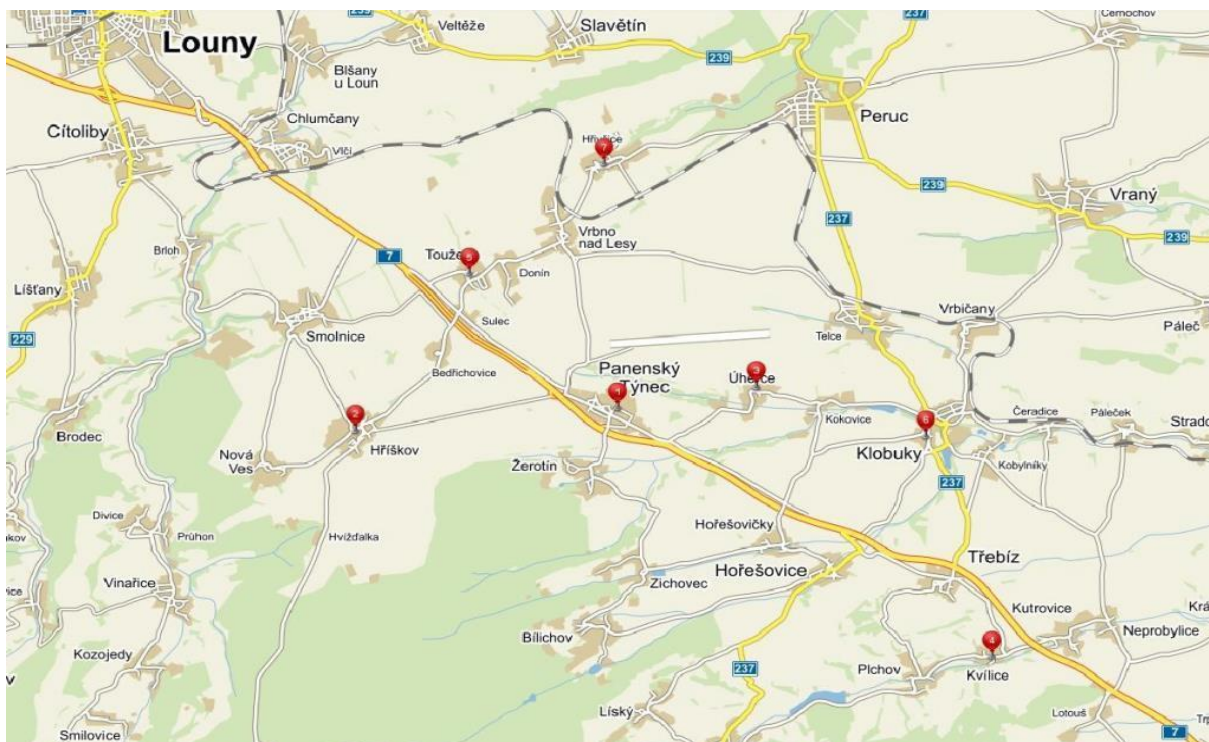
³⁹⁹ NA, AZK-L 45/II, sign. 2421, f. 1v, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

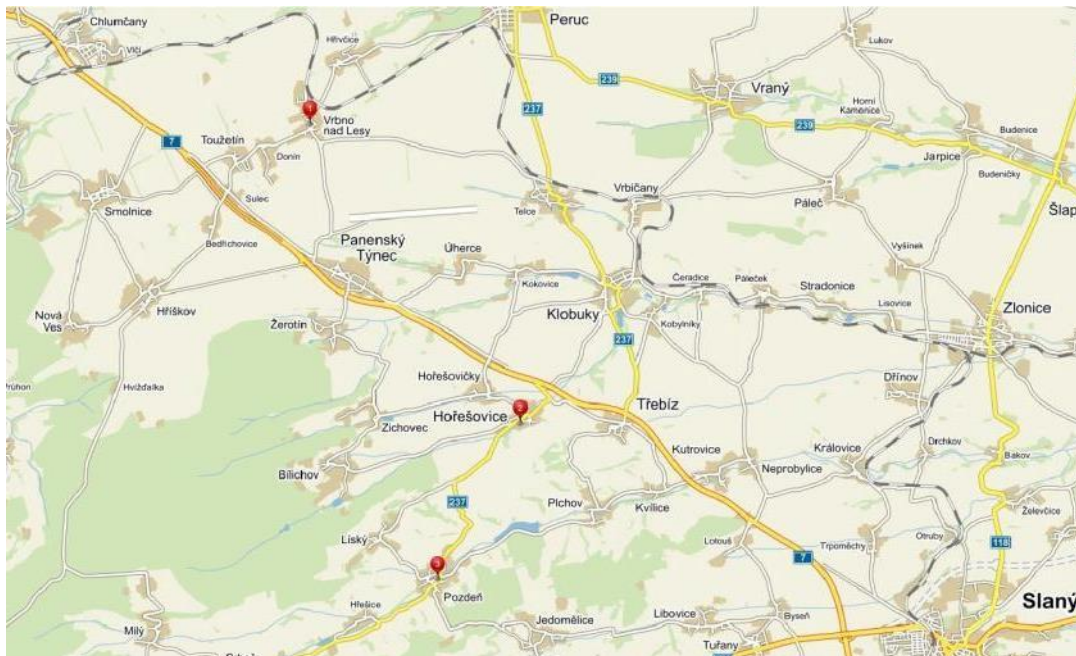
⁴⁰¹ EMLER, J.: *Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých*, díl II., str. 112.

⁴⁰² Tamtéž, str. 530.

⁴⁰³ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/7.

Další mapka zachycuje farnosti, které klášteru náležely. V listině z roku 1321 je zapsáno, že klášter měl patronátní právo nad farními kostely ve Vrbně, Pozdní a v Hořešovicích.⁴⁰⁴ Poslední zmiňovaný již ale v roce 1549 klášter nevlastní.⁴⁰⁵

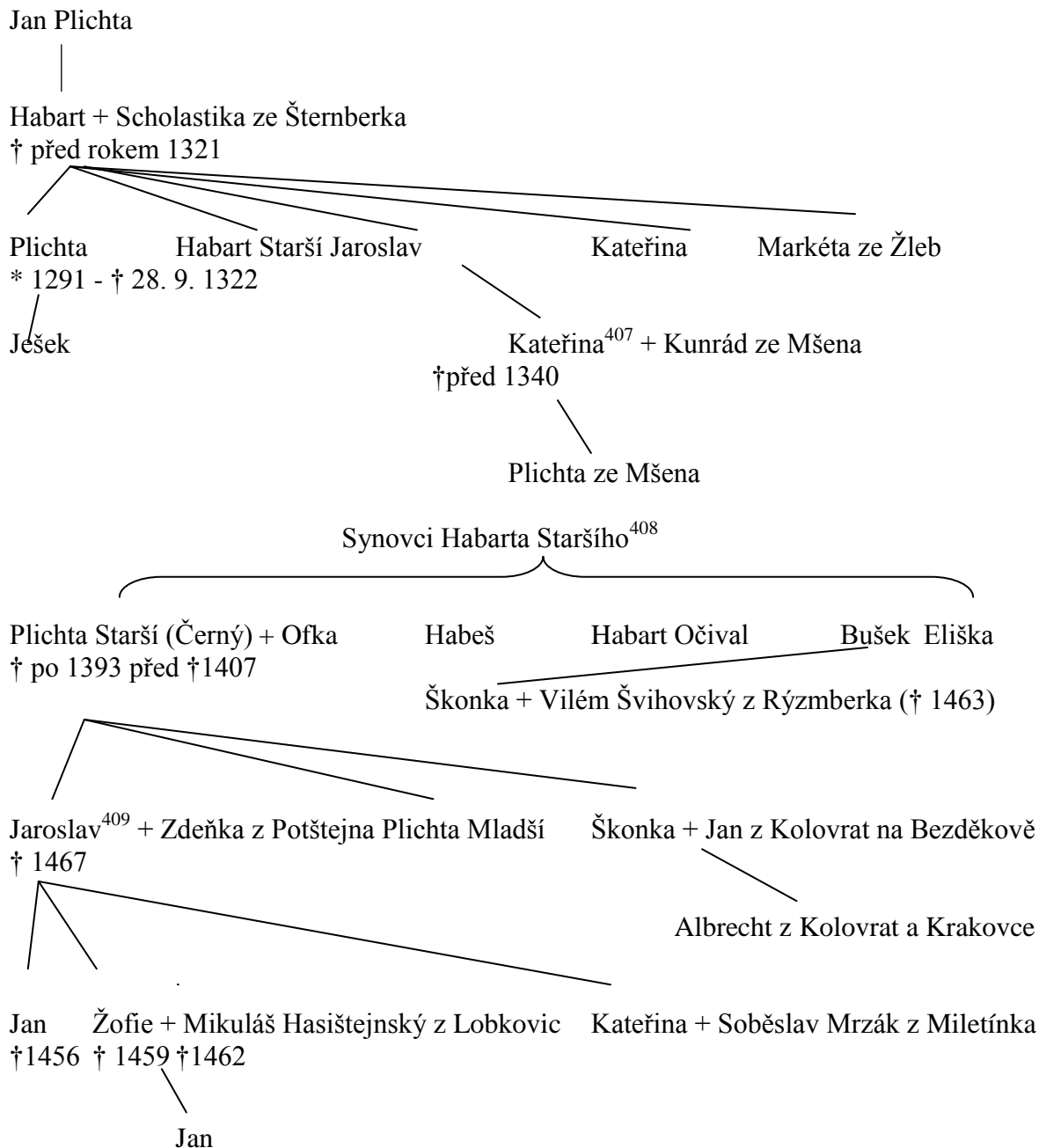

⁴⁰⁴ NA, AZK-L 45/1/2, sign. 1304, in: MonasteriumEurope'svirtualdocuments online.

⁴⁰⁵ NA, SM, *Záležitosti kláštera klarisek v Panenském Týnci*, sign. J 23/1, f. 2r.

Příloha č. 3 - Rodokmen rodu Žirotínů⁴⁰⁶

Gebhart (Habart) z Hořovic (bratr Neustupa 1233–1239 purkrabí na Přimdě)

⁴⁰⁶ Rodokmen je sestaven na základě: *Ottův Slovník naučný*; ŠTĚDRÝ, F.: *Týnec Panenský*, in: Sborník historického kroužku, str. 172-179; MAŠEK, P., KASÍK, S.; MŽYKOVÁ, M.: *Lobkowiczové – dějiny a genealogie*, str. 11, 18, 61–62; SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky a tvrze království českého*, str. 219–224 a pramenů z NA.

⁴⁰⁷ Sedláček ztotožňuje tuto Kateřinu s Kateřinou, která je v rodokmenu uvedena jako sestra Jaroslava, Plichty, Habarta a Markéty.

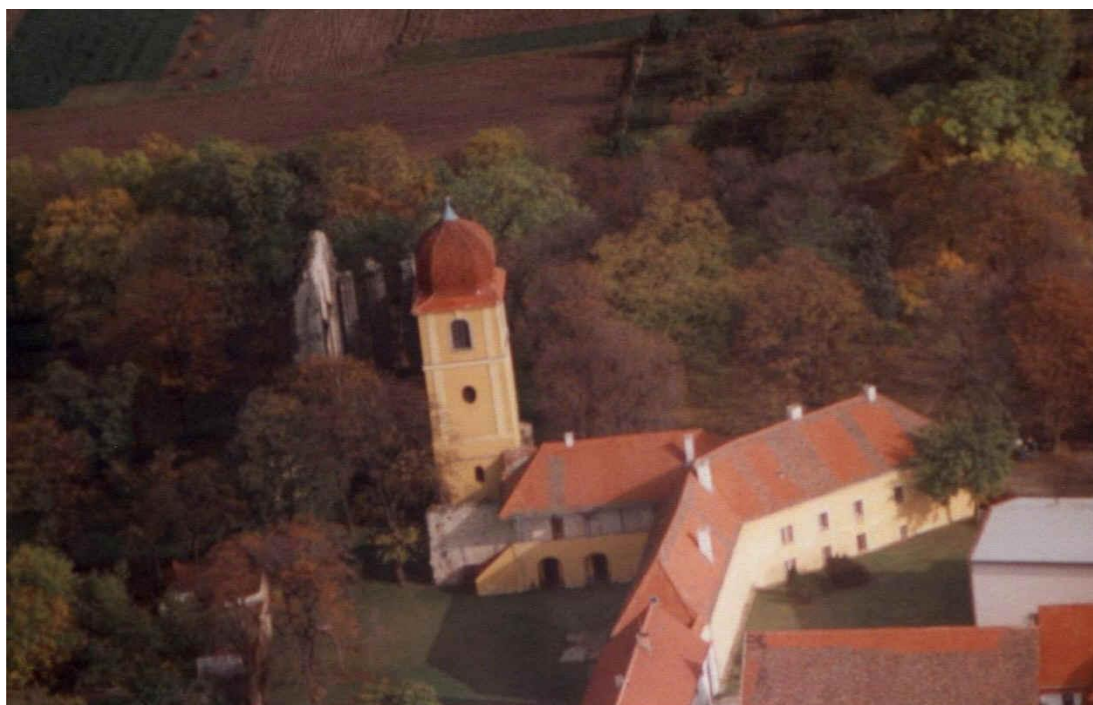
⁴⁰⁸ Nelze dohledat, zda šlo o syny Plichty, Jaroslava či Kateřiny.

⁴⁰⁹ Někdy se objevuje jako Jaroslav Plichta ze Žirotína, viz: PALACKÝ, F.: *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské*, str. 263, 275.

Příloha č. 4 - Fotografie budov bývalého kláštera v Panenském Týnci

Jihovýchodní křídlo konventu v soudobé úpravě. Z fotky je patrný zvednutý terén (přízemí je dnes na úrovni terénu).

Pozůstatky kláštera – v popředí je západní průčelí severního křídla se zděnou pavlačí.⁴¹⁰

⁴¹⁰ Fotografie převzatá z: *Městys Panenský Týnec*, [cit. 21. 10. 2015], dostupné z <http://www.panenskytynec.cz/index.php?nid=11104&lid=cs&oid=3869591>.

Severní strana západního křídla, kde bývaly stáje.⁴¹¹

Severní křídlo z východního průčelí s renesančním portálem.

⁴¹¹ Fotografie převzatá z: *Městys Panenský Týnec*, [cit. 21. 10. 2015], dostupné z <http://www.panenskytynec.cz/index.php?nid=11104&lid=cs&oid=3869591>.

Detail svorníku nad průčelím s iniciálami „AZL 1548“.

Detail žirotnické orlice, která je nad vstupem do nedostavěného konventního kostela.

Hlavní portál nedostavěného kostela od jihu.⁴¹²

⁴¹² Fotografie převzatá z: *Městys Panenský Týnec*, [cit. 21. 10. 2015], dostupné z <http://www.panenskytynec.cz/index.php?nid=11104&lid=cs&oid=3869591>.

Pohled do presbytáře od západu.